

LATVIJAS REPUBLIKAS
LABKLĀJĪBAS MINISTRIJA

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Pētījums veikts ar Eiropas Sociālā fonda finansiālu atbalstu Labklājības ministrijas īstenotā projekta Nr. 9.2.1.1/15/I/001 “Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās” iepirkuma Nr. LRLM2020/28-3-03/3 ESF „Pētījums par ģimenes asistenta pakalpojuma efektivitāti atbalsta nodrošināšanā ģimenēm” ietvaros.

Par pētījuma saturu atbild īstenotājs, un tajā nav atspoguļots Eiropas Komisijas viedoklis.

Pētījums par ģimenes asistenta pakalpojuma efektivitāti atbalsta nodrošināšanā ģimenēm

1. POSMA ZIŅOJUMS: ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu pārskats

Pasūtītājs: Labklājības ministrija
Izpildītājs: Nodibinājums “Baltic Institute of Social Sciences”

Baltic
Institute
of Social
Sciences

Rīga
2021. gada 30. decembrī
(Precizēts un papildināts saskaņā ar LM komentāriem 2022. gada 26. janvārī)

Saturs

Saīsinājumi	3
Ievads	4
Pētījuma pirmā posma metodoloģija	6
Pētījuma pirmā posma rezultāti	14
1. Ģimenes asistenta pakalpojuma pozicionējums tam pielīdzināmo pakalpojumu vidū	14
Atbalsta personas pakalpojums lēmumu pieņemšanā	25
2. Valsts finansētie sociālie pakalpojumi	30
3. Pārskats par ģimenes asistentam pielīdzināmiem sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem pašvaldībās.....	41
4. Pārskats par ģimenes asistenta pakalpojumu pašvaldībās	52
5. Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu specifiskām mērķa grupām izpētes rezultāti.....	62
Secinājumi un ieteikumi	73
Izmantotie informācijas avoti	80
Pielikumi	88
1. pielikums. Daļēji strukturēto interviju ar pašvaldību sociālo dienestu darbiniekiem anketa	88
2. pielikums. Padziļināto interviju vadlīnijas ar sociālo pakalpojumu sniedzējiem	92
3. pielikums. Padziļināto interviju ar sociālo pakalpojumu sniedzējiem dalībnieku saraksts	94
4. pielikums. Ģimenes asistenta un tam pielīdzināmo pakalpojumu apsekojuma datu bāze (pievienots Excel formātā).....	95

Saīsinājumi

ES – Eiropas Savienība

ESF – Eiropas Sociālais fonds

GRT – garīga rakstura traucējumi

LM – Labklājības ministrija

LNS – Latvijas Nedzirdīgo savienība

MK – Ministru kabinets

NVO – nevalstiskā organizācija

SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību

SIVA – Sociālās integrācijas valsts aģentūra

sk. - skatīt

SOPA - Sociālās palīdzības administrēšanas programma

t.i. – tas ir

TS – tehniskā specifikācija

t.s. – tā sauktais, tā sauktie

u.c. – un citi

u.tml. – un tam līdzīgi

VDEĀVK – Veselības un darba spēju ekspertīzes ārstu valsts komisija

VSAA - Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra

Ievads

Šī pētījuma **vispārējais mērķis** ir nodrošināt pierādījumos balstītu kvantitatīvu un kvalitatīvu informāciju par LM projekta “Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās” ģimenes asistenta pilotprojekta laikā nodrošinātā ģimenes asistenta pakalpojuma efektivitāti un ietekmi uz pakalpojuma saņēmējiem. Šāda pilotprojekta nepieciešamību apliecināja 2017. gadā projekta ietvaros veiktais *Ex-ante* pētījums “Pašvaldību sociālo dienestu un sociālā darba speciālistu darbības efektivitātes novērtēšanas rezultāti un to analīze”.

Ģimenes asistenta pakalpojums ir definēts kā sociālais pakalpojums personai vai ģimenei, kuru spējas sociāli funkcionēt un iekļauties sabiedrībā, dažādu sociālu, garīgu, fizisku traucējumu dēļ, ir apgrūtinātas. Tādējādi pakalpojuma mērķis ir uzlabot klienta (personas/ ģimenes), kurš saņem pakalpojumu, spējas sociāli funkcionēt, un risināt savas sociālās vajadzības, proti, atrast darbu, kārtot sadzīvi, rūpēties ar savu mājokli, ģimenes locekļiem, savu un ģimenes locekļu veselību, kā rezultātā uzlabotos gan personas, gan viņa ģimenes locekļu dzīves kvalitāte un spēja iekļauties sabiedrībā. Pakalpojuma ietvaros tiek veicināta sociālo prasmju apguve, pilnveide un apgūto prasmju nostiprināšana, nodrošinot individuālu konsultatīvu, praktisku, izglītojošu, asistējošu un emocionālu atbalstu dzīvesvietā un sociālajā vidē.

Projekta piedāvātais pilotprojekts paredz ģimenes asistenta pakalpojuma apraksta izstrādi, apmācību satura izstrādi un apmācību īstenošanu (daļēji attālināti epidemioloģiskās situācijas valstī 2020. un 2021. gadā dēļ). Apmācītie ģimenes asistenti laika periodā no 02.11.2020 līdz 02.11.2022. piedalās pilotprojektā “Ģimenes asistenta pakalpojuma aprobēšana”, nodrošinot ģimenes asistenta pakalpojumu 30 pašvaldībās (pirms Latvijas administratīvi teritoriālās reformas – 37 pašvaldībās (pēc 119 pašvaldību iedalījuma)). Pilotprojekta ietvaros ģimenes asistenta pakalpojums tiek sniegts saskaņā ar klienta vajadzībām un sociālā darbinieka norādītiem, skaidri nodefinētiem, sasniedzamiem un izpildāmiem uzdevumiem, kuri noteikti, balstoties uz klienta situācijas izvērtējumu. Ģimenes asistents nodrošina klientam nepieciešamo atbalstu – izglītošanu un praktisku palīdzību dažādu sociālo un sadzīves prasmju apgūšanā un attīstīšanā un apgūto prasmju uzturēšanā. Par klienta sociālo prasmju attīstības progresu liecina periodiski veikts atkārtots klienta izvērtējums (aizpildīta anketa), kas ļauj precizēt turpmāk veicamos uzdevumus sociālo prasmju apgūšanā un uzturēšanā.

Lai noteiktu vai izvērtētu pilotprojektā iesaistīto ģimenes asistentu nodrošinātā pakalpojuma efektivitāti un ietekmi uz klientu (ģimeņu/personu) sociālo situāciju, pētījums ir iedalīts divos posmos:

- Pirmais posms – dažādu Latvijas tiesību aktos norādīto sociālo pakalpojumu izvērtēšana, kas tieši vai pastarpinātā veidā saistīti ar ģimenes asistenta pakalpojumam pietuvināta atbalsta sniegšanu.
- Otrais posms – pētījums par pilotprojekta laikā gūtajiem rezultātiem – par nodrošinātā ģimenes asistenta pakalpojuma efektivitāti un ietekmi uz pakalpojuma saņēmējiem.

Atbilstoši pētījuma iedalījumam, tā **pirmajam posmam tika izvirzīti šādi uzdevumi:**

- Izvērtēt dažādu Latvijā pieejamo sociālo pakalpojumu klāstu, kas tiešā vai pastarpinātā veidā saistīti ar ģimenes asistenta pakalpojumam līdzīga atbalsta sniegšanu.
- Analizēt sociālos pakalpojumus¹ (turpmāk tekstā – izpētes priekšmets) (t.sk. ģimenes asistenta pakalpojumam pielīdzināmus pakalpojumus, kartējot gan teritoriāli, gan pēc mērķa grupām, pakalpojuma saņemšanas kritērijiem, piešķiršanas nosacījumiem, iesaistītajiem speciālistiem, mērķiem un uzdevumiem u.c).
- Analizēt sociālo pakalpojumu kopīgās un atšķirīgās iezīmes, savstarpējo papildinātību, pārklāšanos un savietojamību.

Pētījuma pirmā posma ziņojuma uzdevums ir sniegt informāciju par pētījuma pirmā posma rezultātiem. Tā struktūru veido pētījuma pirmā posma metodoloģijas apraksts, pirmā posma rezultātu izklāsts piecās nodaļās:

- ģimenes asistenta pozicionējums tam pielīdzināmo pakalpojumu vidū, sniedzot pētījuma rezultātus apkopojošu pārskatu;
- pārskats par pētījumā iekļautajiem valsts finansētajiem pakalpojumiem – asistenta pakalpojumu un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu redzes un dzirdes invalīdiem;
- pārskats par ģimenes asistentam pielīdzināmiem sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem pašvaldībās;
- pārskats par pašvaldībās izveidoto ģimenes asistenta pakalpojumu;
- ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu specifiskām mērķa grupām izpētes rezultāti.

Ziņojuma noslēgumā ir sniegti galvenie secinājumi par analizēto sociālo pakalpojumu savstarpējo papildinātību, pārklāšanos un savietojamību un ģimenes asistenta pakalpojuma pozicionējumu, ņemot vērā to raksturojošās pazīmes. Ziņojumam ir četri pielikumi.

Pētījuma īstenošanu veic nodibinājums “Baltic Institute of Social Sciences”, pētījuma vadītāja: Oksana Žabko. Pētījuma pirmā posma ziņojuma sagatavošanā piedalījās šādi speciālisti: Evija Kļave, Līva Kriekle, Inese Šūpule, Jana Pūķe un Iveta Dūma.

---

¹ Sociālā mentora pakalpojums pašvaldībās; sociālā rehabilitētāja pakalpojums pašvaldībās; asistenta pakalpojums; sociālā rehabilitācija redzes invalīdiem; sociālā rehabilitācija dzirdes invalīdiem; atbalsta personas pakalpojums personām ar garīga rakstura traucējumiem; sociālā mentora pakalpojums patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu; mentorprogrammas pakalpojums jauniešiem; atbalsta ģimenes un uzticības personas pakalpojums; sociālā rehabilitācija ģimenēm ar bērniem; sociālās rehabilitācijas programma jauniešiem ar uzvedības traucējumiem; sociālās rehabilitācijas centra pakalpojums personai, kurai invaliditātes, darbnespējas, pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas, atkarības vai vardarbības un citu faktoru izraisīto negatīvo sociālo seku dēļ ir apgrūtināta iekļaušanās sabiedrībā; sociālās rehabilitācijas pakalpojums lauku vidē, paredzēts pilngadīgām personām ar invaliditāti patstāvīgas funkcionēšanas iemaņu apguvei un sociālai.

Pētījuma pirmā posma metodoloģija

Saskaņā ar Tehniskās specifikācijas (TS) 4.4. punktu pētījuma pirmajam posmam ir noteikti šādi saturiskie uzdevumi:

- Izvērtēt dažādu Latvijā pieejamo sociālo pakalpojumu klāstu, kas tiešā vai pastarpinātā veidā saistīti ar ģimenes asistenta pakalpojumam līdzīga atbalsta sniegšanu.
- Analizēt TS 1. Pielikuma 1.1. punktā norādīto sociālo pakalpojumu saturu (kartējot gan teritoriāli, gan pēc mērķa grupām, pakalpojuma saņemšanas kritērijiem, piešķiršanas nosacījumiem, iesaistītajiem speciālistiem, mērķiem un uzdevumiem u.c.).
- Analizēt sociālo pakalpojumu kopīgās un atšķirīgās iezīmes, savstarpējo papildinātību, pārklāšanos un savietojamību.

Pirmā posma uzdevuma izpētes objekts ir sociālo pakalpojumu sniedzēji – pašvaldības, nevalstiskās organizācijas (NVO), kurām pašvaldības deleģē sociālo pakalpojumu sniegšanu. Uzdevuma izpildi ietekmējošs faktors ir izmaiņas administratīvi teritoriālajā sadalījumā pēc 30.06.2021. Pētījuma īstenošanas laikā tika paredzēts, ka informācijas pieejamība par sociālajiem pakalpojumiem nebūs vienmērīgi pieejama par visām jaunizveidotajām pašvaldībām, tāpēc tika plānots apkopot informāciju integrējot līdzšinējo (līdz 30.06.2021.) un jauno (no 01.07.2021.) pašvaldību sadalījumu. Tas nozīmē, ka pamata struktūra datu par sociālajiem pakalpojumiem apkopojumam ir balstīta uz līdzšinējo administratīvi teritoriālo sadalījumu, vienlaikus grupējot pašvaldības pēc jaunā sadalījuma. Piemēram, apkopojot informāciju par ģimenes asistenta pakalpojumam pielīdzināmiem sociālajiem pakalpojumiem (sk. 1. sadaļu “Izvērtējuma pirmajā posmā iekļaujamo sociālo pakalpojumu atlase”) pēc iepriekš noteiktajiem kritērijiem (sk. 2. sadaļu “Sociālo pakalpojumu analīzes kritēriji”) par konkrēto pakalpojumu Mārupes novadā, ir apkopota informācija gan par Mārupes, gan Babītes novadu. Tātad pētījuma pirmajā posmā ir apsektas 119 administratīvās vienības, vienlaikus ļaujot sintezēt šos datus par 43 pašvaldībām, t.sk. septiņām valstspilsētām, kas atbilst administratīvi teritoriālajam iedalījumam no 01.07.2021.

Priekšizpētes ietvaros tika veikta pētījuma pirmā posma uzdevumu izpildei piedāvātās metodoloģijas aprobācija. Tas nozīmē, ka tika veikta atsevišķu pašvaldību izpēte, lai noteiktu piedāvājumā izvirzīto analīzes kritēriju pārbaudi un nepieciešamības gadījumā tos precizētu, kā arī rastu plašāku izpratni par izvērtējamajiem sociālajiem pakalpojumiem un to variācijām pašvaldībās. Turpinājumā, pirmkārt, ir raksturotas pētījumā iekļauto sociālo pakalpojumu grupas. Otrkārt, ir raksturoti sociālo pakalpojumu analīzes kritēriji un to piemērošanai pielietojamie datu avoti. Treškārt, ir raksturotas pētījuma pirmā posma uzdevumu izpildē pielietojamās metodes un datu ieguves instrumenti (sk. arī 1., 2. pielikumu).

1. Pētījuma pirmajā posmā iekļaujamo sociālo pakalpojumu grupas

Pētījuma pirmā posma izpētes priekšmets ir **13 sociālie pakalpojumi**, kuri tiešā vai pastarpinātā veidā saistīti ar ģimenes asistenta pakalpojumam līdzīga atbalsta sniegšanu. Veicot sākotnēji izstrādātās metodoloģijas aprobāciju, tika secināts, ka šos sociālos pakalpojumus iespējams dalīt četrās apakšgrupās. Katrai no tām ir sava specifika, atbilstoši kurai tika pielāgoti sociālo pakalpojumu izvērtējuma kritēriji

(sk. 2. sadaļu) un administratīvi teritoriālais tvērums. Šie aspekti ir raksturoti katrai sociālo pakalpojumu apakšgrupai atsevišķi.

1.1. Valsts finansētie sociālie pakalpojumi

Valsts finansēto sociālo pakalpojumu grupā atbilstoši TS prasībām tika ietverti šādi pakalpojumi:

- asistenta pakalpojums;
- sociālā rehabilitācija redzes invalīdiem;
- sociālā rehabilitācija dzirdes invalīdiem.

Šo pakalpojumu sniegšanas kārtību regulē **nacionālā līmeņa** tiesību akti, t.sk. Invaliditātes likums (20.05.2010.), Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums (31.10.2002.), 18.05.2021. MK noteikumi Nr. 316 “Noteikumi par asistenta, pavadona un aprūpes pakalpojumu personām ar invaliditāti”, 13.06.2017. MK noteikumi Nr. 338 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”, 20.04.2021. MK noteikumi Nr. 250 “Kārtība, kādā Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošina tehniskos palīg līdzekļus – tīflotehniku un surdotehniku”. Asistenta pakalpojuma izvērtējumā ir ņemtas vērā izmaiņas, kas stājās spēkā no 01.07.2021.

Tā kā pašvaldībās būtu jābūt vienotai kārtībai šo pakalpojumu sniegšanā un nebija paredzams, ka pastāv vērā ņemamas atšķirības, šie pakalpojumi netika analizēti pašvaldību griezumā, pielietojot dokumentu analīzi, bet tika veikts to vispārējs izvērtējums atbilstoši 2. sadaļā aprakstītajiem sociālo pakalpojumu analīzes kritērijiem. Vienlaikus, lai izslēgtu risku, ka netiek iegūta informācija par kādām atšķirībām, kā pašvaldībās šie pakalpojumi reāli tiek nodrošināti iedzīvotājiem, jautājumi par šo pakalpojumu pieejamību un sniegšanas kārtību tika iekļauti pašvaldību sociālo dienestu pārstāvju aptaujas anketā (sk. 1. pielikumu un 3. sadaļu par pētījuma pirmajā posmā pielietotajām metodēm).

1.2. Sociālie pakalpojumi, kuriem nav vienota ietvara un kuri ir pašvaldības un/vai valsts finansēti pakalpojumi

Šajā sociālo pakalpojumu grupā atbilstoši TS prasībām tika ietverti šādi pakalpojumi:

- sociālā mentora pakalpojums;
- sociālā rehabilitētāja pakalpojums (pašvaldības un/vai valsts finansēts pakalpojums).

Priekšizpēte parādīja, ka sociālās rehabilitācijas un sociālā mentora pakalpojumi var tikt nodrošināti ļoti atšķirīgos veidos, līdz ar to katras pašvaldības gadījumā pētījumā var tikt ietverti vairāki pakalpojumi, paplašinot izvērtējamo pakalpojumu skaitu. Sociālā mentora un sociālā rehabilitētāja pakalpojumi variējas atkarībā no mērķa grupām, to vajadzībām, finansējuma avotiem, pašvaldības īstenotajām sociālo pakalpojumu programmām u.c. faktoriem. Šajā grupā ietvertos sociālo pakalpojumu nodrošināšanā tiek izmantoti arī Eiropas Savienības (ES) struktūrfondu līdzekļi (t.sk. deinstitucionalizācijas procesa ietvaros). Tas nozīmē, ka, no vienas puses, pēc būtības tie tiek sniegti, apmierinot konkrēto sociālo grupu vajadzības, no otras puses, pastāv augsts risks to pārtraukšanai pēc attiecīgā ES fondu un Latvijas valsts līdzfinansētā projekta noslēguma. Ņemot vērā pētījuma uzdevumu, kas paredz izvērtēt tādos pakalpojumus, kuri tiek

finansēti no valsts vai pašvaldību budžeta līdzekļiem, pētījumā netika iekļauti šāda veida pakalpojumi. Šie divi sociālo pakalpojumu veidi tika skatīti visu Latvijas pašvaldību griezumā. Šajā pētījumā sociālā mentora pakalpojums ir attiecināts ne tikai uz pakalpojumu bēgļiem un patvēruma meklētājiem, bet arī uz citām sociālajām grupām, attiecībā uz kurām ierasti tiek lietots šī pakalpojuma nosaukums bez vārda “sociāls” – mentora pakalpojums.

Lai metodoloģiski noteiktu robežas, kādus sociālās rehabilitācijas un/vai mentoringa pakalpojumus iekļaut izvērtējumā, tika izmantoti kritēriji, lai noteiktu, vai konkrētais sociālās rehabilitācijas un mentoringa pakalpojums atbilst TS 4.4. punktā definētā uzdevuma kritērijam - tiešā vai pastarpinātā veidā saistīts ar ģimenes asistenta pakalpojumam līdzīga atbalsta sniegšanu. Līdz ar to tika noteiktas pazīmes, pēc kurām tika noteikts, vai pakalpojums ir vai nav iekļaujams pētījumā. Pazīmes tika noteiktas, balstoties uz ģimenes asistenta pakalpojuma aprakstu², kas izstrādāts Labklājības ministrijas īstenotā un ESF atbalstītā projekta Nr. 9.2.1.1/15/I/001 “Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās” ietvaros. Tās ir šādas:

- mērķa grupas: personas vai ģimenes, kuru spējas sociāli funkcionēt un iekļauties sabiedrībā dažādu sociālu, garīgu, darbnespējas, invaliditātes, pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas, atkarības, vardarbības vai ilgstošas nabadzības un citu faktoru izraisīto negatīvo sociālo seku dēļ ir apgrūtinātas;
- pakalpojuma saņemšanas vieta: dzīves vieta un sociālā vide;
- pakalpojuma mērķis un uzdevumi: palīdzēt iekļauties sabiedrībā, veicināt sociālo prasmju apguvi, pilnveidi un apgūto prasmju nostiprināšanu, uzlabot klienta dzīves kvalitāti un attīstīt spējas patstāvīgi sociāli funkcionēt un palīdzēt pašam sev;
- pakalpojuma saturs: individuāls, klienta vajadzībās balstīts konsultatīvs, praktisks, izglītojošs, asistējošs un emocionāls atbalsts dažādu prasmju attīstīšanai un nostiprināšanai³.

1.3. Sociālie pakalpojumi, kuri ir pieejami atsevišķās pašvaldībās un noteikti TS 1. pielikuma 1.1. punktā kā tādi, kuri iekļaujami pētījumā

Šajā sociālo pakalpojumu grupā atbilstoši TS prasībām un ar pakalpojumu sniedzējiem precizētajai informācijai tika ietverti šādi pakalpojumi:

- atbalsta ģimenes un uzticības personas pakalpojums ģimenēm ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem (Rīgas pilsētas pašvaldība);
- sociālās rehabilitācijas programmas ģimenēm ar bērniem (Ilūkstes novada pašvaldība);
- sociālās rehabilitācijas programma jauniešiem ar uzvedības traucējumiem (Rīgas pilsētas pašvaldība);
- sociālās rehabilitācijas centra pakalpojums personai, kurai invaliditātes, darbnespējas, pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas, atkarības vai vardarbības un citu faktoru izraisīto negatīvo sociālo seku dēļ ir apgrūtināta iekļaušanās sabiedrībā (Rīgas pilsētas pašvaldība);

² Informatīvs materiāls par Labklājības ministrijas un pašvaldību sadarbību ģimenes asistentu apmācību un pilotprojekta norisei un izdevumu kompensācijai. Pieejams: [pirmais-informativais-materi.docx](https://www.pirmais-informativais-materi.docx) ([live.com](https://www.live.com)) (sk. 08.07.2021.)

³ Attīstāmās prasmes: saskarsmes veidošana, pašaprūpe, bērnu aprūpe un audzināšana, personīgā (ģimenes) budžeta plānošana, mājāsaimniecības vadīšana un mājas darbu veikšana; mājokļa, nodarbinātības, izglītības, veselības un atkarību problēmu risināšana; prasmes, kā veiksmīgi plānot un vadīt ikdienas dzīvi, kā piesaistīt trūkstošos resursus un sadarboties ar dažādām iestādēm un speciālistiem.

- sociālās rehabilitācijas pakalpojums lauku vidē, paredzēts pilngadīgām personām ar invaliditāti patstāvīgas funkcionēšanas iemaņu apguvei un sociālai integrācijai (Liepājas pašvaldība).

Daļa no šīs apakšgrupas pakalpojumiem var pilnībā neatbilst 1.2. punktā norādītajām pazīmēm, kuras raksturo ģimenes asistentam pielīdzināmu pakalpojumu, piemēram, sociālās rehabilitācijas centra pakalpojumi, kas tiek sniegti nevis mājās (ģimeniskā vidē) un/vai sociālā vidē, bet gan institūcijā (dienas centrā, aprūpes centrā). Pētījuma pirmajā posmā ir veikta visu šo pakalpojumu analīze atbilstoši 2. sadaļā raksturotajiem kritērijiem. Pirmkārt, ir veikta pakalpojuma analīze konkrētajā pašvaldībā, kurā tas tiek sniegts atbilstoši augstāk norādītajam (kur attiecināms). Otrkārt, veicot dokumentu analīzi par visās pašvaldībās pieejamajiem sociālajiem pakalpojumiem, kuri ir pielīdzināmi ģimenes asistentu pakalpojumam, tika pievērsta uzmanība sociālajiem pakalpojumiem, kas pēc būtības līdzinās 1.3. apakšgrupā iekļautajiem, un tie tika ietverti kopējā datu bāzē (sk. 4. pielikumu) un 1.2. apakšgrupas pakalpojumu apskatā. 1.3. apakšgrupas sociālo pakalpojumu izpētē līdzās dokumentu analīzei tika izmantotas padziļinātās intervijas ar šo pakalpojumu sniedzējiem (sk. 3. sadaļu “Pētījumā pirmajā posmā pielietoto metožu raksturojums” un 2. pielikumu).

1.4. Sociālie pakalpojumi, kuras nodrošina NVO un noteikti TS 1. pielikuma 1.1. punktā kā tādi, kuri iekļaujami pētījumā

Šajā sociālo pakalpojumu grupā atbilstoši TS prasībām un ar pakalpojumu sniedzējiem precizētajai informācijai tika ietverti šādi pakalpojumi:

- atbalsta personas pakalpojums personām ar garīga rakstura traucējumiem (Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem „Zelda”);
- sociālā mentora pakalpojums patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu (biedrība “Latvijas Sarkanais Krusts”);
- mentorprogrammas pakalpojums jauniešiem (organizācija “Mentor Latvia”).

Šajā apakšgrupā iekļauto sociālo pakalpojumu analīze sākotnēji ir veikta atbilstoši 2. sadaļā raksturotajiem kritērijiem, balstoties uz pakalpojumu sniedzēju publiskoto informāciju to mājas lapās, nacionālā līmeņa tiesisko regulējumu, iepriekš veiktiem izvērtējumiem, ziņojumiem par pakalpojumu sniegšanu⁴ u.c. publiski pieejamajiem datu avotiem dokumentu formātā. Papildus šo sociālo pakalpojumu analīzē tika izmantotas arī padziļinātās intervijas ar šo pakalpojumu sniedzējiem – NVO (sk. 3. sadaļu “Pētījumā pirmajā posmā pielietoto metožu raksturojums” un 2. pielikumu).

1.5. Pašvaldību izveidots ģimenes asistentu pakalpojums

Pētījuma īstenošanas gaitā tā pirmā posma tvērumš tika papildināts, ietverot datu apkopošanā un analīzē arī pašvaldībās izveidotu ģimenes asistentu pakalpojumu ārpus LM pilotprojekta. Šī pakalpojuma izpēte

⁴ Piemēram: Biedrība “Sarkanais krusts” (17.12.2020.). Starpposma ziņojums par sociālā darbinieka un sociālā mentora pakalpojumu nodrošināšanu patvēruma meklētājiem un personām ar bēgļa vai alternatīvo statusu laika posmā no 2020. gada 1. jūnija- 2020. gada 30.novembrim. Pieejams: <https://www.redcross.lv/uploads/2021/01/starpposma-zinojums-17-12-2020.pdf> (sk. 08.07.2021.); Biedrība “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda”” (n.d.). “Informācija par atbalsta personas pakalpojuma izmēģinājumu projektu”. Pieejams: https://zelda.org.lv/wp-content/uploads/file/Inform%C4%81cija_AP_pakalpojums.pdf (sk. 08.07.2021.)

tika primāri balstīta uz dokumentu analīzi un pēc nepieciešamības papildināta ar daļēji strukturētajām intervijām. Iegūtā informācija ir strukturēta atbilstoši 2. sadaļā raksturotajiem kritērijiem.

2. Sociālo pakalpojumu analīzes kritēriji

Informācija par pētījumā iekļautajiem sociālajiem pakalpojumiem ir apkopota atbilstoši šādiem kritērijiem:

- pakalpojuma mērķis un uzdevumi,
- pakalpojuma mērķa grupas,
- pakalpojuma saņemšanas atbilstības kritēriji,
- pakalpojuma piešķiršanas procedūra,
- iesaistītie speciālisti pakalpojuma sniegšanā,
- pakalpojuma intervences loģika, ar to saprotot pakalpojuma saturu,
- pakalpojuma efektivitātes novērtēšana,
- pakalpojuma finansējuma avots un regularitāte.

Priekšizpētes ietvaros tika veikta sākotnēji noteikto kritēriju aprobācija, kas ļāva identificēt galvenos dokumentu veidus katra kritērija piemērošanai (sk. 1. tabulu) un attiecīgi noteikt datu ieguves metodes trūkstošās informācijas iegūšanai.

1. tabula. Sociālo pakalpojumu izvērtēšanas kritēriji un to izvērtēšanā izmantojamie datu avoti

Nr.	Kritērijs	Dokumentu analīzes datu avoti
1.	Mērķis un uzdevumi	• Nacionālā līmeņa normatīvais regulējums (1.1., 1.2., 1.4. apakšgrupu pakalpojumiem) • Pašvaldību saistošie noteikumi
2.	Mērķa grupas	• Nacionālā līmeņa normatīvais regulējums (1.1., 1.2., 1.4. apakšgrupu pakalpojumiem) • Pašvaldību saistošie noteikumi
3.	Saņemšanas atbilstības kritēriji (kritēriji, kuriem personai jāatbilst, lai tā varētu pretendēt uz konkrēto pakalpojumu)	• Nacionālā līmeņa normatīvais regulējums (1.1., 1.2., 1.4. apakšgrupu pakalpojumiem) • Pašvaldību saistošie noteikumi
4.	Piešķiršanas procedūra (nosacījumi, iesniedzamie dokumenti, pieteikuma izskatīšanas ilgums u.c. aspekti)	• Nacionālā līmeņa normatīvais regulējums (1.1., 1.2., 1.4. apakšgrupu pakalpojumiem) • Pašvaldību saistošie noteikumi
5.	Speciālisti pakalpojuma sniegšanā (t.sk. prasības to izglītībai)	• Nacionālā līmeņa normatīvais regulējums (1.1., 1.2., 1.4. apakšgrupu pakalpojumiem) • Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums • MK noteikumi Nr.338 • Pašvaldību saistošie noteikumi
6.	Intervences loģika (piemēram, biežums, jomas, saturs u.tml.)	Dokumentu analīze tikai daļēji nosedz šo kritēriju.

		• Nacionālā līmeņa normatīvais regulējums (1.1., 1.2., 1.4. apakšgrupu pakalpojumiem) • Pašvaldību saistošie noteikumi [priekšizpētē apzinātie pašvaldību saistošie noteikumi nesniedza informāciju par šo kritēriju, taču veiktā izpēte liedza izslēgt šo dokumenta veidu šim kritērijam]
7.	Efektivitātes novērtēšanas instrumenti (tiek/ netiek piemēroti; ja tiek piemēroti, tad to pārskats)	Dokumentu analīze tikai daļēji nosedz šo kritēriju. • Nacionālā līmeņa normatīvais regulējums, piemēram, MK noteikumi Nr.338, 5.6. apakšpunkts • Pašvaldību saistošie noteikumi [priekšizpētē apzinātie pašvaldību saistošie noteikumi nesniedza informāciju par šo kritēriju, taču veiktā izpēte liedza izslēgt šo dokumenta veidu šim kritērijam]
8.	Pakalpojuma finansējuma avots un regularitāte (t.sk. pieprasījuma apmierinājuma pakāpe)	Dokumentu analīze tikai daļēji nosedz šo kritēriju attiecībā uz pieprasījuma apmierinājuma pakāpi. • Nacionālā līmeņa normatīvais regulējums (valsts finansētajiem pakalpojumiem) • Pašvaldību saistošie noteikumi [priekšizpētē apzinātie pašvaldību saistošie noteikumi liecina, ka šis dokumentu veids sniedz informāciju par finansējuma avotu]

Divas galvenās metodes trūkstošās informācijas iegūšanai ir noteiktas daļēji strukturētās intervijas ar pašvaldību sociālo dienestu pārstāvjiem un padziļinātās intervijas ar sociālo pakalpojumu sniedzējiem (1.3., 1.4. pakalpojumu apakšgrupa). Datu ieguves instrumentus sk. 1., 2. pielikumā.

3. Pētījumā pirmajā posmā pielietoto metožu raksturojums

Galvenās datu ieguves metodes TS 4.4. punktā noteikto uzdevumu izpildei nepieciešamo datu (informācijas par sociālajiem pakalpojumiem) ieguvei ir (1) dokumentu analīze, (2) daļēji strukturētās intervijas ar pašvaldībām un (3) padziļinātās intervijas ar sociālo pakalpojumu sniedzējiem. Datu ieguve notika secīgos soļos, ievērojot arī secīgu minēto metožu pielietojumu.

Pirmkārt, izmantojot **dokumentu analīzi**, tika iegūta informācija par 1.2. apakšgrupas sociālo pakalpojumu veidiem un citi sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem, kuri atbilstoši noteiktajiem kritērijiem ir pielīdzināmi ģimenes asistenta pakalpojumam visās pašvaldībās. Primārā informācija, kas tika iegūta no dokumentu analīzes, tika reģistrēta *Excel* datnē, kurā katrai pašvaldību griezumā analizējamajai sociālo pakalpojumu grupai tika atvēlēta atsevišķa datnes izklājlapa. Dokumentu analīzes gaitā, ņemot vērā pieejamo informāciju, tika izveidota datne par ģimenes asistenta pakalpojumu un tam pielīdzināmiem pakalpojumiem, kas tika strukturēta šādās grupās: (1) sociālā mentora pakalpojums; (2) sociālā rehabilitētāja pakalpojums; (3) citi sociālās rehabilitācijas pakalpojumi, kuri atbilstoši pētījuma metodoloģijā noteiktajiem kritērijiem ir pielīdzināmi ģimenes asistenta pakalpojumam; (4) ģimenes asistenta pakalpojums pašvaldībā. Tehniski katram sociālajam pakalpojumam *Excel* datnē tika izveidota atsevišķa izklājlapa, katram kritērijam atsevišķa kolonna, savukārt katrai pašvaldībai atsevišķa rinda.

Papildus tika norādīti arī informācijas ieguves avoti katras administratīvās vienības gadījumā (normatīvā akta nosaukums, tīmekļa vietnes vai avota saite u.tml.) (sk. 4. pielikumu).

Otrkārt, pēc tam, kad tika apkopota primārā no dokumentu avotiem pieejamā informācija, tika identificēta trūkstošā informācija par katru pakalpojumu, kā arī noskaidrots, vai pašvaldībā pastāv (ir pastāvējuši pēdējo piecu gadu laikā) vēl kādi pakalpojumi, kas līdzinās ģimenes asistenta pakalpojumam⁵. Lai iegūtu trūkstošos datus, tika veiktas **daļēji strukturētās intervijas ar pašvaldību darbiniekiem/ sociālo dienestu darbiniekiem**. Kopumā tika veiktas 65 intervijas laika posmā no 13.09.2021. līdz 02.12.2021. Vienlaikus jānorāda, ka pētnieki sazinājās ar visām 119 pašvaldībām, bet intervijas tika veiktas tajos gadījumos, kad pēc sākotnējā kontakta ar sociālā dienesta pārstāvjiem tika noskaidrots, ka reālais sociālo pakalpojumu klāsts vai saturs kādos aspektos atšķiras no tā, kāds tas ir noteikts pašvaldības saistošajos noteikumos. Precizējot informāciju, tika iegūti arī paplašinātie komentāri (daļēji strukturēta informācija) par pētīto pakalpojumu sniegšanas specifiku konkrētajā pašvaldībā, kā arī to pēctecību, ja pēdējo piecu gadu laikā notikušas kādas izmaiņas pakalpojumu sniegšanas loģikā (kā piemēram, slēgti vai pārstrukturēti kādi ģimenes asistentam līdzvērtīgi pakalpojumi). Lai strukturētu trūkstošās informācijas iegūvi, tika izstrādāta daļēji strukturēta pašvaldību aptaujas anketa (sk. 1. pielikumu). Intervijām ar pašvaldību pārstāvjiem tika izmantoti dažādi komunikācijas līdzekļi – tālrunis, e-pasts un tiešsaistes saziņas platformas, pielāgojot to katram gadījumam. Iegūtie dati tika apkopoti vienotajā pētījuma mērķiem izveidotajā *Excel* formāta datu bāzē (sk. 4. pielikumu).

Treškārt, tika veiktas **septiņas (7) padziļinātās intervijas** ar 1.3. un 1.4. apakšgrupas sociālo pakalpojumu sniedzējiem. Kopumā intervijās piedalījās 13 dalībnieki (sk. 3. pielikumu). Tās tika veiktas laikā no 4.10.2021. līdz 25.11.2021. To mērķis bija noskaidrot informāciju par visiem šiem pakalpojumiem, papildinot dokumentu analīzes soli apkopoto informāciju, kā arī padziļināti izprast pakalpojuma izveides un piemērošanas loģiku. Padziļināto interviju vadlīnijas tika pielāgotas katram konkrētajam pakalpojumam un tā sniedzējam, par pamatu ņemto vispārējās vadlīnijas (sk. 2. pielikumu). Padziļinātās intervijas tika veiktas, kombinējot dažādus formātus. Daļa no tām tika veiktas klātienē, daļa – attālināti, izmantojot tiešsaistes saziņas platformas. Pēc intervijām tika sagatavoti to audio ierakstu transkripti un veikta kvalitatīvo datu analīze atbilstoši metodoloģijā noteiktajiem sociālo pakalpojumu analīzes kritērijiem.

Noslēdzoties datu ieguves posmam, tika uzsākta apkopoto **datu kvalitatīva analīze** ar mērķi izvērtēt 13 pakalpojumu kopīgās un atšķirīgās iezīmes, to savstarpējo papildinātību, pārklāšanos, savietojamību un atbilstību pēc būtības ģimenes asistenta pakalpojumam un/vai tā aspektiem, tādējādi veidojot pakalpojuma sniegšanas loģikas pārskatu.

Datu analīzes kritēriju kopumu pamatā veido metodoloģijas apraksta 2. sadaļā norādītie sociālo pakalpojumu izvērtējuma kritēriji, kas ir papildināti ar pazīmēm, kas raksturo ģimenes asistenta

---

⁵ Šāds papildus mērķis ir izvirzīts, ņemot vērā publiskajā telpā pieejamo fragmentēto informāciju par pašvaldību centieniem ieviest ģimenes asistentam līdzīgus pakalpojumus savās pašvaldībās. Sk. piemēram, ziņojumu Lielvārdes novads (2015). Ģimenes asistentu pakalpojuma attīstība Lielvārdes novadā. Pieejams: https://www.sif.gov.lv/nodevumi/nodevumi/6288/metodiskais_materials.pdf (sk. 28.04.2021.).

pakalpojumu atbilstoši LM pilotprojekta ietvaram, t.sk. dažādu prasmju attīstīšana⁶, atbalsta veidi klientam (funkcionālais, emocionālais, izglītojošais u.tml.), pakalpojuma saņemšanas vide (piemēram, sociālais dienests, NVO vai dzīves vieta) u.c. Ņemot vērā minēto, pētījuma pirmajā posmā iegūto datu analīze par visām metodoloģijā aprakstītajām sociālo pakalpojumu grupām aptver šādas sociālo pakalpojumu raksturojošas pazīmes:

- pakalpojuma mērķis un uzdevumi, t.sk. attīstāmās prasmes un pieejamie atbalsta veidi,
- pakalpojuma mērķa grupas,
- pakalpojuma saņemšanas atbilstības kritēriji,
- pakalpojuma piešķiršanas procedūra,
- iesaistītie speciālisti pakalpojuma sniegšanā un to kvalifikācijas prasības,
- pakalpojuma intervences loģika, t.sk. pakalpojuma saņemšanas vide,
- pakalpojuma efektivitātes novērtēšana,
- pakalpojuma finansējuma avots un regularitāte.

---

⁶ Attīstāmās prasmes: saskarsmes veidošana, pašaprūpe, bērnu aprūpe un audzināšana, personīgā (ģimenes) budžeta plānošana, mājsaimniecības vadīšana un mājas darbu veikšana; mājokļa, nodarbinātības, izglītības, veselības un atkarību problēmu risināšana; prasmes, kā veiksmīgi plānot un vadīt ikdienas dzīvi, kā piesaistīt trūkstošos resursus un sadarboties ar dažādām iestādēm un speciālistiem.

Pētījuma pirmā posma rezultāti

1. Ģimenes asistenta pakalpojuma pozicionējums tam pielīdzināmo pakalpojumu vidū

Pētījuma pirmajā posmā analizēto ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu (sk. metodoloģijas aprakstu) izpētes un salīdzinājuma uzdevums ir noteikt, no vienas puses, ar ko šie pakalpojumi ir specifiski, no otras puses, ar indukcijas metodi noteikt ģimenes asistenta pakalpojumam raksturīgās īpašās pazīmes. Šajā pētījuma posmā ģimenes asistenta pakalpojuma raksturojums balstīts gan uz tām pazīmēm, kas izriet no LM pilotprojektā noteiktajām, gan pašvaldībās izveidoto ģimenes asistentu pakalpojumu izpētes rezultātā noteiktajām. Izvērstis pētījumā ietverto sociālo pakalpojumu pārskats, t.sk. par pašvaldībās izveidoto ģimenes asistenta pakalpojumu ārpus LM pilotprojekta, ir lasāms ziņojuma 2.-5. nodaļās. Šajā nodaļā ir sniegts pētījuma pirmā posma izpētes kopsavilkums ar mērķi pozicionēt ģimenes asistenta pakalpojumu citu, pēc noteiktām pazīmēm līdzīgu, pakalpojumu vidū, balstoties uz to salīdzinošo analīzi.

1. attēls. Ģimenes asistenta pakalpojumam raksturīgās pazīmes, kas izriet no salīdzinājuma ar tam pielīdzināmu pakalpojumu īstenošanas prakses

1. attēlā ir vizualizētas tās savstarpēji papildinošās pazīmes, kuras pozicionē ģimenes asistenta pakalpojumu citu pakalpojumu vidū un ar kurām ģimenes asistenta pakalpojuma sniegšanas prakse atšķiras no pētījumā analizētajiem ģimenes asistentam pielīdzināmajiem pakalpojumiem: asistenta

pakalpojums, sociālās rehabilitācijas pakalpojums redzes un dzirdes invalīdiem, sociālais mentors, sociālais rehabilitētājs, atbalsta vai uzticības persona, atbalsta un izglītojošās grupas sociālo prasmju pilnveidei, kā arī astoņi sociālie pakalpojumi, kas noteikti kā ģimenes asistentam pielīdzināmi pakalpojumi specifiskām mērķa grupām (atbilstoši pētījuma pirmā posma metodoloģijai tās ir 1.3. un 1.4. sociālo pakalpojumu apakšgrupas):

- atbalsta ģimenes un uzticības personas pakalpojums ģimenēm ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem (Rīgas pilsētas pašvaldība);
- sociālās rehabilitācijas programmas ģimenēm ar bērniem (Ilūkstes novada pašvaldība);
- sociālās rehabilitācijas programma jauniešiem ar uzvedības traucējumiem (Rīgas pilsētas pašvaldība);
- sociālās rehabilitācijas centra pakalpojums personai pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas (Rīgas pilsētas pašvaldība);
- sociālās rehabilitācijas pakalpojums lauku vidē, paredzēts pilngadīgām personām ar invaliditāti patstāvīgas funkcionēšanas iemaņu apguvei un sociālai integrācijai (Liepājas pašvaldība);
- atbalsta personas pakalpojums personām ar garīga rakstura traucējumiem (biedrība “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem „Zelda””);
- sociālā mentora pakalpojums patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu (biedrība “Latvijas Sarkanais Krusts”);
- mentorprogrammas pakalpojums jauniešiem (organizācija “Mentor Latvia”).

Ģimenes asistenta pakalpojums LM pilotprojekta ietvarā

Sociālais pakalpojums personai vai ģimenei, kuru spējas sociāli funkcionēt un iekļauties sabiedrībā dažādu sociālu, garīgu, fizisku traucējumu dēļ ir apgrūtinātas. Pakalpojuma ietvaros tiek veicināta sociālo prasmju apguve, pilnveide un apgūto prasmju nostiprināšana, nodrošinot klientam individuālu konsultatīvu, praktisku, izglītojošu, asistējošu un emocionālu atbalstu dzīvesvietā un sociālajā vidē.⁷

1.1. Mērķis un mērķa grupas

Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu virsmērķis lielāko tiesu gadījumos ir līdzvērtīgi ģimenes asistenta pakalpojumam. Tie ir saistīti ar cilvēka (ģimenes) sociālās funkcionēšanas uzlabošanu, iekļaušanos dažādās sabiedrības dzīves jomās, sociālo prasmju apguvi un psihoemocionālo atbalstu ikdienā. Savukārt, raugoties uz to, kādas konkrētas darbības, palīdzības un atbalsta veidus katrs no aplūkotajiem pakalpojumiem paredz, kāds ir pakalpojuma sniegšanas process un intervences saturs, pastāv vērā ņemamas atšķirības. Izvērsti šis aspekts ir aplūkots 5. nodaļā. Attiecībā uz intervences saturu jeb veidu, kādā tiek sasniegts pakalpojuma mērķis, ģimenes asistenta niša izpētīto pakalpojumu daudzveidībā ir tieši ikdienas dzīves pamatprasmju un sociālo prasmju individuāla un praktiska apguve dabiskā vidē.

Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu mērķa grupu loks aptver pamatā šādas mērķa grupas: ģimenes ar bērniem, jaunieši – gan nepilngadīgi, gan pilngadību sasnieguši jaunieši, t.sk. pēc ārpusģimenes aprūpes, personas ar invaliditāti, personas ar garīga rakstura traucējumiem. Attiecībā uz ģimenēm ar bērniem un jauniešiem būtiska papildu pazīme ir t.s. sociālais risks. Tas nozīmē, ka šo ģimeņu

⁷ Informatīvs materiāls par Labklājības ministrijas un pašvaldību sadarbību ģimenes asistentu apmācību un pilotprojekta norisei un izdevumu kompensācijai. Pieejams: [pirmais-informativais-materi.docx \(live.com\)](#) (sk. 08.12.2021.)

un jauniešu ikdienas dzīve, viņu rīcībā esošie visa veida materiālie un nemateriālie resursi pakļauj viņus riskam būt izslēgtiem no kopienas (sociālā atbalsta loka), izglītības sistēmas, nodarbinātības, citām sabiedrības dzīves jomām. Daļā gadījumā tas jau ir noticis, tāpēc sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība ir mērķēta uz šo grupu iekļaušanu sabiedrībā un patstāvīgu sociālo funkcionēšanu vai labākajā gadījumā uz sociālo risku prevenciju. Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu mērķa grupas ir arī personas pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas, patvēruma meklētāji, bēgļa vai alternatīvo statusu ieguvušas personas.

Viena no galvenajām atziņām ir tā, ka ģimenes asistentam pielāgoto pakalpojumu, kurus ir izveidojis tiešais pakalpojuma sniedzējs (parasti tās ir NVO vai NVO ciešā sadarbībā ar pašvaldības sociālo dienestu), mērķa grupas ir noteiktas šaurāk nekā ģimenes asistenta pakalpojuma gadījumā, t.i., ieviešot specializāciju. Lielāko tiesu tā ir kāda viena konkrēta mērķa grupa, kuras vajadzības ir padziļināti izpētītas un, attiecīgi, arī sociālais pakalpojums ir dizainēts tieši vienai konkrētajai mērķa grupai. Nozīme ir pakalpojuma sniedzēja izpratnei par šo mērķa grupu un tās vajadzībām, kā arī vērtībām, principiem un normām kā plašāku pakalpojuma ietvaru, kurā sociālais pakalpojums ir veidots, organizēts un sniegts. Sociālā pakalpojuma mērķa grupa, kā parāda veiktā izpēte, lielā mērā nosaka pakalpojuma intervences saturu un veidu, lai sasniegtu vēlamo rezultātu un nodrošinātu efektīvu, mērķa grupas specifiskajām vajadzībām un resursiem atbilstošu atbalstu. Tātad no mērķa grupas perspektīvas sociālo pakalpojumu grupa, kurus ir izveidojis tiešais pakalpojuma sniedzējs, ir ļoti fokusēta pēc mērķa grupas pazīmes. Savukārt, valsts un pašvaldību veidotie sociālie pakalpojumi, kurus iespējams pielīdzināt ģimenes asistenta pakalpojumam pēc kādas no pazīmēm (mērķa grupa, atbalsta veids u.c.), ir veidoti tā, lai aptvertu plašu mērķa grupu loku – ne tikai ģimenes ar bērniem, bet arī personas ar invaliditāti, dažādas sociālā riska grupas, nosedzot galvenās pašvaldības sociālā dienesta mērķa grupas kopumā. Kaut arī pētījuma pirmajā posmā nav veikta šādu plašas mērķa grupas aptverošu pakalpojumu efektivitātes analīze, var izvirzīt pieņēmumu, ka mērķa grupu ziņā universāls pakalpojums var nebūt pietiekami elastīgs, lai sniegtu pakalpojuma saņēmēja individuālās vajadzībās balstītu profesionālu un kvalitatīvu atbalstu.

Ņemot vērā katras mērķa grupas vajadzību un resursu specifiku (attiecīgi arī pakalpojuma sniedzēja īpašās kvalifikācijas prasības) un vairāku citām konkrētām mērķa grupām mērķētu sociālo pakalpojumu klāstu, ģimenes asistenta pakalpojuma mērķa grupai primāri jābūt ģimenēm ar bērniem. Pārējām mērķa grupām ģimenes asistenta pakalpojums var tikt pozicionēts kā papildu resurss kopējā ģimenes atbalsta sistēmā.

1.2. Pakalpojuma sniegšanas vieta

Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu sniegšanas vieta var būt gan ģimenes (personas) dzīvesvieta, gan sociālā vide, gan institucionāla vide. Lielākajā daļā gadījumu pakalpojuma sniegšanas vieta nav tikai personas dzīvesvieta vai publiskā sociālā telpa, piemēram, iestādes, publiskā āra vide, bet abējādi. Pakalpojuma sniegšanas vietu nosaka vairāki faktori. Pirmkārt, pakalpojuma sniegšanas formāts. Ja pakalpojums paredz gan individuālo darbu, gan grupu darbu, tad tā sniegšanas vieta var būt gan dzīvesvieta, gan publiskā āra telpa, gan pakalpojuma sniedzēja telpas kā institucionāla vide. Ja tas ir pakalpojums, ko iespējams saņemt grupā, piemēram, atbalsta, pašpalīdzības un izglītojošās grupas, tad pakalpojuma sniegšanas vide ir publiska un institucionāla – pakalpojuma sniedzēja telpas.

Otrkārt, pakalpojuma sniegšanas vidi nosaka nepieciešamība to sniegt pakalpojuma saņēmējam fiziski un emocionāli drošā vidē. Vairāku ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu gadījumā, piemēram, sociālās rehabilitācijas pakalpojums jauniešiem ar uzvedības traucējumiem, atbalsta personas lēmuma pieņemšanā pakalpojums, mentora pakalpojums sociālā riska jauniešiem, liela uzmanība tiek pievērsta pakalpojuma saņēmēja un pakalpojuma sniedzēja (atbalsta personas, mentora) savstarpējās uzticēšanās attiecību izveidošanai, konfidencialitātes ievērošanai, kas ir pamatā drošas vides konceptam. Tas nozīmē arī to, ka pakalpojuma sniegšanas vieta tiek izvēlēta un noteikta sadarbībā ar pakalpojuma saņēmēju, nevis pakalpojuma sniedzēja stingri noteiktā vidē.

Treškārt, pakalpojuma sniegšanas vide ir cieši saistīta ar pakalpojuma intervenci. Ja pakalpojums paredz atbalstu personai ar invaliditāti nokļūt ārpus mājas noteiktās vietās, piemēram, asistenta pakalpojums, tad pakalpojuma sniegšanas vieta pēc būtības ir publiskā telpa. Savukārt, ja pakalpojums paredz individuālu (atšķirībā no grupas) ikdienas prasmju un sociālo prasmju apguvi, tad tā sniegšanas vieta visdrīzāk ir pakalpojuma saņēmēja dzīvesvieta – mājas.

Ģimenes asistenta pakalpojuma pamata sniegšanas vieta ir ģimenes mājvieta. Pakalpojums gan neizslēdz arī sociālo vidi kā pakalpojuma saņemšanas vidi, taču lielākā nozīme ir tieši dzīvesvietai. Tā kā ģimenes asistenta pakalpojums paredz sadarbību ar sociālo darbinieku, kas vada ģimenes sociālo gadījumu vai ģimenes kā klienta lietu, tad tas, ka ģimenes asistents regulāri mijiedarbojas ar ģimeni tās dabiskajā sociālajā vidē, ir būtisks informatīvs un praktisks resurss darbā ar konkrēto ģimeni.

1.3. Pakalpojuma sniegšanas ilgums

Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu sniegšanas ilgums (periods, uz kuru pakalpojumu tiek piešķirts) un tā intensitāte stundu izteiksmē ir atšķirīga un saistīta ar pakalpojuma mērķi, intervences saturu un formu – individuālais vai grupu darbs, vai abējādi. To sociālo pakalpojumu gadījumā, kuri paredz konkrētu rezultātu – apgūtas prasmes, iegūts darbs, atsākts vai uzsākts mācību process u.tml., kas pakalpojuma saņēmējam nodrošina iespēju patstāvīgai sociālai funkcionēšanai, ir raksturīgs terminēts pakalpojuma sniegšanas – saņemšanas periods, paredzot, ka šajā laikā rezultāts būtu sasniedzams. Parasti ir iespēja pagarināt pakalpojuma saņemšanu. Jo vajadzību, sociālā profila un resursu ziņā specifiskāka mērķa grupa, jo ilgstošāks ir pakalpojuma saņemšanas periods. Vienlaikus pakalpojuma periods tiek noteikts tā, lai pakalpojuma saņēmējam nerastos abpusējas līdzatkarības attiecības ar tiešo pakalpojuma sniedzēju. Savukārt tajos gadījumos, kad sociālā pakalpojuma mērķa grupu sociālais profils, visa veida resursi un vajadzības nosaka, ka pilnīgi patstāvīga personas vai ģimenes sociālā funkcionēšana nav iespējama, pakalpojums ir paredzēts uz ilgāku laiku ar iespēju to vairākkārt atkārtoti pagarināt vai pat piešķirt uz nenoteiktu laiku. Šajos gadījumos pamata šķērslis ir pakalpojuma finansējuma stabilitāte un ilgtspēja, bet pēc būtības daļa ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu ir tādi, kuri būtu piešķirami uz nenoteiktu laiku atkarībā no pakalpojuma saņēmēja vajadzībām. Tātad pakalpojums tiktu pārtraukts tad, kad persona (ģimene) spēj patstāvīgi īstenot darbības, kuru atbalstam pakalpojums ticis piešķirts.

No šādas perspektīvas raugoties, ģimenes asistenta pakalpojums ir kategorizējams kā laika ziņā terminēts pakalpojums, jo tā mērķis un intervence paredz ikdienas dzīves vadības prasmju un sociālo prasmju apguvi un patstāvīgu pielietojumu. Tātad ir sagaidāms, ka pakalpojuma saņēmējs iegūst iepriekš trūkstošos

resursus (prasmes), lai spētu patstāvīgi sociāli funkcionēt. Laika ziņā terminēto pakalpojumu gadījumā, kāds ir arī ģimenes asistenta pakalpojums, kā liecina veiktā izpēte, ir svarīgi pakāpeniski samazināt atbalsta intensitāti, piemēram, samazinot pakalpojuma sniegšanas stundu skaitu nedēļā vai mēnesī.

1.4. Sistēmiska un individuāla pieeja pakalpojuma sniegšanā

Balstoties uz šajā pētījuma posmā veikto sociālo pakalpojumu salīdzinošo analīzi, secināms, ka ģimenes asistenta pakalpojums ir vērsts uz ģimeni ar bērniem kā sistēmu un veselumu, nevis tās atsevišķiem elementiem. Ģimenes kā sistēmas elementu (atsevišķu ģimenes locekļu) atbalsts ir vērsts uz to, lai to spējas, prasmes un darbība nodrošinātu ģimenes kā veseluma efektīvu funkcionēšanu. Šī ir būtiska atšķirība no tiem ģimenes asistentam pielīdzināmajiem pakalpojumiem, kas ir vērsti uz konkrētu mērķa grupu – ģimenes sistēmas elementu, piemēram, jaunieši (bērnu ģimenē) ar uzvedības traucējumiem, jaunieši, kuram vecāki nespēj pievērst nepieciešamo uzmanību, personu, kurai garīgo traucējumu dēļ ir nepieciešams atbalsts lēmumu pieņemšanā, personu, kura ir atbrīvojusies no ieslodzījuma u.tml. Šajos gadījumos darbs vairāk ir vērsts uz viena ģimenes locekļa atbalstu, nevis uz visu ģimeni, īpaši ar bērniem, kā sistēmu. Jānorāda gan, ka arī ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu vidū ir tādi, kuri ir veidoti no sistēmiskās pieejas perspektīvas, piemēram, Rīgas pašvaldības izveidotais atbalsta personas pakalpojums ģimenēm ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem (sk. arī 5. nodaļu). Sistēmiska pieeja, ņemot vērā pakalpojuma saturu, ir arī atbalsta un izglītojošo grupu pakalpojumam ģimenēm ar bērniem.

Nozīmīga pazīme, kas raksturo pētījumā analizētos sociālos pakalpojumus, ir tas, vai pakalpojums tiek sniegts individuāli vai grupās. Daļa ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu tiek sniegti gan individuāli, gan grupās (piemēram, sociālās rehabilitācijas pakalpojums personām pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma, sociālās rehabilitācijas programma jauniešiem ar uzvedības traucējumiem, mentora pakalpojums sociālā riska jauniešiem, sociālā mentora pakalpojums patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu); daļa – tikai individuāli (atbalsta vai uzticības personas pakalpojums, atbalsta personas pakalpojums lēmumu pieņemšanā, atbalsta persona ģimenēm ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem); savukārt atbalsta, pašpalīdzības un izglītojošo grupu pakalpojums, kā liecina pakalpojuma nosaukums, notiek tikai grupās. Šāds formāts izslēdz tādu vecāku piedalīšanos, kuriem psihiskās veselības vai personības īpašību dēļ var būt grūtības iekļauties grupā. Jāpiebilst gan, ka grupu dalībniekiem nereti tiek sniegti arī individuālie sociālie pakalpojumi. No šīs perspektīvas raugoties, ģimenes asistenta pakalpojums ir individuāls pakalpojums – to saņem konkrēta ģimene tās dzīvesvietā bez tiešas mijiedarbības ar citiem mērķa grupas pārstāvjiem (citām ģimenēm).

1.5. Pakalpojuma sniegšanā iesaistīto speciālistu sadarbība

Pētījuma pirmajā posmā iekļauto sociālo pakalpojumu izpēte izgaismoja vēl vienu būtisku pazīmi, kura netika iekļauta pētījuma sākotnējā metodoloģijā. Šī pazīme ir tiešā pakalpojuma sniedzēja – sociālā mentora, sociālā rehabilitētāja, atbalsta personas, ģimenes asistenta u.tml. – sadarbība ar sociālo dienestu. Šī sadarbība primāri izriet no sociālā pakalpojuma piešķiršanas procedūras, kas lielākajā daļā gadījumu paredz, ka persona vēršas ar iesniegumu pašvaldības sociālajā dienestā, kas pēc pakalpojuma pieprasītāja situācijas izvērtējuma pieņem lēmumu par pakalpojuma piešķiršanu. Tā kā lielāko daļu pētījumā aplūkoto pakalpojumu finansē pašvaldības, ir noteikta arī pakalpojuma sniegšanas uzraudzības kārtība, kas parasti

notiek pakalpojuma sniedzēja sagatavotu ik mēneša atskaišu formā un dažkārt arī pārrunu veidā starp tiešo pakalpojuma sniedzēju un sociālo darbinieku, kurš vada klienta lietu vai gadījumu.

Sadarbības nepieciešamību vai esamību var noteikt arī pakalpojuma mērķa grupa un intervences saturs. Dažu pakalpojumu gadījumā, piemēram, sociālā rehabilitētāja pakalpojums un pašvaldības izveidots ģimenes asistents, tiešais pakalpojuma sniedzējs ir arī resurss un atbalsts sociālajam darbiniekam. Tas nozīmē, ka sociālais rehabilitētājs un ģimenes asistents, būdami regulāri kontaktā ar ģimeni tās mājās, var sniegt nozīmīgu informāciju par norisēm ģimenē, kas, attiecīgi, ļauj izvērtēt gan ģimenes asistenta, gan citu sociālo pakalpojumu intervences ietekmi. Notiek vairāku speciālistu sadarbība, kuru vada sociālais darbinieks un kurā iesaistītajiem ir pieejama visa informācija par pakalpojuma saņēmēju. Komandas darba pieeja (vairāku speciālistu sadarbība pakalpojuma sniegšanā) ir raksturīga vēl citiem ģimenes asistenta pakalpojumam pielīdzināmiem pakalpojumiem, piemēram, sociālās rehabilitācijas pakalpojumam personām pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma un sociālās rehabilitācijas programmai jauniešiem ar uzvedības traucējumiem.

Aspekts, kas atšķir ģimenes asistenta pakalpojumu no, piemēram, atbalsta personas pakalpojuma lēmumu pieņemšanā vai sociālās rehabilitācijas programmas jauniešiem ar uzvedības traucējumiem, ir personas konfidencialitātes nodrošināšana, kas nozīmē, ka sociālajam darbiniekam kā gadījuma vadītājam tiek izpausta tehniskā informācija par sniegto pakalpojumu. Turklāt pakalpojuma saņēmējam ir iespēja ietekmēt (vai pat pilnībā noteikt) pakalpojuma saturu, ņemot vērā tā kopējās robežas. Tātad, pakalpojumu saņemšanu zināmā mērā vada arī tā saņēmējs. Šāda pieeja, kā liecina izpēte, ļauj veidot savstarpējas cieņas un uzticēšanās attiecības starp tiešo pakalpojuma sniedzēju un pakalpojuma saņēmēju un sekmēt personas patstāvību, kas ir viens no pakalpojuma uzdevumiem.

2. tabulā ir sniegts pētījumā analizēto ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu salīdzinājuma apkopojums pēc šādām pazīmēm: pakalpojuma mērķis, mērķa grupas, pakalpojuma tiešais sniedzējs (sociālais dienests, NVO vai individuālais pakalpojuma sniedzējs), pakalpojuma sniegšanas periods (ilgums) un tā intensitāte stundu izteiksmē, intervences saturs (pakalpojuma ietvaros veiktās darbības) pakalpojuma administratīvi teritoriālā pieejamība un finansējuma avots.

2. tabula. Pētījuma datos balstīts ģimenes asistenta un tam pielīdzināmo pakalpojumu salīdzinājums

Pakalpojums	Mērķis	Mērķa grupas	Tiešais pakalpojuma sniedzējs	Ilgums un apjoms	Intervences saturs	Pieejamība un finansējums
Asistenta pakalpojums	Veicināt personu ar invaliditāti iesaisti darba tirgū un izglītošanās procesā, kā arī sekmēt personu iekļaušanos sabiedrībā.	Personas ar redzes, kustību un garīga rakstura traucējumiem	Individuāls pakalpojuma sniedzējs	Līdz 160 stundām mēnesī. Stundu skaitu mēnesī veido personai noteiktais asistenta atbalsta intensitātes koeficients un personas ikdienas aktivitātes. Tiek piemērots mērķis ar lielāko stundu skaitu.	Nodrošina tādu darbību veikšanai ārpus mājokļa, kuras tā invaliditātes dēļ nevar veikt patstāvīgi - nokļūt vietā, kur mācās, strādā, saņemt pakalpojumus.	Visā Latvijā Valsts finansējums
Sociālā rehabilitācija redzes invalīdiem	Atjaunot un uzlabot cilvēku ar redzes invaliditāti sociālās funkcionēšanas spējas, lai nodrošinātu viņu sociālā statusa atgūšanu un iekļaušanos sabiedrībā.	Personas ar redzes traucējumiem	SIA "Latvijas Neredzīgo biedrības Rehabilitācijas centrs"	Ar diennakts uzturēšanos pakalpojuma sniedzēja institūcijā līdz 63 diennaktīm gadā. Bez uzturēšanās pakalpojuma sniedzēja institūcijā vai klienta dzīvesvietā, nepārsniedzot 378 stundas gadā.	Pakalpojuma sniedzējs atbilstoši individuālajam sociālās rehabilitācijas plānam nodrošina: psiholoģiskās adaptācijas treniņus; orientēšanās un pārvietošanās iemaņu apguvi; pašaprūpes iemaņu apguvi; Braila raksta apguvi; tiflotehnikas lietošanas apmācību; specializēto datortehnoloģiju un komunikācijas tehnoloģiju lietošanas apmācību; fiziskā un intelektuālā darba pamatprasmju apguvi; saskarsmes un radošās pašizteiksmes iemaņu pilnveidi; pielāgoto sporta aktivitāšu apguvi;	Visā Latvijā Valsts finansējums

Pakalpojums	Mērķis	Mērķa grupas	Tiešais pakalpojuma sniedzējs	Ilgums un apjoms	Intervences saturs	Pieejamība un finansējums
					konsultācijas un palīdzību klienta sociālo problēmu risināšanā; klienta ģimenes locekļu un tuvinieku konsultēšanu un apmācību.	
Sociālā rehabilitācija dzirdes invalīdiem	Atjaunot un uzlabot cilvēku ar dzirdes invaliditāti sociālās funkcionēšanas spējas, lai nodrošinātu viņu sociālā statusa atgūšanu un iekļaušanos sabiedrībā.	Personas ar dzirdes traucējumiem	Latvijas Nedzirdīgo savienības kapitālsabiedrība SIA "LNS Rehabilitācijas centrs"	Sociālās integrācijas veicināšanai ne vairāk kā 150 stundu gadā; sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kompleksu klientiem ar GRT vai zemu izglītības līmeni – ne vairāk kā 28 dienas vienu reizi divos gados; klientiem, kuriem dzirdes zudums radies pēc mutvārdu valodas apguves, – ne vairāk kā 20 dienas vienu reizi trijos gados.	Pakalpojuma sniedzējs atbilstoši individuālajam sociālās rehabilitācijas plānam nodrošina: latviešu zīmju valodā adaptētas informācijas sniegšanas pakalpojumus; latviešu zīmju valodas apmācību un pilnveidi; radošās pašizteiksmes un saskarsmes iemaņu apguvi un pilnveidi; psiholoģiskās adaptācijas treniņus; palīdzību un atbalstu klienta sociālo problēmu risināšanā; klienta ģimenes locekļu un tuvinieku konsultēšanu un apmācību, ja nepieciešams.	Visā Latvijā Valsts finansējums
Sociālais rehabilitētājs	Sociālo prasmju un pamatprasmju apguve, sniedzot praktisku un konsultatīvu atbalstu klientam ikdienas dzīves situācijās.	Ģimenes ar bērniem Personas ar invaliditāti Personas ar GRT	Sociālais dienests NVO (retāk)	Pakalpojums sniegšanas periods un apjoms stundās nav noteikts, atkarīgs no pakalpojuma saņēmēja vajadzībām.	Konkrētais atbalsta veids vai veidi tiek sniegti, balstoties uz personas vai ģimenes individuālajām vajadzībām, tas var būt: atbalsts dažādu dzīves situāciju un problēmu, t.sk. saistībā ar bērniem, risināšanā (piemēram, elektrības	Pašvaldības iedzīvotājiem Pašvaldības finansējums

Pakalpojums	Mērķis	Mērķa grupas	Tiešais pakalpojuma sniedzējs	Ilgums un apjoms	Intervences saturs	Pieejamība un finansējums
		Pensijas vecuma personas Pilngadību sasnieguši jaunieši pēc ārpusģimenes aprūpes Ilgstošie bezdarbnieki Personas, kuras cieš no atkarībām Personas, kuras cietušas no vardarbības Personas pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma		Mēdz būt noteikts tikai ilgums (6-12 mēneši, bet bez noteikta stundu skaita).	skaitītāju rādījumu nodošanā, ārsta vizīšu apmeklējums ar bērniem); atbalsts budžeta plānošanā; praktiska palīdzība bērna audzināšanā, bērna drošībai atbilstošas vides nodrošināšanā; atbalsts higiēnas prasmju pilnveidošanā, pašaprūpes iemaņu apgūšanā; atbalsts vecākiem un bērniem izglītības jautājumu risināšanā; atbalsts pamatprasmju attīstīšanā (ēst gatavošana, mājokļa uzkopšana) atbalsts profesionālo prasmju atjaunošanā; atbalsts sadarbībā ar institūcijām; atbalsts darba meklēšanā; atbalsts veselības uzturēšanas, t.sk. veselīga uztura, prasmju attīstīšanā; atbalsts brīvā laika plānošanā, saturīgā pavadīšanā un citu dzīves prasmju apgūšanā.	
Sociālais mentors	Sociālo prasmju atjaunošanu un attīstīšanu, lai uzlabotu personas dzīves kvalitāti un iekļaušanos sabiedrībā.	Ģimenes ar bērniem Personas ar invaliditāti Personas ar GRT Pensijas vecuma personas Pilngadību sasnieguši	Sociālais dienests Individuālais pakalpojuma sniedzējs NVO Komerc-uzņēmums	Daļā gadījumu nav noteikts konkrēts ilgums un apjoms stundās. Ilgums un apjoms variējas atkarībā no mērķa grupas (6-12 mēneši, 14-32 stundas mēnesī)	Intervences satur ir variējas atkarībā no mērķa grupas. Plašākā tvērumā tā ir personas motivēšana uzlabot savu dzīves kvalitāti, palīdzot atjaunot un attīstot sociālās prasmes. Sociālā riska jauniešu mērķa grupas gadījumā sniegt:	Pašvaldības iedzīvotājiem Pašvaldības finansējums

Pakalpojums	Mērķis	Mērķa grupas	Tiešais pakalpojuma sniedzējs	Ilgums un apjoms	Intervences saturs	Pieejamība un finansējums
		jaunieši pēc ārpusģimenes aprūpes Ilgstošie bezdarbnieki Personas, kuras cieš no atkarībām Personas, kuras cietušas no vardarbības Personas pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma			sociālo un praktisko atbalstu, lai uzlabotu ikdienas dzīvi un psihoemocionālo stāvokli; atbalstu atbrīvoties no atkarībām, nevēlamām attiecībām; atbalstu uzlabot savu mentālo un fizisko veselību; atbalstu dokumentu kārtošanā; atbalstu sadarbībā ar institūcijām; atbalsts izglītības jautājumu risināšanā; atbalsts nodarbinātības jautājumu risināšanā; atbalstu mājokļa labiekārtošanā; atbalstu finanšu pratībā, t.sk. budžeta plānošanā un maksājumu veikšanā u.c. līdzīgās aktivitātēs.	
Atbalsta/ uzticības persona	Nodrošināt atbalstu bērna aprūpē un audzināšanā. Sniegt atbalstu personām budžeta plānošanā un darbā ar datoru, viedierīcēm.	Ģimenes ar bērniem	Individuāls pakalpojuma sniedzējs NVO (retāk)	Ļoti atšķirīga prakse: nenoteikts periods; no 3 līdz 6 mēnešiem; līdz 1 gadam ar iespēju pagarināt (ģimenes, kurās vienās dzemdībās ir dzimuši trīs un vairāk bērni, pat līdz bērnu 10 gadu vecumam). 40 stundas mēnesī vai 24 stundas mēnesī.	Pamatā praktiskais atbalsts ģimenei ikdienā, kas ir balstīts uz pakalpojuma saņēmēja individuālajām vajadzībām. Atbalsts bērnu aprūpē, kas ietver kopīgas pastaigas, ēst gatavošanu, mazgāšanu un citus līdzīgus uzdevumus. Palīdzība budžeta plānošanā un finanšu pratībā. Palīdzība darbību veikšanā, kur nepieciešamas digitālās prasmes. Sniegts bērnam praktisku un psihoemocionālu atbalstu iekļauties izglītības sistēmā un vienaudžu lokā.	Pašvaldības iedzīvotājiem Pašvaldības finansējums

Pakalpojums	Mērķis	Mērķa grupas	Tiešais pakalpojuma sniedzējs	Ilgums un apjoms	Intervences saturs	Pieejamība un finansējums
Atbalsta, pašpalīdzības un izglītojošo grupu pakalpojums	Uzlabot personas (ģimenes) sociālās funkcionēšanas spējas, mazināt sociālo izolētību, novērst disfunkciju personai (ģimenei), veicinot personas (ģimenes) izglītošanu, jaunu prasmju apgūšanu, palīdzēt radīt priekšnoteikumus labvēlīgas sociālās vides nodrošināšanai bērnu audzināšanai, vairot izpratni par sevi, gūt motivāciju un saņemt atbalstu ikdienas situāciju un problēmu risināšanai.	Bērnu vecāki Sociālā riska jaunieši Citas sociālā riska grupas (retāk) Personas ar invaliditāti (retāk)	Sociālais dienests NVO	Vidēji 10 nodarbības grupās līdz 12 dalībniekiem.	Grupu nodarbību tēmas izriet no pakalpojuma mērķa: bērnu vecumposmu attīstība; bērnu emocionālā audzināšana; saskarsmes veidošana ar bērniem, piesaistes veidošana; praktisko mājāsaimniecības prasmju apguve grupā; finanšu pratība un budžeta plānošana; dzīves vērtības un mērķi; stresa vadīšana un konfliktu risināšana; personības iekšējie resursi; digitālo prasmju veidošana; ikdienas dzīves situāciju problēmu risināšana.	Pašvaldības iedzīvotājiem Pašvaldības un/vai privātais finansējums
Ģimenes asistents (pašvaldības izveidots)	Sociālo prasmju attīstīšana un apguve dažādās ikdienas dzīves jomās, atbalsts praktisko darbību veikšanā ikdienas situācijās.	Ģimenes ar bērniem Personas ar invaliditāti Personas ar GRT Pilngadību sasniegušas personas pēc ārpusģimenes aprūpes	Sociālais dienests NVO Individuālie pakalpojuma sniedzēji	Vidēji 6 mēneši ar iespēju pagarināt vēl uz 6 mēnešiem 4-15 stundas nedēļā vai 30-40 stundas mēnesī	Izglītojošais un praktiskais atbalsts: par bērnu vispārējo attīstību, vecumposma īpatnībām un vajadzībām, saskarsmes veidošanu ar bērniem; bērniem izglītības procesā; jautājumu risināšanā ar fiziskām un juridiskām personām, dokumentu kārtošanā; finanšu pratībā, ģimenes budžeta plānošanā un maksājumu veikšanā; higiēnas nodrošināšanā, rūpēs par veselību un atkarību pārvarēšanā;	Pašvaldības iedzīvotājiem Pašvaldības finansējums

Pakalpojums	Mērķis	Mērķa grupas	Tiešais pakalpojuma sniedzējs	Ilgums un apjoms	Intervences saturs	Pieejamība un finansējums
					prasmju pilnveidošanā bērnu aprūpē un audzināšanā; atbalsts mājsaimniecības vadīšanā, t.sk. ēst gatavošanā, mājokļa uzkopšanā; atbalsts patstāvīgas dzīves uzsākšanā; citas praktiskas darbības, kas konkrētajai ģimenei ir aktuālas.	
Atbalsta persona ģimenēm ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem (Rīgas pašvaldības sociālais pakalpojums)	Veicināt ģimenes, kura audzina bērnu ar funkcionāliem traucējumiem, sistēmas stiprināšanu, atslogojot vecāku ikdienu un radot ģimenes sociālai funkcionēšanai labvēlīgus apstākļus - harmonizējot ģimenes locekļu savstarpējās attiecības un stiprinot ģimenes finansiālo kapacitāti vecākiem iesaistoties darba tirgū.	Ģimenes, kurās aug bērni ar funkcionāliem traucējumiem. Ģimenes, kurās aug bērni ar VDEĀK noteiktu invaliditāti. Ģimenes, kurās aug bērni ar VDEĀK noteiktu invaliditāti un atzinumu par īpašās kopšanas nepieciešamību.	NVO (sadarbība ar vairākām NVO)	160 stundas mēnesī	Vecāku un atbalsta personu izglītošana. Nodrošināta bērna fiziskā aprūpe. Veicinātas bērna pašaprūpes iemaņas. Radīta / nostiprināta veselīga piesaiste vecākiem, bērna pašnoteikšanās un autonomija. Nodrošināta bērna drošība. Veicināt vecāku motivāciju un iespējas iesaistīties nodarbinātībā. Pieaugoša/noturīga ģimenes finansiālā situācija.	Rīgas pašvaldības iedzīvotājiem Pašvaldības finansējums
Atbalsta personas pakalpojums lēmumu pieņemšanā	Nodrošināt atbalstāmās personas cilvēktiesību ievērošanu, ieviešot atbalstāmās personas rīcībspējas ierobežošanai alternatīvu tiesību un	Pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem, kurām nepieciešams atbalsts lēmumu pieņemšanā	NVO (biedrība “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda””)	Pēc iespējas atkarībā no pakalpojuma saņēmēja vajadzībām. ESF pilotprojekta laikā - 2 gadi,	Sniegt atbalstu lēmumu pieņemšanā šādās jomās: tiesību un interešu aizstāvības joma, finanšu joma, ikdienas dzīve, veselības aprūpe, sociālā aprūpe, atbalsta loka veidošana. Kopā ar atbalstāmo personu sagatavot atbalsta plānu, balstoties uz stipro pušu un vajadzību izvērtēšanu.	Pašvaldību, kuras iepērk šo pakalpojumu no NVO, iedzīvotājiem. Sākotnēji: ESF finansējums un valsts

Pakalpojums	Mērķis	Mērķa grupas	Tiešais pakalpojuma sniedzējs	Ilgums un apjoms	Intervences saturs	Pieejamība un finansējums
	interesu aizsardzības mehānismu – atbalstīto lemtspēju, tādējādi ieviešot praksē ANO Konvencijā ietvertās garantijas uz vienlīdzīgu tiesībspējas un rīcībspējas īstenošanu un patstāvīgu dzīvi sabiedrībā, nodrošinot atbalstāmajai personai vienlīdzīgas tiesības pieņemt sev nozīmīgus lēmumus, un to, ka šie lēmumi tiek ņemti vērā.	dažādas dzīves jomās.		šobrīd 1 gads (ar iespēju turpināt). Var būt gadījumi, kad pakalpojums nepieciešams pastāvīgi. 1. atbalsta līmenis (minimāla intensitāte) – līdz 8 stundām mēnesī 2. atbalsta līmenis (vidēja intensitāte) – līdz 24 stundām mēnesī 3. atbalsta līmenis (maksimāla intensitāte) – līdz 40 stundām mēnesī	Palīdzēt apzināt un piesaistīt nepieciešamos resursus, veicinot pašas personas līdzdarbību problēmu risināšanā. Palīdzēt sagatavot dažādus dokumentus iesniegšanai valsts un pašvaldību institūcijās. Palīdzēt veidot atbalsta loku. Attīstīt un veicināt atbalstāmās personas patstāvīgai dzīvei nepieciešamo lēmumu pieņemšanas prasmes.	līdzfinansējums, projektu finansējums, šobrīd pašvaldības finansējums.
Sociālās rehabilitācijas centra pakalpojums bez izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojuma personām pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas (Rīgas pašvaldības sociālais pakalpojums)	Sekmēt sociālās atstumtības riskam pakļauto personu integrāciju sabiedrībā un līdzdalību darba tirgū, izveidojot un ieviešot sociālās rehabilitācijas programmas un atbalsta pasākumus.	Personas pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas un/vai personām bez noteiktas dzīvesvietas Krīzes situācijā nonākušas personas	NVO (Biedrība “Svētā Lūkas atbalsta biedrība”)	12 mēneši (ar iespēju pagarināt vēl uz 6 mēnešiem) Stundu skaits atkarīgs no katra klienta individuālā sociālās rehabilitācijas plāna	Motivācijas veidošana pakalpojuma saņemšanai, lai nodrošinātu motivētu līdzdarbību. Dažādas individuālās un grupas terapijas. Sociālā statusa atgūšana (dzīves vietas deklarācija, reģistrācija par bezdarbnieku utt.). Atbalsts veselības problēmu risināšanā. Nodarbinātības prasmju attīstīšana, t.sk. veicot brīvprātīgo darbu biedrībā. Atbalsts, lai iekļautos kopienā, piedaloties biedrības organizētos socializēšanās un kultūras pasākumos.	Pašvaldības iedzīvotājiem Pašvaldības finansējums

Pakalpojums	Mērķis	Mērķa grupas	Tiešais pakalpojuma sniedzējs	Ilgums un apjoms	Intervences saturs	Pieejamība un finansējums
Mentora programmas pakalpojums jauniešiem	Sniegt individuālu emocionālu un praktisku atbalstu jauniešiem, kuri bērnībā nav izjutuši ģimenes atbalstu un rūpes; palīdzēt jauniešiem sagatavoties patstāvīgai dzīvei.	Ārpusģimenes aprūpē dzīvojoši jaunieši, t.sk. bāreņi, kā arī jaunieši no ģimenēm, kur vecākiem ir ierobežotas spējas sniegt viņiem nepieciešamo atbalstu (vecumā no 15 līdz 19 gadiem, ar izņēmumiem gan jaunāki, gan vecāki).	NVO (Nevalstiska labdarības organizācija "Mentor Latvia")	12 mēneši (var būt īsāks laiks; pieļaujama atkārtota dalība programmā), mentoram un jauniešiem tiekoties 2 reizes mēnesī.	Mentors kā atbalsta un uzticības persona sniedz atbalstu komunikācijas, sociālo, praktisko prasmju apguvē un personības izaugsmei, t.sk.: uzklausa, pavada laiku kopā ar jauniešiem dažādās sabiedriskās aktivitātēs; sniedz padomus sadzīves situāciju risināšanai; atbalsta izglītības un profesijas izvēlē; stiprina jaunieša pārliecību par saviem iekšējiem resursiem un prasmēm; atbalsta saskarsmes prasmju veidošanā un pilnveidošanā; sniedz citu praktisko (finanšu prātība, ēst gatavošana u.tml.), sociālo un psihoemocionālo atbalstu atkarībā no jaunieša vajadzībām. Iespēja reizi mēnesī piedalīties papildu organizētās grupu nodarbībās.	Visā Latvijā (atkarīgs no mentoru pieejamības) Privātie ziedojumi administratīvajiem izdevumiem Mentoru brīvprātīgais darbs
Sociālās rehabilitācijas programmas ģimenēm ar bērniem (Ilūkstes pašvaldības sociālais pakalpojums)	Sekmēt sociālās atstumtības riskam pakļauto personu integrāciju sabiedrībā un līdzdalību darba tirgū, izveidojot un ieviešot sociālās rehabilitācijas programmas un atbalsta pasākumus.	Sociālās atstumtības riskam pakļautās personu grupas: daudzbērnu ģimenes un nepilnās ģimenes	Sociālais dienests	Grupu nodarbības divas reizes nedēļā 2 stundas. Katrā programmā 10 nodarbības.	Sociālo kompetenču attīstības programmas vecākiem (sociālo prasmju attīstīšana un pilnveidošana atbilstoši grupas dalībnieku vajadzībām, piemēram, budžeta plānošana, saskarsme ar bērniem, bērnu audzināšana u.tml.) Dzīves un darba pamatprasmju attīstības programmas ģimenēm (praktisko sadzīves prasmju attīstīšana un pilnveidošana, piemēram, ēst gatavošana, mājas vides veidošana u.tml.).	Ilūkstes pašvaldības iedzīvotājiem (tikai ESF projekta laikā 01.01.2012.-31.12.2013.) ESF Valsts līdzfinansējums

Pakalpojums	Mērķis	Mērķa grupas	Tiešais pakalpojuma sniedzējs	Ilgums un apjoms	Intervences saturs	Pieejamība un finansējums
Sociālās rehabilitācijas programma jauniešiem ar uzvedības traucējumiem (Rīgas pašvaldības sociālais pakalpojums)	Veicināt sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu sociālo integrāciju un mazinātu sociālās atstumtības riskus, attīstīt jauniešu personību, mainot jauniešu uzvedību. Mērķi ietver: Paplašināt jauniešu sociālo kontaktu loku. Veicināt pozitīvu mijiedarbību starp dažādām jauniešu grupām. Attīstīt jaunas sociālās prasmes un stiprināt esošās. Nodrošināt lietderīga brīvā laika pavadīšanas iespējas. Nodrošināt starpprofesionālu sadarbību.	Jaunieši vecumā no 13 līdz 18 gadiem, kuri dzīvo augsta un vidēji augsta riska ģimenēs un kuriem ir konstatētas multiplas sociālās problēmas. Jaunieši pēc ārpusģimenes aprūpes vecumā no 18-25 gadiem, kuri ir sociālā dienesta klienti un kuriem ir konstatētas multiplas sociālās problēmas.	NVO (Biedrība “Latvijas Samariešu apvienība”, programma “Palēciens”)	6 mēnešus programmas 1. posms, 12 stundas mēnesī individuālais darbs. 8 mēnešus programmas 2. posms, 8 stundas mēnesī individuālais darbs. Abos posmos 40 stundas ir grupu nodarbībām. 1. posmā 40 stundas vecāku grupas. 2. posmā mazās interešu grupas 35 stundas mēnesī, aktivitātes kopā ar ģimeni 4 stundas mēnesī. Tiek plānots arī 3.posms kā atbalstītā izeja no intervences.	Programmas aktivitātēs tiek izmantotas dažādas izglītības pieejas (piedzīvojuma, āra, interešu, vienaudžu), programmu veido divi posmi ar mēneša pārtraukumu. Intervence balstās uz interaktīvu mācīšanos – darot to, kas patīk un liekas interesants katram individuāli. Individuālais darbs ietver atbalstu, motivēšanu, problēmu risināšanu jeb mazināšanu, socializēšanos, psihosociālo atbalstu. Grupu nodarbības/radošās darbnīcas. Piedzīvojumu izglītības izbraucieni grupā (1.posmā 5 reizes, 2. posmā 7 reizes). Vecāku grupa vai speciālistu konsultācijas (1. posmā)-, atbalsta un izglītojošās grupu nodarbības. Vienaudžu izglītība (2. posmā) līdzīgam nodod zināšanas. Ģimenes diena (2. posmā), jauniets ar vecāku vai kādu no ģimenes locekļiem pavada laiku kopā.	Rīgas pašvaldības iedzīvotājiem Pašvaldības finansējums
Sociālās rehabilitācijas pakalpojums lauku vidē (Liepājas pašvaldības sociālais pakalpojums)	Sniegt atbalstu personām ar invaliditāti patstāvīgas funkcionēšanas iemaņu apguvei un sociālai integrācijai.	Pilngadīgas personas ar invaliditāti	NVO (Biedrība “Liepājas Neredzīgo biedrība”)	100 stundas 12 mēnešu periodā (iespējams atkārtoti saņemt pakalpojumu)	Dažāda veida praktisko prasmju apguve, ņemot vērā invaliditātes radītos ierobežojumus. Pakalpojuma saņēmēji var piedalīties dārza darbos, teritorijas labiekārtošanā un dažādās nodarbībās sociālās rehabilitācijas ietvaros, lai iegūtu	Liepājas pašvaldības iedzīvotājiem Pašvaldības finansējums

Pakalpojums	Mērķis	Mērķa grupas	Tiešais pakalpojuma sniedzējs	Ilgums un apjoms	Intervences saturs	Pieejamība un finansējums
					dažādas prasmes un iemaņas, mērķtiecīgi pavadītu savu brīvo laiku lauku vidē - sociālās rehabilitācijas un izzīņas centrā “Dvēseles veldzes dārzs”. Socializēšanās iespējas ar citiem cilvēkiem. Psihoemocionālais atbalsts.	
Sociālā mentora pakalpojums patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu (Pakalpojums ietver arī sociālā darbinieka pakalpojumu, šajā pētījumā skatīta tikai sociālā mentora pakalpojuma daļa)	Veicināt patvēruma meklētāju un personu ar bēgļa vai alternatīvo statusu pilnvērtīgu sociālekonomisko iekļaušanos, mazinot šķēršļus nodarbinātībai un sekmējot integrāciju sabiedrībā.	Patvēruma meklētāji, kuriem nepieciešama starptautiskā aizsardzība un kurus Latvija ir uzņēmusi Eiropas Savienības (ES) pārvietošanas programmas ietvaros Personām, kuras Latvijā ierodas patstāvīgi Personām, kuras ieguvušas bēgļa vai alternatīvo statusu	NVO (Biedrība “Latvijas Sarkanais Krusts”)	Patvēruma meklētājs sociālā mentora pakalpojumu var saņemt 3 mēnešus no ierašanās brīža Latvijā vai līdz brīdim, kad tiek piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss. Pēc bēgļa vai alternatīvā statusa iegūšanas sociālā mentora pakalpojumu ir tiesības saņemt vēl 12 mēnešus.	Ievērojot pakalpojuma saņēmēja sociālekonomiskās iekļaušanas plānu, sociālais mentora darbības ir: atbalsts klienta integrācijas un sociālekonomiskās iekļaušanās procesā, veidojot izpratni par dzīvi sabiedrībā, palīdzot reālā sabiedrības vidē apgūt ikdienai nepieciešamās prasmes, rosinot attīstīt jaunas iemaņas; palīdzēt identificēt un izvērtēt vajadzības, apzināt, piesaistīt un ieteikt nepieciešamos resursus, respektējot pakalpojuma saņēmēja pašnoteikšanos; sniegt atbalstu saskarsmē ar citām fiziskajām un juridiskajām personām; sniegt atbalstu ikdienas situāciju risināšanā; palīdzēt pakalpojuma saņēmējam nokļūt vietā, kur tas mācās, strādā vai saņem pakalpojumus; veikt darbības plānā noteiktos uzdevumus, sniedzot pakalpojumu patvēruma meklētājiem, kas saņēmuši lēmumu par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu.	Visā Latvijā ESF Valsts līdzfinansējums

2. Valsts finansētie sociālie pakalpojumi

Šajā nodaļā atbilstoši pētījuma metodoloģijai ir sniegts trīs valsts finansēto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu raksturojums: asistenta pakalpojums un sociālās rehabilitācijas pakalpojumi redzes un dzirdes invalīdiem. Tā kā Latvijā ir vienota kārtība šo pakalpojumu sniegšanā un vērā ņemamas atšķirības neuzrādīja arī informācija, kas tika iegūta pašvaldību sociālo dienestu pārstāvju aptaujā, šie pakalpojumi pašvaldību griezumā netika analizēti.

Asistenta pakalpojums Latvijā tika ieviests 2013. gadā ar mērķi sniegt atbalstu nokļūšanai darba vietā, izglītības iestādē vai pakalpojumu saņemšanas vietā, kā arī, lai sniegtu atbalstu personu ar invaliditāti ģimenes locekļiem un veicinātu to iesaisti darba tirgū. Līdz 2021. gada 1. jūlijam asistenta pakalpojumu piešķīra pamatojoties uz 18.12.2012. MK noteikumiem Nr. 942 “Kārtība, kādā piešķir un finansē asistenta pakalpojumu pašvaldībā, augstskolā un koledžā”⁸. No 2021. gada 1. jūlija asistenta pakalpojumam cilvēkiem ar invaliditāti ir citi piešķiršanas nosacījumi, ko nosaka 18.05.2021. MK noteikumi Nr. 316 “Noteikumi par asistenta, pavadona un aprūpes pakalpojumu personām ar invaliditāti”⁹. Izmaiņas, kas stājušās spēkā no 2021. gada 1. jūlija, paredz samazināt asistentam atskaitīšanās slogu, kā arī piešķirt konstantas stundas, ko persona ar invaliditāti varēs izmantot pēc saviem ieskatiem. Asistenta nepieciešamību pieaugušajiem nosaka sociālais dienests atbilstoši izveidotajai novērtēšanas anketai. No 1. jūlija asistentam ir palielināta arī atlīdzība no 3,70 EUR stundā, iekļaujot visus nodokļus, uz 4,50 EUR stundā, iekļaujot visus nodokļus. Izmaiņas paredz arī atbalsta bērniem paplašinu, ieviešot pavadona pakalpojumu un aprūpi dzīvesvietā. Tiesības uz pavadona pakalpojumu ir bērniem ar invaliditāti no piecu līdz 18 gadu vecumam, kuriem izsniegts VDEĀVK pavadona atzinums. Pavadona pakalpojuma apjoms ir noteikts konstantā 60 stundas mēnesī apjomā, kuru bērna ģimene tiesīga izmantot pēc saviem ieskatiem, organizējot pavadona piesaisti. Aprūpes pakalpojuma personām ar invaliditāti no piecu līdz 18 gadu vecumam maksimālais apjoms ir 80 stundas mēnesī, bet vienas šī pakalpojuma stundas izmaksas, iekļaujot visus nodokļus, kas saistīti ar pakalpojuma sniegšanu, nevar būt mazākas par 4,50 EUR stundā. Šis aprūpes pakalpojums neierobežo pašvaldību tiesības nodrošināt jau esošo aprūpes mājās pakalpojumu, jo pašvaldība ir tiesīga autonomi lemt, kādā veidā tiek nodrošināts sociālās aprūpes pakalpojums - aprūpe mājās. Ja ar noteikto asistenta un aprūpes pakalpojumu specifiskajā ģimenes situācijā ir nepietiekami, tad pašvaldība ir tiesīga papildus piešķirt arī aprūpes mājās pakalpojumu sava līdzšinējā regulējuma ietvaros.

Asistenta pakalpojumu finansē valsts, bet nodrošina pašvaldība un teorētiski tas ir pieejams visā Latvijas teritorijā. Vienaļpus, kā norāda Konceptuālā ziņojuma “Par asistenta pakalpojuma pašvaldībā pilnveidošanu” autori, asistenta pakalpojuma pieejamību ierobežo personu, kas būtu gatavas sniegt šo pakalpojumu, trūkums (pakalpojumu pamatā sniedz individuālie pakalpojuma sniedzēji, kas visbiežāk ier

⁸ 18.12.2012. MK noteikumi Nr. 942 “Kārtība, kādā piešķir un finansē asistenta pakalpojumu pašvaldībā, augstskolā un koledžā”. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/253781> (sk. 10.12.2021.)

⁹ 18.05.2021. MK noteikumi Nr. 316 “Noteikumi par asistenta, pavadona un aprūpes pakalpojumu personām ar invaliditāti”. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/323301> (sk. 10.12.2021.)

personas ar invaliditāti ģimenes locekļi, tuvinieki, kaimiņi), un “asistentu trūkums ir saistīts arī pakalpojuma sniedzējam noteikto atalgojumu”¹⁰.

Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi personām ar redzes un dzirdes traucējumiem ir pieejami personām, kurām redzes vai dzirdes traucējumu dēļ piešķirta invaliditāte. Kārtību, kādā personām ar redzes vai dzirdes invaliditāti par valsts budžeta līdzekļiem nodrošināmi sociālās rehabilitācijas pakalpojumi, nosaka 20.04.2021. MK noteikumi Nr. 250 „Kārtība, kādā Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošina tehniskos palīgīdzekļus - tifteltniku un surdoteltniku”¹¹. Noteikumi stājas spēkā 2021. gada 1. maijā. Pirms šiem MK noteikumiem kārtību, kādā personām ar redzes vai dzirdes invaliditāti par valsts budžeta līdzekļiem nodrošināmi sociālās rehabilitācijas pakalpojumi, noteica 15.12.2009. MK noteikumi Nr.1472 “Kārtība, kādā Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošina tehniskos palīgīdzekļus – tifteltniku un surdoteltniku”.¹² Izmaiņas, ko nosaka 20.04.2021. MK noteikumi Nr. 250 „Kārtība, kādā Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošina tehniskos palīgīdzekļus - tifteltniku un surdoteltniku”, neparedz ieviest jaunus pakalpojumus, bet gan unificē iepriekš atšķirīgo atsevišķu pakalpojumu saņemšanai nepieciešamo dokumentu aprites kārtību.

SIA “Latvijas Neredzīgo biedrības Rehabilitācijas centrs” ir vienīgā institūcija Latvijā, kas sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus cilvēkiem ar redzes invaliditāti. Rehabilitācijas centrs atrodas Rīgā, bet tam ir filiāles Balvos, Cēsīs, Daugavpilī, Jelgavā, Jūrmalā, Liepājā, Rēzeknē un Ventspilī¹³. No vienas puses filiāļu tīkls ir organizēts tā, lai nodrošinātu vienmērīgu teritoriālo pārklājumu, no otras puses, sociālās rehabilitācijas pakalpojumi ir izstrādāti tā, lai varētu nodrošināt pakalpojumu arī tiem, kam nav iespēju tikt uz konkrētajām filiālēm.

Savukārt, sociālās rehabilitācijas pakalpojumus personām ar dzirdes traucējumiem nodrošina Latvijas Nedzirdīgo savienības kapitālsabiedrība SIA “LNS Rehabilitācijas centrs”. Latvijas Nedzirdīgo savienības reģionālās biedrības, kā arī pakalpojumu sniegšanas punkti ir astoņās Latvijas pilsētās: Rīgā, Daugavpilī, Valmierā, Liepājā, Ventspilī, Kuldīgā, Smiltēnē un Rēzeknē.

Turpinājumā valsts finansētie pakalpojumi ir raksturoti pēc šādiem kritērijiem: pakalpojuma mērķis un mērķa grupas, pakalpojuma saņemšanas kritēriji, pakalpojuma piešķiršanas procedūra, iesaistītie speciālisti pakalpojuma sniegšanā un tiem nepieciešamās kvalifikācijas prasības, pakalpojuma intervences

¹⁰ Konceptuālais ziņojums “Par asistenta pakalpojuma pašvaldībā pilnveidošanu” (2020). 09.10.2020. MK rīkojums Nr. 592. 18. lpp. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40480510> (sk. 10.12.2021.)

¹¹ 20.04.2021. MK noteikumi Nr. 250 „Kārtība, kādā Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošina tehniskos palīgīdzekļus - tifteltniku un surdoteltniku”. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/322623> (skatīts 10.12.2021.)

¹² 15.12.2009. MK noteikumi Nr.1472 “Kārtība, kādā Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošina tehniskos palīgīdzekļus – tifteltniku un surdoteltniku”. Pieejami: <https://likumi.lv/doc.php?id=202630> (skatīts 10.12.2021.)

¹³ Latvijas Neredzīgo biedrības Rehabilitācijas centrs (2021). Kontakti. Pieejams: <http://www.lnbc.lv/kontakti.htm> (skatīts 10.12.2021.)

loģika, t.sk. pakalpojuma ietvaros sniegtā atbalsta veids (praktisks, emocionāls, izglītojošs u.tml.) un attīstītās pakalpojuma saņēmēja sociālās prasmes, pakalpojuma efektivitātes novērtēšanas prakse.

2.1. Pakalpojumu mērķi un mērķa grupas

Asistenta pakalpojuma mērķis ir veicināt personu ar invaliditāti iesaisti darba tirgū un izglītošanās procesā, kā arī sekmēt personu iekļaušanos sabiedrībā. Personas ar redzes, kustību un garīga rakstura traucējumiem kā šī pakalpojuma mērķa grupas var saņemt asistenta pakalpojumu tādu darbību veikšanai ārpus mājošanas vietas, kuras tā invaliditātes dēļ nevar veikt patstāvīgi - nokļūt vietā, kur mācās, strādā, saņemt pakalpojumus. Ja ģimenē aug bērns ar invaliditāti, līdz viņa 18 gadu vecumam ir paredzētas vairākas atbalsta formas, kas tieši saistītas ar vecāku nodarbinātību.

Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu personām ar redzes un dzirdes traucējumiem mērķis ir dot iespēju personām ar invaliditāti sasniegt un saglabāt optimālo fiziskās, sensorās, intelektuālās, psihiskās un sociālās funkcionēšanas līmeni, kā arī palīdzēt izmainīt dzīvi, sasniedzot aizvien augstāku neatkarības līmeni. Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā noteikto, sociālās rehabilitācijas pakalpojums ir pasākumu kopums, kas vērsts uz sociālās funkcionēšanas spēju atjaunošanu vai uzlabošanu, lai nodrošinātu sociālā statusa atgūšanu un iekļaušanos sabiedrībā, un ietver sevī pakalpojumus personas dzīvesvietā un sociālās rehabilitācijas institūcijā¹⁴. Tātad sociālās rehabilitācijas pakalpojumi personām ar redzes un dzirdes traucējumiem nodrošina patstāvīgas funkcionēšanas iemaņu apguvi. Pakalpojumi ir diferencēti atkarībā no konkrētās personas situācijas: pirmreizēja rehabilitācija vai atkārtota, pilnīgs redzes vai dzirdes zudums vai daļējs u.c. Pēc sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saņemšanas uzlabojas personas sociālās funkcionēšanas spējas.

Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu personām ar redzes un dzirdes traucējumiem mērķa grupa ir personas ar redzes vai dzirdes invaliditāti. Saskaņā ar 20.04.2021. MK noteikumiem Nr. 250 „Kārtība, kādā Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošina tehniskos palīgīdzekļus - tiftelnetiku un surdotelnetiku”¹⁵, sociālās rehabilitācijas pakalpojumi personām ar redzes un dzirdes traucējumiem pienākas pie šādiem nosacījumiem: personas redzes asums labāk redzošajai acij ar maksimālu korekciju ir zemāks par 0,3 vai redzes lauks abās acīs sašaurināts mazāk nekā par 20 grādiem no fiksācijas punkta; personas dzirdes traucējumi atbilst vismaz trešajai pakāpei – dzirdes zudums runas zonas frekvenču zemākajā punktā ir vismaz 55 dB labāk dzirdošajā ausī; ja to ir atzinusi VDEĀVK vai arī oftalmologa atzinums par redzi, vai otolaringologa vai ģimenes (vispārējās prakses) ārsta atzinums par dzirdes zudumu.

¹⁴ 31.10.2002. likums “Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums”. Pieejams: <https://m.likumi.lv/ta/id/68488> (sk. 10.12.2021.)

¹⁵ 20.04.2021. MK noteikumi Nr. 250 „Kārtība, kādā Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošina tehniskos palīgīdzekļus - tiftelnetiku un surdotelnetiku”. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/322623> (sk. 10.12.2021.)

2.2. Pakalpojumu saņemšanas atbilstības kritēriji

Asistenta pakalpojums. Pilngadīgām personām ar I vai II invaliditātes grupu un ļoti smagas vai smagas pakāpes funkcionēšanas ierobežojumiem sociālais dienests novērtē asistenta pakalpojuma nepieciešamību un atbalsta intensitāti un nosaka asistenta pakalpojuma apjomu, ja personai ir redzes, kustību vai garīga rakstura funkcionēšanas ierobežojumi vai VDEĀVK ir noteikusi medicīniskas indikācijas vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai un asistents nepieciešams tādu darbību veikšanai ārpus mājošanas, kuras persona funkcionēšanas ierobežojumu dēļ nevar veikt patstāvīgi.

Tiesības saņemt asistenta pakalpojumu ir personām, kas atbilst 20.05.2010. "Invaliditātes likuma" 12. panta pirmās daļas 3. vai 4. punktā vai otrajā daļā minētajiem asistenta pakalpojuma saņemšanas nosacījumiem¹⁶, proti, personai ar I vai II invaliditātes grupu, pamatojoties uz pašvaldības sociālā dienesta veikto asistenta pakalpojuma nepieciešamības un atbalsta intensitātes novērtējumu, un personai no 5 līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti (konstantu pakalpojuma apjomu 80 stundas mēnesī), pamatojoties uz VDEĀVK atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību sakarā ar smagiem funkcionāliem traucējumiem. Tātad tiesības saņemt asistenta pakalpojumu ir personai, kurai VDEĀVK ir izsniegusi atzinumu par asistenta pakalpojuma nepieciešamību, ja tai asistents nepieciešams tādu darbību veikšanai ārpus mājošanas, kuras tā funkcionēšanas ierobežojumu dēļ nevar veikt patstāvīgi un kura atbilst šādiem kritērijiem:

1. Noteikta I invaliditātes grupa redzes traucējumu dēļ.
2. Noteikta I vai II invaliditātes grupa un ir kāds no šādiem funkcionēšanas ierobežojumiem:
  - 2.1. Ir slimības vai anatomiskie defekti, uz kuru pamata ir izsniegts atzinums par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai.
  - 2.2. Ir abu augšējo ekstremitāšu anatomiski defekti: amputācijas stumbri plaukstu pamata līmenī vai augstāk.
  - 2.3. Ir garīgās veselības traucējumi.

Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi personām ar redzes un dzirdes traucējumiem. Saskaņā ar 20.04.2021. MK noteikumiem Nr. 250 „Kārtība, kādā Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošina tehniskos palīg līdzekļus - tifteltniku un surdoteltniku”¹⁷, sociālās rehabilitācijas pakalpojumus personām ar redzes un dzirdes traucējumiem, var saņemt personas, ja VDEĀVK uzturētajā Invaliditātes informācijas sistēmā ir dati par personas funkcionēšanas traucējuma veidu (ir ievadīts lēmums par invaliditātes noteikšanu) vai arī personai ir šādi ārstu atzinumi:

¹⁶ 20.05.2010. likums "Invaliditātes likums". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/211494> (sk. 10.12.2021.)

¹⁷ 20.04.2021. MK noteikumi Nr. 250 „Kārtība, kādā Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošina tehniskos palīg līdzekļus - tifteltniku un surdoteltniku”. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/322623> (sk. 10.12.2021.)

1. Oftalmologa atzinums, kas apliecina, ka personas redzes asums labāk redzošajai acij ar maksimālu korekciju ir zemāks par 0,3 vai redzes lauks abās acīs sašaurināts mazāk nekā par 20 grādiem no fiksācijas punkta;
2. Otolaringologa vai ģimenes (vispārējās prakses) ārsta atzinums, ka personas dzirdes traucējumi atbilst vismaz trešajai pakāpei – dzirdes zudums runas zonas frekvenču zemākajā punktā ir vismaz 55 dB labāk dzirdošajā ausī.

2.3. Pakalpojumu piešķiršanas procedūra

Lai saņemtu **asistenta pakalpojumu**, persona vai tās likumiskais pārstāvis pašvaldības sociālajā dienestā iesniedz rakstisku iesniegumu par asistenta pakalpojuma piešķiršanu un uzrāda personu apliecinošu dokumentu. Iesniegumu iesniedz personīgi, nosūta pa pastu vai elektroniska dokumenta formā atbilstoši normatīvajiem aktiem par elektronisko dokumentu noformēšanu un apriti. Iesniegumam papildus pievieno šādus dokumentus, t.sk. to institūciju apliecinājumus, kurus persona plāno apmeklēt, par personas dalību šajās institūcijās:

- likumiskā pārstāvja pārstāvības tiesības apliecinošu dokumentu (kopiju), uzrādot oriģinālu, ja asistenta pakalpojumu pieprasa personas likumiskais pārstāvis;
- darba devēja apliecinājumu, ka persona ir darba ņēmējs pie attiecīgā darba devēja (ja persona strādā algotu darbu);
- saimnieciskās darbības veicēja pašapliecinājumu par saimnieciskās darbības izpildei veicamajām darbībām, ja persona veic saimniecisko darbību;
- Latvijas Paralimpiskās komitejas apliecinājumu, ka persona nodarbojas ar paraolimpisko sportu, ja persona piedalās nacionālajās vai starptautiskajās paraolimpiskajās sacensībās;
- brīvprātīgā darba organizētāja un brīvprātīgā darba veicēja līguma kopiju par brīvprātīgā darbu, uzrādot oriģinālu, ja dokumenti tiek iesniegti klātienē, ja persona veic brīvprātīgā darbu;
- kapitālsabiedrības apliecinājumu, ja persona ir ievēlēta valdē un ja šī informācija nav pieejama Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrā;
- biedrības vai nodibinājuma apliecinājumu, ja persona ir ievēlēta valdē un ja šī informācija nav pieejama Biedrību un nodibinājumu reģistrā;
- izglītības iestādes apliecinājumu, ka persona apgūst attiecīgu izglītības programmu konkrētajā izglītības iestādē, ja persona mācās vai studē un ja šī informācija nav pieejama Valsts izglītības informācijas sistēmā;
- dienas aprūpes centra vai specializētās darbnīcas apliecinājumu, ja persona apmeklē attiecīgās institūcijas un ja šī informācija nav pieejama Pašvaldību sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu administrēšanas lietojumprogrammā SOPA;
- ģimenes (vispārējās prakses) ārsta vai ārstējošā ārsta apliecinājumu, ka persona ne retāk kā reizi nedēļā saņem ārsta nozīmētas medicīniskas hemodialīzes vai ķīmijterapijas procedūras, ja minētā informācija nav pieejama Invaliditātes informatīvajā sistēmā;
- institūcijas apliecinājumu par personas dalību pasākumos, kuru apmeklējumam nepieciešams asistenta pakalpojums (minēto apliecinājumu izsniegusi attiecīgā institūcija, kura organizē attiecīgos pasākumus ārpus mājokļa (piemēram, aktīvs darbs biedrībā vai nodibinājumā, aktīva

nodarbošanās ar sportu, aktīva piedalīšanās pašdarbības kolektīvos, ārpussskolas pasākumi bērniem)).

Pašvaldības sociālais dienests mēneša laikā pēc personas iesnieguma saņemšanas pieņem vienu no šādiem lēmumiem, un par pieņemto lēmumu informē sociālā pakalpojuma pieprasītāju:

1. Par asistenta pakalpojuma piešķiršanu, nosakot:
  - 1.1. Asistenta pakalpojuma apjomu (stundas nedēļā).
  - 1.2. Asistenta pakalpojuma ilgumu (piemēram, vienreizējs, uz vienu mēnesi, vairākiem mēnešiem, līdz kārtējā gada beigām, uz vienu gadu).
2. Par atteikumu piešķirt asistenta pakalpojumu.

Pēc lēmuma pieņemšanas par asistenta pakalpojuma piešķiršanu, pašvaldības sociālais dienests slēdz līgumu ar asistenta pakalpojuma pieprasītāju un pakalpojuma sniedzēju. Līgumā nosaka asistenta pakalpojuma apjomu, tā sniegšanas ilgumu un kārtību, līdžēju tiesības, pienākumus un atbildību, norēķinu kārtību un citus būtiskus jautājumus, kuri saistīti ar asistenta pakalpojuma sniegšanu, kā arī līguma izbeigšanas nosacījumus.

Asistentam tiek noteikta samaksa par pakalpojuma saņēmējam sniegtā pakalpojuma stundu skaitu, uzņēmuma līguma gadījumā samaksu aprēķinot atbilstoši pakalpojuma stundu skaitam, un valsts nodrošinātajam finansējuma apmēram par vienu asistenta pakalpojuma un pavadona pakalpojuma sniegšanas stundu 4,50 EUR apmērā, iekļaujot visus nodokļus (arī darba devēja nodokļus), kas saistīti ar asistenta pakalpojuma un pavadona pakalpojuma sniegšanu. Ja asistenta pakalpojuma sniegšanas laikā pakalpojuma pieprasītājam vai pakalpojuma sniedzējam rodas izdevumi par transportu, sociālais dienests tos kompensē personai, kurai tie radušies, ievērojot 18.05.2021. MK noteikumu Nr. 316 33.punktā minētos nosacījumus. Dienests var lemt par transporta izdevumu apmaksu asistenta pakalpojuma ietvaros, ja pakalpojums tiek sniegts, lai tā saņēmējs nokļūtu algota darba vietā, saimnieciskās darbības veikšanas vietā, brīvprātīgā darba veikšanas vietā, izglītības iestādē, dienas aprūpes centrā, specializētajā darbnīcā vai uz regulārām ārsta nozīmētām medicīniskām procedūrām (hemodialīze, ķīmijterapija) un nesaņem pašvaldības atbalstu transporta izdevumu apmaksai.

Lai pieprasītu **sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, persona ar redzes vai dzirdes invaliditāti** vai viņas likumiskais pārstāvis iesniedz Latvijas Neredzīgo biedrībai vai Latvijas Nedzirdīgo savienībai iesniegumu. Pakalpojuma sniedzējs, saņemot personas iesniegumu, pārliecinās par pakalpojuma saņemšanai nepieciešamo informāciju VDEĀVK uzturētajā Invaliditātes informācijas sistēmā. Ja Invaliditātes informatīvajā sistēmā nav datu par personas funkcionēšanas traucējuma veidu (nav ievadīts lēmums par invaliditātes noteikšanu) un VDEĀVK rīcībā nav informācijas par personu, persona pēc biedrības vai savienības pieprasījuma iesniedz:

- oftalmologa atzinumu, kas apliecina, ka personas redzes asums labāk redzošajai acij ar maksimālu korekciju ir zemāks par 0,3 vai redzes lauks abās acīs sašaurināts mazāk nekā par 20 grādiem no fiksācijas punkta;

- otolaringologa vai ģimenes (vispārējās prakses) ārsta atzinumu, ka personas dzirdes traucējumi atbilst vismaz trešajai pakāpei – dzirdes zudums runas zonas frekvenču zemākajā punktā ir vismaz 55 dB labāk dzirdošajā ausī.

Pamatojoties uz saņemto informāciju, biedrība vai savienība pārbauda personas atbilstību rehabilitācijas pakalpojuma saņemšanai, reģistrē personu datubāzē un pieņem vienu no šādiem lēmumiem:

- par rehabilitācijas pakalpojuma piešķiršanu;
- par rehabilitācijas pakalpojuma piešķiršanu un personas uzņemšanu pakalpojuma saņēmēju rindā;
- par atteikumu piešķirt rehabilitācijas pakalpojumu.

Pakalpojuma sniegšanu uz laiku pārtrauc, ja persona pakalpojuma saņemšanai noteiktajā laikā ārstējas stacionārā, dienas stacionārā vai ambulatori un to apliecina ārstniecības personas izsniegts izraksts no stacionārā vai ambulatorā pacienta medicīniskās kartes.

2.4. Pakalpojumu sniegšanā iesaistītie speciālisti un kvalifikācijas prasības

Asistenta pakalpojumu sniedz fiziska persona, kurai ir darba vai personiskā pieredze saskarsmē ar personu ar invaliditāti, citi speciālisti pakalpojuma sniegšanā tiešā veidā nav iesaistīti. Asistenta pienākumu var veikt arī cilvēka ar invaliditāti radnieks, tuvinieks vai cits cilvēks, kuram ir pieredze saskarsmē ar cilvēku ar invaliditāti un kuram cilvēks uzticas.

18.05.2021. MK noteikumi Nr. 316 “Noteikumi par asistenta, pavadona un aprūpes pakalpojumu personām ar invaliditāti” nosaka, ka asistenta pakalpojumu un pavadona pakalpojumu ir tiesīga sniegt fiziska persona, kurai ir darba vai personiskā pieredze saskarsmē ar personu ar invaliditāti, kā arī juridiska persona, kura spēj nodrošināt, ka pakalpojumu sniedz pakalpojuma sniedzēji, kuriem ir darba vai personiskā pieredze saskarsmē ar personām ar invaliditāti¹⁸. Vēl jānorāda, ka no 15.11.2021. asistenta un pavadona pakalpojuma sniedzējiem obligāti jābūt sadarbspējīgam vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātam, ko nosaka 28.09.2021. MK noteikumu Nr. 662 “Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai”¹⁹ 72.2. apakšpunkts.

SIA “Latvijas Neredzīgo biedrības Rehabilitācijas centrs” ir vienīgā institūcija Latvijā, kas sniedz **sociālās rehabilitācijas pakalpojumus cilvēkiem ar redzes invaliditāti**. Rehabilitācijas centra kolektīvs ir starpnozaru profesionāļu komanda, kas izmanto gan pašu izstrādātas, gan no ārzemju kolēģiem aizgūtas metodes un paņēmienus, kuru galvenais mērķis ir – palīdzēt apgūt un pilnveidot cilvēkiem ar redzes invaliditāti ikdienā nepieciešamas iemaņas²⁰. Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kompleksu par valsts

¹⁸ 18.05.2021. MK noteikumi Nr. 316 “Noteikumi par asistenta, pavadona un aprūpes pakalpojumu personām ar invaliditāti”. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/323301> (sk. 10.12.2021.)

¹⁹ 28.09.2021. MK noteikumi Nr. 662 “Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai”. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/326513> (sk. 10.12.2021.)

²⁰ Latvijas Neredzīgo biedrības Rehabilitācijas centrs (2021). Rehabilitācija. Pieejams: <http://www.lnbc.lv/rehabilitacija.htm> (sk. 10.12.2021.)

budžeta līdzekļiem personām ar redzes invaliditāti pakalpojuma sniedzējs nodrošina: klientiem, kam pirmreizēji noteikta invaliditāte, kas saistīta ar redzes pasliktināšanos; klientiem, kuriem VDEĀVK noteikusi smagāku invaliditātes grupu sakarā ar redzes pasliktināšanos.

Latvijas Nedzirdīgo savienības kapitālsabiedrība SIA „LNS Rehabilitācijas centrs” ir vienīgā institūcija Latvijā, kas sniedz **sociālās rehabilitācijas pakalpojumus cilvēkiem ar dzirdes invaliditāti**. Sociālās rehabilitācijas pakalpojumus dzirdes invalīdiem LNS Rehabilitācijas centrā sniedz sociālā darba speciālisti – sociālie darbinieki, latviešu zīmju valodas tulki, surdotulki, psihologi, sociālie rehabilitētāji un citi darbinieki, kuriem ir pieredze, zināšanas un iemaņas darbā ar nedzirdīgajiem²¹. Pakalpojuma sniedzējs pakalpojuma sniegšanā personām ar dzirdes invaliditāti iesaista sociālo darbinieku vai sociālo rehabilitētāju, psihologu un citus speciālistus, kuriem ir zināšanas un iemaņas personu ar dzirdes invaliditāti sociālajā rehabilitācijā.

Speciālistiem, kas sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus personām ar redzes un dzirdes traucējumiem, nepieciešamās kvalifikācijas prasības ir definētas 13.06.2017. MK noteikumos Nr. 338 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”²².

2.5. Pakalpojumu intervences raksturojums

Asistenta pakalpojuma saņemšana notiek, personai pārvietojoties ārpus mājokļa. Asistenta pakalpojums ir atbalsta pasākums, lai personai ar invaliditāti nodrošinātu iespēju iesaistīties nodarbinātībā, izglītībā vai sabiedriskajā dzīvē, tādējādi sekmējot personu iekļaušanos sabiedrībā, jo pakalpojums sniedz iespēju tādu darbību veikšanai ārpus mājokļa, kuras tā invaliditātes dēļ nevar veikt patstāvīgi - nokļūt vietā, kur mācās, strādā, saņemt pakalpojumus. Asistenta pakalpojums ir viens no galvenajiem atbalsta pasākumiem, lai personas ar invaliditāti patstāvīgi varētu vienlīdzīgi ar pārējiem sabiedrības locekļiem īstenot savas tiesības, un tam ir primāri praktisks raksturs, bet netieši tas var sekmēt arī emocionālo un izglītības vajadzību nodrošināšanu. Asistenta pakalpojums ģimenē, kurā aug bērns ar invaliditāti, var sekmēt vecāku nodarbinātību.

Asistenta pakalpojuma **apjomu – stundas mēnesī** – veido personai noteiktais asistenta atbalsta intensitātes koeficients (1 vai 2) un personas ikdienas aktivitātes jeb iesaiste pasākumos, piemēram, strādā algotu darbu, mācās, apmeklē dienas aprūpes centru, veic brīvprātīgo darbu u. c. aktivitātes. Kritēriji asistenta pakalpojuma apjoma noteikšanai pilngadīgām personām ar invaliditāti, saskaņā ar 1. pielikumu 18.05.2021. MK noteikumiem Nr. 316 “Noteikumi par asistenta, pavadoņa un aprūpes pakalpojumu personām ar invaliditāti”²³:

---

²¹ Latvijas Nedzirdīgo savienības Rehabilitācijas centrs (2021). Kas ir Rehabilitācijas centrs. Pieejams: <https://rc.lns.lv/par/> (sk. 10.12.2021.)

²² 13.06.2017. MK noteikumi Nr. 338 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/291788> (sk. 10.12.2021.)

²³ 18.05.2021. MK noteikumi Nr. 316 “Noteikumi par asistenta, pavadoņa un aprūpes pakalpojumu personām ar invaliditāti”. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/323301> (sk. 10.12.2021.)

- lai strādātu algotu darbu, gūtu ienākumus no saimnieciskās darbības, studētu augstskolā vai koledžā vai nodarbotos ar paraolimpisko sportu (liels atbalsts 80 stundas mēnesī, ļoti liels atbalsts 160 stundas mēnesī)
- lai nokļūtu uz pamata, vidējās vai profesionālās izglītības iestādi vai no tās, lai pildītu biedrības vai nodibinājuma, vai kapitālsabiedrības valdes locekļa pienākumus (liels atbalsts 80 stundas mēnesī, ļoti liels atbalsts 120 stundas mēnesī)
- lai veiktu brīvprātīgā darbu (tikai oficiāli noformētas līgumattiecības), nokļūtu uz dienas aprūpes centru vai specializēto darbnīcu vai no tās, saņemtu regulāras (ne retāk kā reizi nedēļā) ārsta nozīmētas medicīniskas procedūras (hemodialīze, ķīmijterapija) (liels atbalsts 40 stundas mēnesī, ļoti liels atbalsts 80 stundas mēnesī)
- lai veiktu citas darbības, piemēram, apmeklētu ārstu, sociālos pasākumus (liels atbalsts 15 stundas mēnesī, ļoti liels atbalsts 30 stundas mēnesī)²⁴.

Jānorāda, ka vairākiem mērķiem paredzētais stundu skaits nesummējas, tiek piemērots mērķis ar lielāko stundu skaitu un pakalpojuma apjoms tiek noteikts atbilstoši pakalpojuma nepieciešamības intensitātei. Ja persona ar 1. grupas redzes invaliditāti saņem Invaliditātes likuma 12. panta pirmās daļas 2. punktā minēto VSAA pabalstu par asistenta izmantošanu, tad noteikto asistenta pakalpojuma apjomu samazina par 40 stundām mēnesī.

Sociālās rehabilitācijas pakalpojumus personām ar redzes invaliditāti sniedz personas dzīvesvietā, SIA Latvijas Neredzīgo biedrības Rehabilitācijas centrā vai tā filiālēs. Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kompleksu personām ar redzes invaliditāti nodrošina vienā no šādiem veidiem: ar diennakts uzturēšanos attiecīgā pakalpojuma sniedzēja institūcijā, nepārsniedzot 63 diennaktis gada laikā no dienas, kad pieņemts lēmums par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kompleksa piešķiršanu; bez uzturēšanās attiecīgā pakalpojuma sniedzēja institūcijā vai klienta dzīvesvietā, nepārsniedzot 378 stundas gada laikā no dienas, kad pieņemts lēmums par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kompleksa piešķiršanu. Atsevišķus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus par valsts budžeta līdzekļiem klientiem, kas sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saņem atkārtoti, sniedz vienā no šādiem veidiem: ar diennakts uzturēšanos attiecīgā pakalpojuma sniedzēja institūcijā – ne vairāk kā 10 diennaktis gadā; bez uzturēšanās attiecīgā pakalpojuma sniedzēja institūcijā vai klienta dzīvesvietā – ne vairāk kā 60 stundas gadā²⁵.

Pakalpojumu sniedzējs īsteno pasākumus, kas mazina redzes zuduma ietekmi uz personas ar redzes invaliditāti sociālās funkcionēšanas spējām. Pakalpojuma sniedzējs pakalpojuma sniegšanā personām ar redzes invaliditāti iesaista sociālā darba speciālistu, psihologu un citus speciālistus, kuriem ir zināšanas un iemaņas personu ar redzes invaliditāti sociālajā rehabilitācijā. Pakalpojuma sniedzējs personām ar redzes invaliditāti izstrādā sociālās rehabilitācijas programmas un atbilstoši individuālajam sociālās rehabilitācijas plānam nodrošina:

- psiholoģiskās adaptācijas treniņus;

²⁴ Labklājības ministrija (2021). Asistenta pakalpojums pašvaldībā cilvēkiem ar invaliditāti. Infografika. Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/media/15212/download> (sk. 10.12.2021.)

²⁵ Turpat.

- orientēšanās un pārvietošanās iemaņu apguvi;
- pašaprūpes iemaņu apguvi;
- Braila raksta apguvi;
- tiflotehnikas lietošanas apmācību;
- specializēto datortehnoloģiju un komunikācijas tehnoloģiju lietošanas apmācību;
- fiziskā un intelektuālā darba pamatprasmju apguvi;
- saskarsmes un radošās pašizteiksmes iemaņu pilnveidi;
- pielāgoto sporta aktivitāšu apguvi;
- konsultācijas un palīdzību klienta sociālo problēmu risināšanā;
- klienta ģimenes locekļu un tuvinieku konsultēšanu un apmācību.

2021. gadā SIA “Latvijas Neredzīgo biedrības Rehabilitācijas centrs” piedāvāja četrus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, kas sekmē pastāvīgas funkcionēšanas iemaņu apguvi dažādām grupām. Sociālās rehabilitācijas programmas uzdevums ir sniegt rehabilitējamai personai zināšanas un iemaņas personības attīstībā, dodot iespēju pilnvērtīgi iekļauties sociālajā un kultūras sistēmā. Personām ar redzes traucējumiem sociālās rehabilitācijas programmas sniedz informāciju par iespējām uzlabot cilvēku ar invaliditāti dzīves kvalitāti, motivēšanu patstāvīgākai dzīvei, jaunas izglītības un darba iespēju veicināšanu, cilvēku ar invaliditāti iekļaušanos sabiedrībā. Tās vērstas uz to, lai motivētu personas ar redzes traucējumiem uzlabot savas dzīves kvalitāti, attīstīt individuālās dotības, pilnveidot sevi, lai spētu pilnvērtīgi dzīvot noteiktā vidē²⁶.

Sociālās rehabilitācijas pakalpojumus personām ar dzirdes invaliditāti sniedz personas dzīvesvietā vai Latvijas Nedzirdīgo savienībā. Personām ar dzirdes invaliditāti par valsts budžeta līdzekļiem sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus sociālās integrācijas veicināšanai ne vairāk kā 150 stundu gadā; sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kompleksu klientiem ar garīga rakstura traucējumiem vai zemu izglītības līmeni – ne vairāk kā 28 dienas vienu reizi divos gados un klientiem, kuriem dzirdes zudums radies pēc mutvārdu valodas apguves, – ne vairāk kā 20 dienas vienu reizi trijos gados²⁷.

Pakalpojumu sniedzējs īsteno pasākumus, kas mazina dzirdes zuduma ietekmi uz personas ar dzirdes invaliditāti sociālās funkcionēšanas spējām. Pakalpojuma sniedzējs personām ar dzirdes invaliditāti izstrādā sociālās rehabilitācijas programmas un atbilstoši individuālajam sociālās rehabilitācijas plānam nodrošina:

- latviešu zīmju valodā adaptētas informācijas sniegšanas pakalpojumus;
- latviešu zīmju valodas apmācību un pilnveidi;
- radošās pašizteiksmes un saskarsmes iemaņu apguvi un pilnveidi;
- psiholoģiskās adaptācijas treniņus;

²⁶ Latvijas Neredzīgo biedrības Rehabilitācijas centrs (2021). Rehabilitācija. Pieejams: <http://www.lnbc.lv/rehabilitacija.htm> (sk. 10.12.2021.)

²⁷ 13.06.2017. MK noteikumi Nr. 338 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/291788> (sk. 10.12.2021.)

- palīdzību un atbalstu klienta sociālo problēmu risināšanā;
- klienta ģimenes locekļu un tuvinieku konsultēšanu un apmācību, ja nepieciešams.

Latvijas Nedzirdīgo savienības kapitālsabiedrība SIA “LNS Rehabilitācijas centra” Sociālās rehabilitācijas nodaļa veic pasākumu kopumu, kas vērsts uz dzirdes invalīdu sociālās funkcionēšanas spēju atjaunošanu, dzīves kvalitātes uzlabošanu, mazinot pašizolācijas, atkarības un citu faktoru izraisītās negatīvās sociālās sekas, kā arī veicina dzirdes invalīdu pilnvērtīgu integrāciju sabiedrībā. Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kompleksa personām ar dzirdes traucējumiem mērķis ir veicināt klienta motivāciju un sociālo aktivizāciju, lai mazinātu viņa sociālo atstumtību un uzlabotu dzīves kvalitāti. Pakalpojums ir pasākumu komplekss, kas vērsts uz personas ar dzirdes traucējumiem readaptāciju, resocializāciju, lai klients spētu pilnvērtīgi iekļauties nedzirdīgo kopienā un dzirdīgo sabiedrībā, uzlabojot savas sociālās un saskarsmes prasmes, sniedzot informāciju par dzirdes stāvokli, iepazīstinot ar dažādām klausīšanās palīgierīcēm, mācot tās lietot u.c.²⁸

Sociālā rehabilitācija skar ļoti daudzas dzīves jomas, būtiski uzsvērt, ka pēc rehabilitācijas saņemšanas, cilvēks kļūst neatkarīgāks, var labāk realizēt sevi mācībās vai darbā, radoši izpausties, iemācās veikt daudzas ikdienā ļoti aktuālas lietas – orientēties, iepirkties utt. Rezumējot jāuzsver, ka sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegtā atbalsta veids personām ar redzes un dzirdes traucējumiem ir gan praktisks, gan emocionāls, gan izglītojošs.

2.6. Pakalpojumu efektivitātes novērtēšana

Balstoties uz sociālo dienestu pārstāvju sniegtajām atbildēm, jāsecina, ka sociālajos dienestos **asistenta pakalpojumam netiek veikts efektivitātes novērtējums**. Asistenta pakalpojuma nodrošināšana tiek uzraudzīta. Asistents reizi mēnesī iesniedz sociālajā dienestā apliecinājumu par iepriekšējā mēnesī sniegto asistenta pakalpojumu, un sociālais dienests kontrolē minētā līguma saistību izpildi. Apliecinājumā norāda dienas, kad sniegts asistenta pakalpojums, un tajās nostrādāto stundu skaitu, vietas, uz kurām persona pavadīta, kā arī līdzēju apliecinājumus par sniegto un saņemto pakalpojumu. Ja asistenta pakalpojums piešķirts pilngadīgai personai, tad apliecinājumā norāda pakalpojuma sniegšanas dienā nostrādāto stundu skaitu sadalījumā pa darbībām, kurām attiecīgajās dienās asistenta pakalpojums ticis izmantots. Sociālo dienestu pārstāvji norāda, ka šī pakalpojuma efektivitāti būtu diezgan grūti izvērtēt, ņemot vērā to, ka asistenti visbiežāk ir ģimenes locekļi vai kaimiņi, un pakalpojuma saņēmēji nav motivēti kritiski izvērtēt saņemtā pakalpojuma kvalitāti.

Pētījuma veikšanas brīdī detalizēta informācija par **sociālās rehabilitācijas pakalpojumu personām ar redzes un dzirdes traucējumiem** efektivitātes novērtēšanu nebija pieejama. Jāņem vērā, ka jebkura sociālā pakalpojuma novērtēšanai nepieciešams iegūt datus gan no tiešajiem pakalpojuma sniedzējiem, bet, jo īpaši, no pakalpojumu saņēmējiem.

²⁸ Latvijas Nedzirdīgo savienības Rehabilitācijas centrs (2021). Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu komplekss personām ar dzirdes traucējumiem. Pieejams: <https://rc.lns.lv/pakalpojumi/socialas-rehabilitācijas-pakalpojumu-komplekss-personam-ar-dzirdes-traucējumiem/> (sk. 10.12.2021.).

3. Pārskats par ģimenes asistentam pielīdzināmiem sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem pašvaldībās

Šajā ziņojuma nodaļā ir apkopoti pētījuma pirmajā posmā iegūtie dati par sociālā mentora pakalpojumu, sociālā rehabilitētāja pakalpojumu un citiem sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem pašvaldībās. Izpētē netika iekļauti valsts finansētie sociālās rehabilitācijas pakalpojumi un sociālās rehabilitācijas pakalpojumi institūcijās.

3.1. Pakalpojumu vispārējs raksturojums

Sociālā mentora pakalpojums tika identificēts tikai sešās pašvaldībās (atbilstoši pašvaldību administratīvajam sadalījumam līdz 30.06.2021.) – Daugavpilī, Liepājā (pilotprojekts), Bauskas novadā, Krustpils novadā, Kuldīgas novadā un Siguldas novadā. Turklāt, kā skaidroja Siguldas novada sociālā dienesta pārstāve, pakalpojums pastāv formāli, jo trūkst sociālo mentoru. Šobrīd sociālā mentora pienākumus, kas ir paredzēti kā pakalpojums personām ar garīga rakstura traucējumiem, sniedz sociālais darbinieks savu pamata pienākumu ietvaros.

Sociālā rehabilitētāja pakalpojums (tieši ar šādu nosaukumu) tika identificēts 11 pašvaldībās, no tām astoņās šo pakalpojumu sniedz sociālā dienesta darbinieks, trīs gadījumos – NVO darbinieki. Divās pašvaldībās sociālā dienesta pārstāves skaidroja, ka sociālais rehabilitētājs strādā gan individuāli, gan pašvaldības dienas centrā vai sociālās aprūpes centrā. Atbilstoši pētījuma metodoloģijai izpētē netika iekļauti sociālie pakalpojumi, kuri tiek īstenoti dienas centros, bet gan tādi, kas tiek īstenoti klienta dzīves vietā (mājās) un sociālajā vidē (piemēram, pavadot klientu uz kādu iestādi konkrētu darbību veikšanai). Izņēmuma gadījumā ir iekļauts viens gadījums (Aizputes novads), kurā sociālais rehabilitētājs sniedz pakalpojumu gan dienas centrā, gan klienta dzīvesvietā. Taču, tā kā šajos gadījumos, sociālā rehabilitētāja pakalpojums ir pieejams arī ārpus dienas vai aprūpes centra, tie ir iekļauti apkopojumā un analīzē. Pētījumā nav iekļauti arī sociālā rehabilitētāja pakalpojumi personām ar garīga rakstura traucējumiem grupu dzīvokļos.

Citi ģimenes asistentam pielīdzināmie sociālās rehabilitācijas pakalpojumi, kuri atbilda pētījuma metodoloģijā aprakstītajiem kritērijiem (sk. Pētījuma pirmā posma metodoloģija, 1.2. sadaļu), iedalāmi divās lielās grupās: (1) atbalsta un/vai uzticības personas pakalpojums un (2) atbalsta, pašpalīdzības un izglītojošo grupu pakalpojums sociālo prasmju pilnveidošanai.

Atbalsta un/vai uzticības personas pakalpojums ir pieejams tikai astoņās pašvaldībās, divās no tām – Tukuma un Talsu novados – tas ir biedrības “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda”” piedāvātais atbalsta personas lēmumu pieņemšanā pakalpojums, Rīgā - atbalsta persona ģimenēm ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem. Biedrības “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda”” un Rīgas pašvaldības sadarbībā ar NVO kā tiešajiem pakalpojuma sniedzējiem izveidotie pakalpojumi ir iekļauti ģimenes asistentam pielīdzināmo sociālo pakalpojumu specifiskām mērķa grupām pārskatā šī ziņojuma 5. nodaļā. Tāpēc šajā, 4. nodaļā, apkopotā informācija par atbalsta un/vai uzticības personu pakalpojumiem ir balstīta uz piecu pašvaldību – Jelgavas, Valmieras, Iecavas novada, Alojas

novada un Kuldīgas novada – pieredzi. Svarīgi gan piebilst, ka atbalsta vai uzticības personas pakalpojumu saņem ļoti neliels ģimeņu skaits. Divās pašvaldībās pakalpojums līdz šim piešķirts katrā vienai ģimenei, vienā pašvaldībā pakalpojuma sniegšana ir pārtraukta līdz ar ģimenes asistenta pakalpojuma ieviešanu, citviet tika norādīts, ka pakalpojums nav pieprasīts iedzīvotāju vidū.

Atbalsta, pašpalīdzības un izglītojošo grupu pakalpojums sociālo prasmju pilnveidošanai dažādās variācijās ir pieejams pētījumā aptvertajā periodā vismaz 19 pašvaldībās. Izpētē iekļauti tie atbalsta, pašpalīdzības un sociālo prasmju pilnveidošanas grupu pakalpojumi, kuru mērķa grupas atbilst ģimenes asistenta pakalpojuma mērķa grupām, kā arī kuru saturs paredz sociālo un pamatprasmju attīstīšanu. Šāds grupu pakalpojums tikai daļēji atbilst pētījuma metodoloģijā noteiktajiem pakalpojumu atlases kritērijiem, jo pakalpojums nav individuāls un tas netiek sniegts personas tiešajā dzīves vietā. Atbalsta un izglītojošo grupu pakalpojums, kas ir skatīts pētījumā, atbilst pēc mērķa grupas pazīmes un pakalpojuma satura – sociālo un pamatprasmju apguves nodrošināšanu. Analīzē šis pakalpojuma veids ir ietverts, ņemot vērā pētījuma TS iekļauto sociālās rehabilitācijas programmu ģimenēm ar bērniem Ilūkstes novada pašvaldībā kā padziļināmi izpētāmo ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu. Pētījuma gaitā tika konstatēts, ka pēc būtības programma ietvēra atbalsta un izglītojošo grupu nodarbības sociālā riska ģimenēm ar bērniem.

Papildus atsevišķās pašvaldībās tiek īstenotas sociālās rehabilitācijas programmas, kuru ietvaros tiek sniegti dažādi sociālie pakalpojumi specifiskām mērķa grupām. No šāda veida programmām pētījumā, balstoties uz tā TS prasībām, ir iekļauti padziļinātai izpētei konkrēti pakalpojumi (sk. Pētījuma pirmā posma metodoloģija, 1.3. sadaļu), kuri ir analizēti ziņojuma 5. nodaļā (sociālās rehabilitācijas programma ģimenēm ar bērniem Ilūkstes novadā, sociālās rehabilitācijas centra pakalpojums bez izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojuma personām pēc brīvības atņemšanas, soda izciešanas un/vai personām bez noteiktas dzīvesvietas Rīgas pašvaldībā, sociālās rehabilitācijas programma jauniešiem ar uzvedības traucējumiem Rīgas pašvaldībā).

Turpinājumā ir sniegts pārskats par sociālā mentora, sociālā rehabilitētāja, atbalsta un/vai uzticības personas un atbalsta, pašpalīdzības un izglītojošo grupu pakalpojumiem.

3.2. Pakalpojumu mērķi

Četros gadījumos **sociālā mentora pakalpojuma** mērķis ir saistīts ar pakalpojuma mērķa grupu sociālo prasmju atjaunošanu un attīstīšanu, lai uzlabotu personas dzīves kvalitāti un iekļaušanos sabiedrībā. Tikai vienas pašvaldības gadījumā sociālā mentora uzdevums ir nodrošināt atbalstu sociālajam darbiniekam, atslogojot to no nelielu uzdevumu veikšanas, piemēram, klienta pavadīšanas uz dažādām vietām (skolu, pie ārsta, uz banku un tml.). Šajā gadījumā atklājas atšķirīgā izpratne par sociālā darbinieka pienākumiem. Sociālā mentora pakalpojuma mērķa formulējumā vairākos gadījumos iekļauts arī tas, ka tā mērķa grupai nav pietiekamu resursu, lai patstāvīgi izkoptu nepieciešamās prasmes patstāvīgai dzīvei un dzīvei sabiedrībā. Savukārt, gadījumā, kad mērķis formulēts ļoti plaši – “motivēt personas uzlabot savu dzīves kvalitāti, palīdzot atjaunot un attīstot sociālās prasmes” (Krustpils novads) – arī mērķa grupu loks ir plašs, nosakot astoņas dažādas sociālās grupas (sk. 3.2. sadaļu).

Salīdzinot dažādās pašvaldībās piedāvātā **sociālā rehabilitētāja pakalpojuma** mērķus, secināms, ka tas būtiski neatšķiras no sociālā mentora pakalpojuma mērķa un kopumā atbilst pašvaldībās izveidotā ģimenes asistenta pakalpojuma mērķim (sk. 4. nodaļu). Sociālā rehabilitētāja uzdevumi lielākā mērā sasaucas ar ģimenes asistenta uzdevumiem nekā sociālā mentora funkcijas, spriežot pēc pētījumā iegūtās informācijas. Sociālā rehabilitētāja pakalpojums ir vērsts uz sociālo prasmju un pamatprasmju apguves atbalstu, sniedzot praktisku un konsultatīvu atbalstu klientam ikdienas dzīves situācijās. Pakalpojuma mērķis var būt arī fokusēts tieši uz ģimenēm ar bērniem, piemēram, “sniegt atbalstu, jaunas zināšanas un prasmes vecākiem bērnu audzināšanā un aprūpē, bet bērniem veicināt neatkarīgas personības veidošanos un iekļaušanos sabiedrībā” (Nauksēnu novads). Raksturīgi, ka pakalpojuma mērķis sasaucas ar tā mērķa grupām. Ja mērķa grupas ir salīdzinoši šauri noteiktas, piemēram, ģimenes (dažāda veida) ar bērniem, tad arī mērķī ir uzsvērts atbalsts tieši vecākiem un/vai bērniem; ja mērķa grupas ir daudzskaitlīgas (parasti septiņas vai astoņas), tad arī mērķis ir formulēts vispārīgāk.

Līdzīgi kā sociālais mentors arī sociālais rehabilitētājs, ņemot vērā pašvaldībās noteikto šī pakalpojuma mērķi un uzdevumus, ir papildu resurss sociālajam darbiniekam. Kā skaidroja intervijā kāda sociālā dienesta pārstāve, sociālā rehabilitētāja uzdevums ir sniegt specifisku un regulāru atbalstu klientam, netērējot sociālā darbinieka resursus, ar mērķi sasniegt sociālās rehabilitācijas plāna mērķi. Vienā no pašvaldībām tika norādīts, ka sociālā rehabilitētāja uzdevums, lai atslogotu sociālo darbinieku, ir novērtēt aprūpes mājās pakalpojuma nepieciešamību. Šāda prakse, kaut arī ir izņēmuma gadījums, aktualizē jautājumu par konkrētās profesijas pienākumu robežām un to elastību.

Atbalsta vai uzticības personas pakalpojuma mērķis ir noteikts nedaudz atšķirīgi katrā no piecām aplūkotajām pašvaldībām, kas ir saistīts ar pakalpojuma tiešo mērķa grupu. Jelgavā un Iecavas novadā šī sociālā pakalpojuma mērķis ir sniegt atbalstu ģimenei, kurai vienās dzemdībās piedzimuši trīs vai vairāk bērnu. Alojās novadā un Valmieras pilsētā atbalsta vai uzticības personas pakalpojuma mērķis primāri ir nodrošināt atbalstu bērna aprūpē un audzināšanā. Alojās novada gadījumā papildu mērķis ir arī sniegt atbalstu personām budžeta plānošanā un darbā ar datoru un citām viedierīcēm. Kuldīgas novadā ir izveidots uzticības personas pakalpojums, kura mērķis nedaudz atšķiras no iepriekšējiem, galvenokārt praktiskā atbalsta mērķiem. Proti, uzticības personas pakalpojuma mērķis ir nodrošināt atbalstu riska vai augsta riska ģimenes bērnam, kuram ir problēmas mācībās, saskarsmē ar vienaudžiem, vai ir nepieciešams atbalsts integrēšanai sabiedrībā vai izglītības sistēmā

Atbalsta, pašpalīdzības un izglītojošo grupu pakalpojuma mērķis ir izglītēt pakalpojuma mērķa grupas (pamatā bērnu vecākus) un uzlabot personas (ģimenes) sociālās funkcionēšanas spējas, novērst disfunkciju personai (ģimenei), veicināt jaunu prasmju apgūšanu, palīdzēt radīt priekšnoteikumus labvēlīgas sociālās vides nodrošināšanai bērnu audzināšanai, vairojot izpratni par sevi, gūt motivāciju un saņemt atbalstu un informāciju dažādu ikdienas situāciju un problēmu risināšanai. Vēl viens no šādu atbalsta grupu mērķiem ir tās dalībnieku socializēšanās, tādējādi mazinot arī sociālo izolētību, radot vidi pieredzes apmaiņai un savstarpējam psihoemocionālam atbalstam. Jāuzsver, ka grupu pakalpojumu pieejamība un regularitāte ir atkarīga no pieprasījuma, ko veido mērķa grupu vajadzības, un, attiecīgi, grupu komplektācijas iespējām. Ir pašvaldības, kurās šāda veida atbalsta grupu pakalpojums ir ticis

izveidots, bet šobrīd netiek sniegts tāpēc, ka nav iespējams komplektēt grupu. Citās – pētījuma veikšanas laikā tika norādīts, ka pakalpojumu nav plānots turpināt, ko cita starpā ietekmē arī izmaiņas saistībā ar administratīvi teritoriālo reformu 2021. gadā. Trešais būtiskais grupu pakalpojuma pārtraukšanas iemesls ir pandēmijas apstākļi valstī kopš 2020. gada marta, kas rada būtiskus ierobežojumus pakalpojuma sniegšanai klātienē, sapulcējoties cilvēkiem no vairākām mājsaimniecībām.

3.3. Pakalpojumu mērķa grupas

Sociālā mentora pakalpojuma mērķa grupas katrā no sešām pašvaldībām, kurās pakalpojums tika konstatēts, ir noteiktas atšķirīgi. Divos gadījumos mērķa grupas aptver galvenās sociālā dienesta mērķa grupas, t.i., ģimenes ar bērniem, personas ar invaliditāti, personas ar garīga rakstura traucējumiem, pensijas vecuma personas, pilngadību sasnieguši jaunieši pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanās, ilgstošie bezdarbnieki, personas, kuras cieš no atkarībām, personas, kuras cietušas no vardarbības, personas pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma. Četros citos gadījumos ir norādīta konkrēta mērķa grupa – sociālā riska grupas jaunieši vecumā no 16 līdz 24 gadiem, jaunieši pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanās vecumā no 18 līdz 24 gadiem, pilngadīgas un nepilngadīgas personas, kurā tuvinieki nespēj sniegt pietiekamu atbalstu un rūpes, personas ar garīga rakstura traucējumiem. Sociālā mentora pakalpojuma sniedzējs divās pašvaldībās ir sociālais dienests, divās pašvaldībās – NVO, vienā – komercuzņēmums, vēl vienā – individuālais pakalpojuma sniedzējs. Pašvaldībās, kurās sociālā mentora pakalpojumu sniedz NVO un individuālais pakalpojuma sniedzējs, tā mērķa grupa ir sašaurināta.

Sociālā rehabilitētāja pakalpojuma mērķa grupas gandrīz visu pašvaldību gadījumos aptver galvenās sociālo dienestu mērķa grupas, un tās ir: ģimenes ar bērniem, personas ar invaliditāti, personas ar garīga rakstura traucējumiem, pensijas vecuma personas, pilngadību sasnieguši jaunieši pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanās, ilgstošie bezdarbnieki, personas, kuras cieš no atkarībām, personas, kuras cietušas no vardarbības, personas pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma. Pašvaldībās, kurās sociālā rehabilitētāja pakalpojums paredzēts dažādām mērķa grupām, pakalpojumu sniedz sociālā dienesta darbinieks, savukārt, tajos gadījumos, kad pakalpojuma mērķa grupa ir tikai ģimenes ar bērniem vai ģimenes ar bērniem un pilngadību sasnieguši jaunieši pēc ārpusģimenes aprūpes, pakalpojuma tiešais sniedzējs ir NVO. Salīdzinot ar ģimenes asistenta pakalpojumu, sociālā rehabilitētāja pakalpojuma mērķa grupas ir plašākas.

Atbalsta vai uzticības personas pakalpojuma galvenā mērķa grupa ir ģimenes ar bērniem. Kuldīgas novada gadījumā uzticības personas pakalpojuma tiešā mērķa grupa ir bērni ģimenē, kuriem tiek sniegts gan praktisks, gan psihoemocionāls atbalsts, lai iekļautos skolā un veidotu pozitīvu saskarsmi ar vienaudžiem. Valmieras pilsētā pakalpojums pieejams arī pilngadību sasniegušiem jauniešiem pēc ārpusģimenes aprūpes. Alojās novadā pakalpojuma mērķa grupa ietver arī personas ar viegliem garīga rakstura traucējumiem, kurām saskaņā ar pakalpojuma mērķi tiek sniegts atbalsts darbību īstenošanā, kurām nepieciešamas digitālās prasmes.

Atbalsta, pašpalīdzības un izglītojošo grupu pakalpojuma mērķa grupas pamatā ir ģimenes ar bērniem, konkrēti bērnu vecāki. Atsevišķās pašvaldībās ir noteikts bērnu vecums. Piemēram, Liepājā tiek

organizētas agrīnās intervences atbalsta grupas vecākiem ar bērniem vecumā no trīs mēnešiem līdz trīs gadiem. Dažos novados (piemēram, Engures novads, Saulkrastu novads u.c.) noteiktas divas bērnu vecuma grupas – bērni līdz septiņu gadu vecumam (pirmsskolas vecums) un bērni vecumā no 11 līdz 16 gadiem (pusaudžu vecums). Šāda pieeja ievērota, ņemot vērā grupu nodarbību tematisko piedāvājumu. Citas atbalsta un izglītojošo grupu nodarbību pakalpojuma mērķa grupas ir sociālā riska jaunieši, t.sk. jaunieši pēc ārpusģimenes aprūpes; personas ar invaliditāti, t.sk. garīga rakstura traucējumiem; ģimenes locekļi, kuri aprūpē personas ar funkcionāliem traucējumiem. Pakalpojuma mērķa grupas var tikt definētas arī plaši, aptverot galvenās sociālā dienesta redzeslokā esošās sociālās grupas, piemēram, Lubānas novadā noteiktas šādas atbalsta un izglītojošo grupu mērķa grupas: trūcīgas vai maznodrošinātas personas; personas ar invaliditāti; ģimenes ar bērniem; atkarīgas un līdzatkarīgas personas; vardarbībā cietušas, vardarbību veikušas personas; aizbildņi un audžuģimenes; personas, kuras atgriežas no ieslodzījuma vietas.

3.4. Pakalpojumu atbilstības kritēriji un piešķiršanas procedūra

Līdzīgi kā citiem sociālajiem pakalpojumiem, lai saņemtu **sociālā mentora** un **sociālā rehabilitētāja pakalpojumu**, sākotnēji nepieciešams sociālā darbinieka izvērtējums. Pamata kritēriji izriet no mērķa grupas pazīmēm un personas vajadzībām, kas tiek konstatētas sociālā darbinieka izvērtējumā. Personas atbilstības kritēriji sociālā rehabilitētāja pakalpojuma saņemšanai atšķiras atkarībā no pakalpojuma mērķa un satura. Piemēram, Alojās novadā personai tiek vērtēts arī pašaprūpes pakāpes zudums. Tas ir tāpēc, ka viens no sociālā rehabilitētāja uzdevumiem ir izvērtēt aprūpes mājās pakalpojuma nepieciešamību. Savukārt Saldus novadā sociālā rehabilitētāja pakalpojums ir pieejams tikai lauku teritorijās dzīvojošajiem, pretstatā ģimenes asistenta pakalpojumam, kas pieejams tikai pilsētā dzīvojošajiem. Tas ir saistīts ar to, ka ģimenes asistenta pakalpojumu ir grūti nodrošināt attālās novada teritorijās, taču pagastos atrodas dienas centri, kuros uz vietas strādā sociālie rehabilitētāji.

Sociālā mentora pakalpojuma piešķiršanas procedūras variē starp pašvaldībām. Raksturīgi, ka gadījumos, kad sociālā mentora pakalpojums tiek pirktas kā ārpakalpojums, personai nepieciešams sociālajā dienestā iesniegt iesniegumu par pakalpojuma piešķiršanu, kam seko sociālā dienesta lēmums, un līgums, ja saņemts pozitīvs lēmums par pakalpojuma piešķiršanu. Šāda kārtība pastāv trijās no sešām pašvaldībām. Savukārt pašvaldībās, kurās sociālā mentora pakalpojums tiek nodrošināts sociālā dienesta ietvaros, personai nav nepieciešams iesniegt iesniegumu, pietiek ar savstarpēju vienošanos par tā saņemšanu. Pastāv arī t.s. izslēdzošie kritēriji. Piemēram, Kuldīgas novadā mentora pakalpojums netiek piešķirts personām, kuras saņem asistenta vai aprūpes mājās pakalpojumu; savukārt, Bauskas novadā gluži otrādi – sociālā mentora pakalpojums primāri tiek piešķirts tiem klientiem, kuri saņemt aprūpi mājās pakalpojumu (sk. arī zemāk 3.5. sadaļu).

Sociālā rehabilitētāja atbalstu lielākajā daļā gadījumu iespējams saņemt bez personas iesnieguma sociālajam dienestam, jo sociālais rehabilitētājs ir daļa no sociālā dienesta komandas un netiek uztverts kā atsevišķs pakalpojums. Izņēmums ir Alojās un Saldus novadi, kuros personai nepieciešams iesniegt iesniegumu. Pārējās pašvaldībās, kurās sociālais rehabilitētājs tiek pirktas kā ārpakalpojums, nepieciešams

sociālajā dienestā iesniegt iesniegumu. Attiecīgi pēc tam tiek veikts personas situācijas izvērtējums, lai noteiktu atbilstību pakalpojumam, pieņemts lēmums par pakalpojuma piešķiršanu vai atteikšanu un slēgta vienošanās un/ vai līgums. Kā norāda sociālo dienestu pārstāvji, šāda kārtība ir galvenokārt formāla, jo ne sociālā rehabilitētāja, ne sociālā mentora, ne arī ģimenes asistenta gadījumā, persona pati nenāk uz sociālo dienestu un nepieprasa konkrēto pakalpojumu. Parasti šīs personas jau ir sociālā dienesta klienti un sociālais darbinieks darbā ar tiem ir novērojis viena vai otra pakalpojuma nepieciešamību un motivējis tiem pieteikties.

Atbalsta vai uzticības personas pakalpojuma saņemšanai atbilstības kritēriji ir tieši saistīti ar mērķa grupas pazīmēm. Piemēram, ja kā mērķa grupa ir definētas ģimenes ar bērniem, tad atbilstības kritēriji paredz, ka tās ir ģimenes, kurās ir hroniski slim bērns; ģimenes, kurās bērnam ir problēmas iekļauties sabiedrībā un izglītības sistēmā; ģimenes, kurām trūkst prasmju risināt konfliktus un veidot kontaktu ar bērnu vai bērna izglītības iestādi (Kuldīgas novada piemērs). Alojas novadā noteikti šādi ģimeņu ar bērniem atbilstības kritēriji, lai saņemtu pakalpojumu: nepilna ģimene; daudzbērnu ģimene; ģimene, kurai nav pietiekamu prasmju un iemaņu bērna audzināšanā un aprūpē; ģimene, kurai ir bērns ar funkcionāliem ierobežojumiem. Jelgavas un Iecavas novada gadījumos galvenais kritērijs ir vienās dzemdībās dzimuši trīs un vairāk bērni. Valmieras pilsētā šo pakalpojumu piešķir tad, ja sociālais dienests ģimenes situācijas izvērtējumā ir konstatējis ģimenes atbilstību kādām no zemāk norādītajiem kritērijiem:

- ģimene, kurā ir bērns ar funkcionāliem traucējumiem, izņemot gadījumus, kad konkrētais bērns saņem aprūpes pakalpojumu;
- viena vecāka ģimene, kura audzina divus vai vairāk bērnus līdz septiņu gadu vecumam vecāka vai kāda no bērniem slimības gadījumā, nepieciešama ārstēšana stacionārā un ģimenei nav citas atbalsta personas;
- viena vecāka ģimene, kurā vecākam ir garīgās un/vai psihiskās veselības traucējumi un kura audzina bērnu līdz 18 gadu vecumam;
- ģimene, kurā bērnam sastādīta uzvedības korekcijas programma, kurā iekļauts atbalsta ģimenes vai uzticības personas pakalpojums;
- pilngadību sasniedzis bērns pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanās audžuģimenē, pie aizbildņa vai institūcijā, lai saņemtu atbalstu integrēšanai sabiedrībā.

Atbalsta vai uzticības personas pakalpojuma piešķiršanas kārtība aplūkotojās pašvaldībās notiek saskaņā ar 05.04.2019. MK noteikumiem Nr.138 "Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu"²⁹ noteikto sociālo pakalpojumu saņemšanas kārtību, kas paredz secīgus posmus – personas iesniegums, sociālā dienesta veikts izvērtējums, lēmuma pieņemšana un līguma noslēgšana par pakalpojuma piešķiršanu. Gadījumos, kad pakalpojuma sniedzējam nav specifiskas profesionālās kvalifikācijas prasības (piemēram, Jelgavas un Iecavas novada gadījumos – atbalsta personas ģimenēs, kurās vienās dzemdībās dzimuši trīs un vairāk bērni), piešķiršanas procedūra ietver arī to, ka sociālais dienests izvērtē atbalsta ģimenes (personas) spējas un prasmes sniegt pakalpojumu.

²⁹ 05.04.2019. MK noteikumi Nr.138 "Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/305995> (sk. 12.12.2021.)

Atbalsta, pašpalīdzības un izglītojošo grupu pakalpojuma saņemšanai lielāko tiesu nav specifiskas procedūras, kā tas ir individuālo sociālo pakalpojumu gadījumā. Dalība šādās grupās ir iespējama gan pēc personas pašas iniciatīvas (pakalpojumu personas var iegādāties arī par saviem līdzekļiem), ja grupa tiek organizēta, gan pēc sociālā darbinieka ieteikuma sociālā dienesta klientam. Tāpat šādu grupu nodarbību apmeklēšana var tikt noteikta kā viens no konkrētās personas (ģimenes) sociālās rehabilitācijas plāna uzdevumiem. Vienlaikus dalība grupā var tikt noteikta līdzīgi kā attiecībā uz jebkuru citu sociālo pakalpojumu, kas paredz secīgus posmus – personas iesniegums, sociālā dienesta veikts izvērtējums, lēmuma pieņemšana un līguma noslēgšana par pakalpojuma piešķiršanu.

3.5. Pakalpojumu sniegšanā iesaistītie speciālisti un kvalifikācijas prasības

Starp pašvaldībām variē izvirzītās kvalifikācijas prasības **sociālajam mentoram**. Pamatā tiem tiek izvirzīta prasība pēc izglītības kādā no šīm jomām – pedagoģijā, psiholoģijā, sociālajā rehabilitācijā, sociālajā vai karitatīvajā darbā. Taču ņemot vērā, ka pastāv grūtības atrast speciālistus, par sociālajiem mentoriem visbiežāk strādā minēto jomu studenti vai speciālisti, kas nesen kā ieguvuši izglītību. Izņēmums ir Kuldīgas novads, kur netiek izvirzīta prasība par augstāko izglītību, bet gan prasība pēc noteiktām apmācībām, kas sastāv no 10 nodarbībām. Te jāņem vērā arī konkrētajā gadījumā noteiktā sociālā rehabilitētāja pakalpojuma saņēmēju mērķa grupa un mērķis, proti, saskaņā ar pētījumā iegūto informāciju Kuldīgas novadā sociālā mentora pakalpojums tiek sniegts, lai nodrošinātu atbalstu personām, kuras sava dzīvesveida, nepietiekamu sociālo prasmju vai tuvinieku atbalsta trūkuma dēļ nespēj nodrošināt pamatvajadzības vai sociālo funkcionēšanu sabiedrībā. Vienlaikus šajā pašvaldībā mentoriem (kopumā ir septiņi mentori) tiek nodrošinātas sociālā darbinieka vadītas atbalsta grupas.

Sociālā rehabilitētāja pakalpojumus pašvaldībās, īpaši tajos gadījumos, kad pakalpojumu nodrošina sociālā dienesta algoti darbinieki, sniedz speciālisti ar pirmā līmeņa profesionālo augstāko izglītību sociālās aprūpes, sociālās rehabilitācijas vai sociālās palīdzības sniegšanas jomā vai profesionālo vidējo izglītību sociālās aprūpes jomā, kā to nosaka 31.10.2002. Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums (42. pants)³⁰. Izņēmums ir Naukšēnu novads, kurā par sociālo rehabilitētāju strādā speciālists ar otrā līmeņa profesionālo izglītību sociālajā rehabilitācijā un sociālajā darbā. Savukārt, pašvaldībās, kurās sociālā rehabilitētāja tiešais pakalpojuma sniedzējs ir NVO, raksturīga prakse ir, ka NVO kā pakalpojuma sniedzējam ir jābūt reģistrētam Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā, tādējādi garantējot pakalpojuma kvalitāti, t.sk. no iesaistīto speciālistu kvalifikācijas atbilstību veicamajiem pienākumiem.

Atbalsta vai uzticības personas pakalpojuma tiešie sniedzēji četrās no piecām pašvaldībām ir individuālie pakalpojuma sniedzēji, tikai vienā gadījumā (Valmieras pilsēta) pakalpojumu nodrošina NVO. Kā skaidroja sociālo dienestu pārstāvji, specifiskas kvalifikācijas prasības atbalsta vai uzticības personām nav noteiktas. Iecavas novadā, lai noteiktu personas spējas sniegt pakalpojumu, sociālais dienests pirms līguma slēgšanas veic pārrunas, kurās izvērtē atbalsta personas spējas un prasmes sniegt atbalsta personas pakalpojumu un sniedz atzinumu par personas atbilstību pakalpojuma sniegšanai. Par

³⁰ 31.10.2002. Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68488#p41> (sk. 6.12.2021.).

atbalsta personu nevar būt persona, kura sodīta par vardarbību; kurai ir pārtrauktas vai atņemtas bērnu aizgādības tiesības; kura lieto atkarību izraisošas vielas (alkohols, psihotropas vielas, narkotikas) vai ir mūsdienu tehnoloģiju procesu atkarīga.

Atbalsta, pašpalīdzības un izglītojošo grupu vadītājiem daļā gadījumā nav noteiktas nekādas konkrētas kvalifikācijas prasības. Praksē šīs grupas vada sociālie darbinieki, psihologi un citi konkrētās tēmas speciālisti vai praktiķi. Daļā pašvaldību, kā skaidroja sociālo dienestu pārstāvji, šie darbinieki – grupu vadītāji – ir apguvuši konkrētas profesionālās pilnveides mācības, t.sk., piemēram, grupu vadīšanu.

3.6. Pakalpojumu intervences raksturojums

Pakalpojumu intervence ir raksturota, aptverot pakalpojuma sniegšanas ilgumu, intensitāti (piemēram, stundu skaitu) un saturu – kādas tad tieši darbības tiek veiktas, kāds atbalsts pakalpojuma saņēmējam tiek sniegts.

Sociālā mentora pakalpojumam daļā gadījumu nav noteikts konkrēts ilgums un apjoms stundās. Raksturīgi, ka pakalpojuma sniegšanas periods un intensitāte variējas atkarībā no mērķa grupas. Kopumā tas var ilgt sešus līdz 12 mēnešus (vienā no gadījumiem, Kuldīgas novadā, tas var tikt piešķirts arī pastāvīgi), stundu izteiksmē tās var būt 14 līdz 32 stundas mēnesī. Sociālā mentora pakalpojuma ilgums un intensitāte var būt atšķirīga atkarībā no personas piederībai konkrētai pakalpojuma mērķa grupas apakšgrupai. Piemēram, Kuldīgas novadā pilngadīgām personām mentora pakalpojums ir pieejams līdz sešiem mēnešiem vai pastāvīgi līdz 24 stundām mēnesī pilngadīgām personām, savukārt bērniem/jauniešiem – uz 12 mēnešiem un divas reizes mēnesī, nenorādot konkrētu stundu skaitu.

Sociālā mentora pakalpojuma intervences saturu, kā atklāj pētījumā apkopotā informācija, ietekmē pakalpojuma mērķa grupa. Ja tie ir sociālā riska jaunieši, tad atkarībā no katra jaunieša individuālajām vajadzībām pakalpojums var ietvert:

- sociālo un praktisko atbalstu, lai uzlabotu ikdienas dzīvi un psihoemocionālo stāvokli;
- atbalstu atbrīvoties no atkarībām, nevēlamām attiecībām;
- atbalstu uzlabot savu mentālo un fizisko veselību;
- atbalstu dokumentu kārtošanā;
- atbalstu sadarbībā ar institūcijām;
- atbalsts izglītības jautājumu risināšanā;
- atbalsts nodarbinātības jautājumu risināšanā;
- atbalstu mājokļa labiekārtošanā;
- atbalstu finanšu pratībā, t.sk. budžeta plānošanā un maksājumu veikšanā u.c. līdzīgās aktivitātēs.

Ja mērķa grupa ir plašāka, piemēram, aptver teju visas sociālā dienesta galvenās mērķa grupas, intervence vērsta uz to, lai, piemērojot individuālu pieeju, motivētu personas uzlabot savu dzīves kvalitāti, palīdzot atjaunot un attīstot sociālās prasmes. Taču intervence var būt arī ļoti šaura un tāda kas vairāk atbilst asistenta pakalpojuma funkcijai – pavadīt klientu uz dažādām iestādēm. Šāda prakse ir, piemēram, Bauskas novadā, kur sociālā mentora pakalpojums ierobežoto resursu dēļ, kā skaidroja sociālā dienesta

pārstāve, ir orientēts uz tām personām, kuras saņem aprūpe mājās pakalpojumu vai ir noslēgušas vienošanos par līdzdarbības pasākumiem savas situācijas uzlabošanā. Tas nozīmē, ka pēc būtības intervences saturs minimālā apmērā atbilst sociālā mentora pakalpojumam. Sociālo mentoru, kas pamatā darbojas kā atbalsta personas, funkcijās var ietilpt personas pavadīšana uz iestādēm, taču tā nav vadošā un/vai vienīgā funkcija.

Sociālā rehabilitētāja pakalpojuma sniegšanas periods un apjoms stundās parasti netiek noteikts, jo, kā skaidroja daļēji strukturētajās intervijās sociālo dienestu pārstāvji, tas ir atkarīgs no pakalpojuma saņēmēja vajadzībām, plānotajiem uzdevumiem darbā ar klientu. Tajās pašvaldībās, kurās tas ir noteikts, sociālā rehabilitētāja pakalpojums tiek piešķirts uz laiku līdz sešiem vai 12 mēnešiem. Konkrēts stundu skaits gan parasti netiek norādīts, izņemot vienu gadījumu – tās esot divas stundas viena apmeklējuma reizē. Raksturīga prakse ir sociālajam rehabilitētājam apmeklēt klientu noteiktu reižu skaitu nedēļā (tās var būt viena, divas vai trīs reizes).

Apkopojot pētījumā iegūto informāciju par pakalpojuma ietvaros iespējamo atbalstu, secināms, ka tas saskan ar pašvaldībās izveidotā ģimenes asistenta pakalpojuma saturu, daļā gadījumu pat sniedzot vēl plašāku atbalstu. Konkrētais atbalsta veids vai veidi tiek sniegti, balstoties uz personas vai ģimenes individuālajām vajadzībām, tas var būt:

- atbalsts dažādu dzīves situāciju un problēmu, t.sk. saistībā ar bērniem, risināšanā (piemēram, elektrības skaitītāju rādījumu nodošanā, ārsta vizīšu apmeklējums ar bērniem);
- atbalsts budžeta plānošanā;
- praktiska palīdzība bērna audzināšanā, bērna drošībai atbilstošas vides nodrošināšanā;
- atbalsts higiēnas prasmju pilnveidošanā, pašaprūpes iemaņu apgūšanā;
- atbalsts vecākiem un bērniem izglītības jautājumu risināšanā;
- atbalsts pamatprasmju attīstīšanā (ēst gatavošana, mājokļa uzkopšana)
- atbalsts profesionālo prasmju atjaunošanā;
- atbalsts sadarbībā ar institūcijām;
- atbalsts darba meklēšanā;
- atbalsts veselības uzturēšanas, t.sk. veselīga uztura, prasmju attīstīšanā;
- atbalsts brīvā laika plānošanā, saturīgā pavadīšanā un citu dzīves prasmju apgūšanā.

Kā redzams no uzskaitījuma, sociālā rehabilitētāja darbs ir vērsts uz personas un/ vai ģimenes sociālo un pamatprasmju attīstīšanu, lai sekmētu pakalpojuma saņēmēja patstāvīgu sociālu funkcionēšanu un iekļaušanos sabiedrībā, t.sk. nodarbinātībā. Sociālais rehabilitētājs strādā gan ģimenē, gan arī uz vietas dienestā, retāk – institūcijā (piemēram, dienas centrā vai sociālās aprūpes centrā, bet sociālā rehabilitētāja pakalpojumi, kuri tiek sniegti tikai institūcijā, šajā pētījumā nav iekļauti). Tas var arī pavadīt personu uz konkrētu punktu, piemēram, pie ārsta. Tāpat, kā liecina apkopotā prakse, sociālais rehabilitētājs var strādāt gan individuāli, gan grupā, vadot individuālas sarunas, grupu nodarbības. Daļēji strukturētajās intervijās ar sociālo dienestu pārstāvjiem izskanēja arī atziņa, ka sociālais rehabilitētājs strādā kā sociālā darbinieka “labā roka”, būdams papildu resurss darbā ar klientu.

Atbalsta vai uzticības personas pakalpojuma sniegšanas ilgums variē pašvaldībās. Tie var būt trīs vai seši mēneši, parasti ar iespēju pagarināt pakalpojuma saņemšanu, ja ģimenei tas ir nepieciešams. Jelgavā, kurā pakalpojums tiek piešķirts ģimenēm, kurās vienās dzemdībās dzimuši trīs vai vairāk bērni, pakalpojums tiek piešķirts uz vienu gadu līdz 40 stundām mēnesī, to ir iespējams pagarināt līdz pat bērnu 10 gadu vecumam. Iecavas novadā tādā pašā apjomā var tikt piešķirts līdz bērnu septiņu gadu vecumam. Pārējās pašvaldībās pakalpojuma apjoms stundās vai nu nav noteikts vai arī variē no 24 līdz 40 stundām mēnesī. Atbalsta vai uzticības personas pakalpojums ietver pamatā praktisko atbalstu ģimenei ikdienā, kas ir balstīts uz pakalpojuma saņēmēja individuālajām vajadzībām, piemēram, atbalstu bērnu aprūpē, kas ietver kopīgas pastaigas, ēst gatavošanu, mazgāšanu un citus līdzīgus uzdevumus; palīdzību budžeta plānošanā un finanšu pratībā, t.sk. bankas konta atvēršana; palīdzību tādu darbību veikšanā, kur nepieciešamas digitālās prasmes, piemēram, interneta bankas lietošana (šis attiecas uz personām ar viegliem garīga rakstura traucējumiem). Kuldīgas novadā, kur pakalpojuma tiešā mērķa grupa ir bērni, nevis vecāki, uzticības persona sniedz bērnam praktisku un psihoemocionālu atbalstu iekļauties izglītības sistēmā un vienaudžu lokā – palīdz veidot saskarsmi ar vienaudžiem, atbalsta mācību procesā, strādā ar bērna motivācijas celšanu mācīties.

Atbalsta, pašpalīdzības un izglītojošo grupu nodarbības parasti tiek organizētas 10 nodarbību kursa veidā. Nodarbību cikla ilgums (piemēram, trīs mēneši) var būt atšķirīgs atkarībā no nodarbību norises biežuma nedēļā, dalībnieku iespējām apmeklēt nodarbības. Tās tiek organizētas vidēji vienu reizi gadā. Minimālais dalībnieku skaits, kas tika konstatēts pētījumā apkopotajā informācijā, ir trīs dalībnieki, savukārt, lielākais – 12 dalībnieki. Vairākās pašvaldības tiek īstenotas konkrētas programmas ģimenēm ar bērniem, piemēram, “Ceļvedis pusaudža audzināšanā”, “Bērnu emocionālā audzināšana”. Grupu nodarbību tēmas izriet no pakalpojuma mērķa un kopumā tās ir mērķētas un dažādu sociālo prasmju un pamatprasmju apguvi un pilnveidošanu. Zemāk uzskaitītas biežāk identificētās, taču tās neizsmel visas iespējamās tēmas:

- bērnu vecumposmu attīstība;
- bērnu emocionālā audzināšana;
- saskarsmes veidošana ar bērniem, piesaistes veidošana;
- praktisko mājāsaimniecības prasmju apguve grupā;
- finanšu pratība un budžeta plānošana;
- dzīves vērtības un mērķi;
- stresa vadīšana un konfliktu risināšana;
- personības iekšējie resursi un to izmantošana ikdienas problēmu un situāciju risināšanā;
- digitālo prasmju veidošana;
- ikdienas dzīves situāciju problēmu risināšana.

Kā skaidroja sociālo dienestu pārstāvji šādu grupu pakalpojuma problēmas var būt saistītas ar grupu komplektēšanas grūtībām, dalībnieku motivāciju piedalīties, iespēju nodrošināt bērnu pieskatīšanu, saskaņot ar darba grafiku u.tml. Lauku teritoriju iedzīvotājiem grūtības var sagādāt arī nokļūšana uz grupu norises vietu. Pandēmijas apstākļos pakalpojums daļā pašvaldību bija pieejams arī tiešsaistes forma'tā, taču jāņem vērā, ka ne visiem iedzīvotājiem ir pieejams interneta pieslēgums dzīves vietā. Kaut arī grupas

paredzētas abiem vecākiem, raksturīgi, ka tās apmeklē mātes. Tēvus esot ļoti grūti iesaistīt šādās grupu nodarbībās. Rīgā, piemēram, tiek veidotas atsevišķas grupas tēviem, piedāvājot programmu “Tēti var”.

3.7. Pakalpojumu efektivitātes novērtēšana

Sociālā mentora pakalpojuma efektivitātes novērtēšana netiek veikta nevienā no pašvaldībām. Pamatā priekšstats par darba gaitu un sasniegtajiem rezultātiem tiek saņemts no (1) sociālā mentora ik mēneša atskaitēm, kurās tiek uzskaitīts kontaktstundu skaits un īstenotie uzdevumi, (2) pārrunām starp sociālo mentoru un sociālo darbinieku – klienta lietas vadītāju un (3) pakalpojuma noslēguma izvērtējuma, kas tiek veikts vienu reizi sešos mēnešos. Bauskas novadā, piemēram, kurā sociālais mentors ir daļa no sociālā dienesta komandas, sociālā mentora darba izvērtējums tiek veikts vienu reizi gadā.

Saņemta **sociālā rehabilitētāja** pakalpojuma kvalitātes novērtēšana no klienta puses notiek tikai vienā no 11 pašvaldībām (Olaines novadā), kurās tika konstatēts sociālā rehabilitētāja pakalpojums. Citās pašvaldībās priekšstats par pakalpojuma kvalitāti tiek gūts, izmantojot šādus instrumentus: (1) sociālā rehabilitētāja pārskats/ atskaite par noteiktu laika periodu (visbiežāk vienu mēnesi), (2) sociālā darbinieka un/vai sociālā rehabilitētāja personas/ģimenes risku izvērtējums vienu reizi trijos mēnešos vai vienu reizi sešos mēnešos (atkarībā no pašvaldības), (3) pārrunas starp sociālo darbinieku un sociālo rehabilitēju (pēc nepieciešamības), (4) pārrunas starp sociālo darbinieku un klientu - pakalpojuma saņēmēju, (5) ikgadējs sociālā dienesta darbinieku izvērtējums, kas ietver arī sociālā rehabilitētāja darba kvalitātes novērtējumu. Pēdējais, protams, attiecas uz gadījumiem, kad sociālais rehabilitētājs ir sociālā dienesta darbinieks. Atkarībā no pašvaldības šie instrumenti tiek kombinēti, visbiežāk sociālais rehabilitētājs noteiktā laika periodā iesniedz atskaiti un pārrunā ar sociālo darbinieku sasniegtos rezultātus.

Atbalsta vai uzticības personas pakalpojuma efektivitātes novērtēšana ar regularitāti reizi mēnesī visbiežāk tiek veikta pārrunu veidā starp ģimeni, tiešo pakalpojuma sniedzēju un sociālo darbinieku. Novērtēšana var tikt veikta arī individuālā pakalpojuma sniedzēja ik mēneša iesniegtās atskaite formātā, taču tā drīzāk ir pakalpojuma sniegšanas uzraudzība, nevis efektivitātes novērtēšana pēc būtības. Gadījumos, kad pakalpojuma pamatā ir praktiskais atbalsts ikdienā, par pakalpojuma efektivitāti liecina ģimenes, kas saņem pakalpojumu apmierinātība ar saņemto atbalstu.

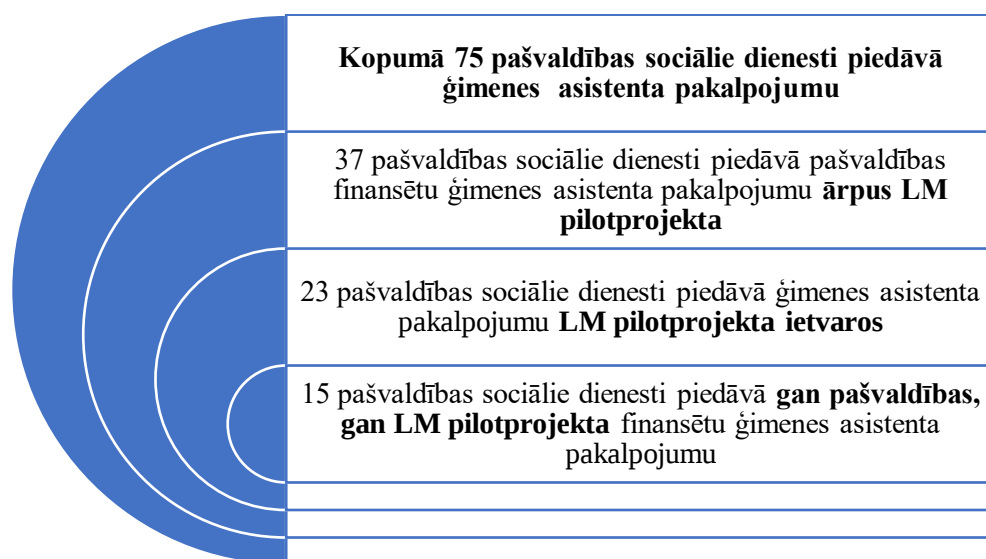
Atbalsta, pašpalīdzības un izglītojošo grupu nodarbību efektivitāte tiek novērtēta izmantojot dalībnieku anketas nodarbību cikla noslēgumā, individuālās pārrunas starp sociālo darbinieku (gadījuma vadītāju), sociālā rehabilitācijas plāna īstenošanas novērtējumu, kā arī neformālās sarunās ar grupu dalībniekiem. Pastāv arī prakse, kad pēc apmācību cikla pakalpojuma sniedzējs sniedz pārskatu ar novērojumiem un rekomendācijām gan klientam, gan gadījuma vadītājam (sociālajam dienestam). Retāki ir gadījumi, kad līdzīgi kā individuālo sociālo pakalpojumu gadījumā tiek saņemtas regulāras, piemēram, reizi mēnesī, atskaites no tiešā pakalpojuma sniedzēja par nodarbību apmeklējumu, konkrētajām aplūkotajām tēmām un darbībām. Šāda prakse raksturīga tad, ja tiešais grupu nodarbību pakalpojuma sniedzējs ir NVO jeb komercuzņēmums.

4. Pārskats par ģimenes asistenta pakalpojumu pašvaldībās

Ņemot vērā pētījuma virsmērķi un kopējo metodoloģiju, pētījuma pirmajā posmā tika pētīts ģimenes asistenta pakalpojums, kas ir ticis izveidots pašvaldībā kā tās finansēts sociālais pakalpojums ārpus LM īstenotā pilotprojekta “Ģimenes asistenta pakalpojuma aprobēšana” laikā no 02.11.2020. līdz 02.11.2022. LM pilotprojektā piedalās 37 pašvaldības sociālie dienesti³¹.

Tā kā informācija tika iegūta no sociālo dienestu pārstāvjiem, kvantitatīvais datu apkopojums ir balstīts uz pašvaldības sociālo dienestu skaitu, kas atbilst pašvaldību sadalījumam līdz 30.06.2021. Pētījumā kopumā tika konstatēts, ka tādā vai citādā veidā **ģimenes asistenta pakalpojums ir pieejams 75 pašvaldības sociālo dienestu** klientiem atbilstoši Latvijas pašvaldību sadalījumam līdz 30.06.2021. un, attiecīgi, 36 pašvaldībās atbilstoši pašvaldību sadalījumam pēc 01.07.2021.

2. attēls. Pašvaldības sociālo dienestu skaits, kas piedāvā ģimenes asistenta pakalpojumu

Kopumā 37 pašvaldības sociālie dienesti sniedz iespēju klientiem saņemt ģimenes asistenta pakalpojumu ārpus LM pilotprojekta. Vēl 15 pašvaldības sociālajos dienestos vienlaikus ir pieejams gan pašvaldības finansēts, gan LM pilotprojekta finansēts ģimenes asistenta pakalpojums (sk. 2. attēlu). Turpinājumā ir apkopota pētījumā iegūtā informācija no **52 pašvaldības sociālajiem dienestiem par ģimenes asistenta pakalpojumu, kas ir pašvaldības finansēts un tiek nodrošināts ārpus LM pilotprojekta**. Tikai vienā

³¹ Aizputes novada, Alūksnes, Baldones novada, Balvu, Bauskas novada, Burtnieku novada, Cēsu novada, Dagdas novada, Daugavpils novada, Daugavpils pilsētas, Dobeles novada, Garkalnes novada, Gulbenes novada, Ikšķiles novada, Ilūkstes novada, Jaunpils novada, Jelgavas novada, Jēkabpils novada, Kārsavas novada, Ķekavas novada, Kuldīgas novada, Lielvārdes novada, Limbažu novada, Līvānu novada, Ludzas novada, Madonas novada, Neretas novada, Olaines novada, Pļaviņu novada, Priekule novada, Rēzeknes pilsētas, Rojas novada, Saldus novada, Skrundas novada, Smiltenes novada, Valkas novada, Varakļānu novada, Viļakas novada.

pašvaldībā (Aknīstes novads) ģimenes asistenta pakalpojums nav pilnībā pašvaldības finansēts, bet tā saņemšanu apmaksā pakalpojuma saņēmējs, izņemot gadījumus, ka ģimene vai persona ir atzīta par maznodrošinātu vai trūcīgu. Tajā pašā laikā jānorāda, ka kaut arī Aknīstes pašvaldības gadījumā šis pakalpojums tika izveidots 2016. gadā³², praksē tas ne reizi nav sniegts, kā intervijā skaidroja sociālā dienesta pārstāvis.

4.1. Pakalpojuma mērķis

Izvērtējos pašvaldību sociālo dienestu formulētos ģimenes asistenta pakalpojuma mērķus, iespējams noteikt vairākus to veidojošos elementus. Pirmkārt, pakalpojums paredz **sniegt atbalstu un iemācīt trūkstošās** prasmes, kas pēc būtības raksturo pakalpojuma sniegšanas darbības formu – atbalstīt un mācīt. Otrkārt, pakalpojuma mērķis ietver galvenās **dzīves jomas**, kurās sniedzams atbalsts un/vai apmācības, tās visbiežāk ir – bērnu aprūpe un audzināšana, mājsaimniecības vadīšana, sadzīves organizēšana. Bez šīm jomām atsevišķos gadījumos norādīta mājokļa, nodarbinātības, izglītības, atkarību un veselības problēmu risināšana kā šī pakalpojuma mērķis. Treškārt, ļoti nozīmīga ģimenes asistenta pakalpojuma mērķa komponente ir **sociālo prasmju** veidošana, attīstīšana un stiprināšana. Atsevišķos gadījumos sociālo prasmju apguve ir izsmēļ visu šī pakalpojuma mērķi, uzsverot šo prasmju kā ģimenes iekšējā resursa nozīmi dzīves kvalitātes uzlabošanai. Ceturtkārt, novērojams, ka uzsvars ir uz ikdienas atbalstu un ikdienā nepieciešamo praktisko un sociālo prasmju attīstīšanu. Tās var tikt nosauktas arī kā **dzīves prasmes**.

Daļā gadījumu ģimenes pakalpojuma mērķa formulējumā jau ir iekļauta norāde, ka atbalsts un prasmju mācīšana notiek, balstoties uz pakalpojuma saņēmēja (klienta) **individuālo vajadzību izvērtējumu**. Raksturīgs ģimenes asistenta pakalpojuma mērķa formulējuma piemērs ir šāds: “Ģimenes asistenta pakalpojums nodrošina personai atbalstu un apmācību sociālo prasmju apgūšanā, bērnu aprūpē un audzināšanā, mājsaimniecības vadīšanā saskaņā ar individuāli izstrādātu sociālās rehabilitācijas plānu.”

Ģimenes asistenta pakalpojuma mērķis tiek formulēts arī kā **sagaidāmais rezultāts jau plašākā mērogā**, proti, uzlabot ģimenes sociālo funkcionēšanu, sociālās prasmes, lai tā “veiksmīgi spētu integrēties sabiedrībā” vai varētu “veiksmīgāk funkcionēt sabiedrībā”, vai arī “būtu motivēta atgriezties sociālajā vidē”. Šajā kontekstā iekļaujas arī ģimenes asistenta pakalpojuma mērķa šķautne, kas uzsver **preventīvo uzdevumu** – nodrošināt tādu ģimenes sociālo funkcionēšanu un situāciju, lai bērni nenonāk ārpusģimenes aprūpē un varētu augt savā bioloģiskajā ģimenē. Cita starpā ģimenes asistenta pakalpojuma mērķis ir norādīta arī drošas vides radīšana bērniem un sociālo risku novēršana, kas sasaucas ar iepriekš minēto preventīvo darbību bērnu palikšanai ģimenē.

Tikai vienas pašvaldības gadījumā, ņemot vērā arī noteiktās ģimenes asistenta pakalpojuma mērķa grupas – ģimenes ar bērniem un personas ar garīga rakstura traucējumiem, kā pakalpojuma mērķis norādīts sniegt psihoemocionālu atbalstu personām ar garīga rakstura traucējumiem.

---

³² 25.05.2016. Saistošie noteikumi Nr.18/2016 “Ģimenes asistenta pakalpojuma saņemšanas kārtība Aknīstes novada pašvaldībā”. Pieejams: http://www.akniste.lv/userfiles/gim_asist.pdf (sk. 6.07.2021.).

4.2. Pakalpojuma mērķa grupas

Ģimenes asistenta pakalpojuma primārā mērķa grupa ir ģimenes ar bērniem, taču kopumā pakalpojums pieejams arī citām mērķa grupām. Jāpiebilst, ka dažās pašvaldībās pakalpojuma mērķa grupa saistošajos noteikumos ir ļoti specifiski definēta, līdz ar to apkopojot skaitu, lai noteiktu kopējo tendenci, ir ņemta vērā pamatgrupa. Piemēram, ģimenes ar bērniem var ietvert nepilnās ģimenes, daudz bērnu ģimenes, ģimenes, kurās aug bērni ar funkcionāliem traucējumiem, vecākiem ar garīga rakstura traucējumiem u.c. Dažkārt mērķa grupu papildina tās vispārējs vajadzību raksturojums, piemēram, ģimene, kurai nav pietiekamu prasmju un iemaņu bērnu aprūpē; ģimene, kuras bērniem ir izglītības problēmas skolā un ģimene (persona), kurai nepieciešams atbalsts krīzes situācijā. Apkopotā informācija par 52 pašvaldības sociālajiem dienestiem, secināms, ka četras visbiežāk norādītās šī pakalpojuma mērķa grupas ir:

- ģimenes ar bērniem (52 pašvaldībās atbilstoši pašvaldību sadalījumam līdz 30.06.2021.);
- jaunieši pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas (25 pašvaldībās);
- pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem (21 pašvaldībā);
- personas ar invaliditāti (6 pašvaldībās).

Atkarībā no pašvaldības, ģimenes asistenta pakalpojumu var saņemt arī tādas mērķa grupas kā ilgstošie sociālās palīdzības saņēmēji; personas, kuras cieš no atkarībām; personas pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas; personas, kuras cieš no vardarbības; ilgstošie bezdarbnieki, bezpajumtnieki, pensijas vecuma personas un personas, kuras nespēj pārvarēt īpašas dzīves grūtības (krīzes situācija, ilgstoša slimība u.c.); sociālo prasmju atjaunošanai/jebkura pilngadīga persona, kurai ir sociālās funkcionēšanās traucējumi; bērns bārenis un bez vecāku gādības palikuši bērni.

Kā atklāja daļēji strukturētajās intervijās iegūtā informācija, dažkārt ģimenes asistenta pakalpojums var būt pieejams arī citām augstāk minētajām mērķa grupām, pat ja tās nav iekļautas konkrētās pašvaldības saistošajos noteikumos par sociālajiem pakalpojumiem. Tas tiek pamatots ar sociālā darbinieka izvērtējumu. Proti, ja sociālais darbinieks ir konstatējis tādu nepieciešamību un pakalpojuma sniedzēja kapacitāte un pašvaldības budžets to atļauj, tad pakalpojumu var saņemt arī personas no citām mērķa grupām.

Tāpat tiek norādīts, ka ģimenes ar bērniem grupa pēc būtības ir ļoti plaša un tajā var būt ietvertas personas no citām mērķa grupām. Piemēram, pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem, personas, kuras cieš no atkarībām, personas, kuras cietušas no vardarbības, ilgstošie bezdarbnieki un tml. Nereti intervijās tika norādīts, ka ģimenes asistenta pakalpojumu saņem tieši ģimenes, kurās viens no vecākiem (māte) ir ar garīga rakstura traucējumiem.

Mērķa grupas dažkārt ir plašākas par ģimenes asistenta pakalpojuma mērķi. Piemēram, pakalpojuma mērķis ir noteikts attīstīt un pilnveidot vecāku sociālās prasmes, tādējādi veicinot to kapacitāti, savukārt, kā galvenās mērķa grupas norādītas ģimenes ar bērniem, pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem, pilngadību sasnieguši jaunieši pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas.

4.3. Pakalpojuma atbilstības kritēriji un piešķiršanas procedūra

Pakalpojuma atbilstības kritēriji raksturo to, kādiem kritērijiem un/ vai nosacījumiem personai, kura pretendē uz sociālo pakalpojumu, ir jāatbilst. Pirmkārt, bāzes kritērijs, tāpat kā citiem pašvaldības finansētajiem sociālajiem pakalpojumiem, ir tas, ka potenciālā pakalpojuma saņēmēja dzīves vieta ir deklarēta konkrētajā pašvaldībā. Otrkārt, ģimenes asistenta pakalpojuma atbilstības kritēriji izriet no **mērķa grupas pazīmēm**, tātad personai ir jāatbilst kādai no noteiktajām mērķa grupām. Treškārt, personas vai ģimenes atbilstību pakalpojumam nosaka, balstoties uz sociālā darbinieka izvērtējumu. Tas nozīmē, ka ģimenes asistenta pakalpojumu iespējams saņemt, pamatojoties uz sociālā darbinieka personas vai ģimenes **situācijas un vajadzību izvērtējumu**. Raugoties no izvērtējuma un pakalpojuma mērķa perspektīvas, nozīmīgākais potenciālā pakalpojuma saņēmēja atbilstības kritērijs ir **sociālo prasmju un iemaņu trūkums**.

Raksturīgi, ka pašvaldībās izveidotu ģimenes asistenta pakalpojumu piešķir **augsta sociālā riska ģimenēm**, visbiežāk tādām, kurās pastāv risks pārtraukt bērna aizgādības tiesības vai tas jau ir noticis vecāku nepietiekamo prasmju bērnu audzināšanā un aprūpē dēļ. Pakalpojuma saņemšanai nav noteikts vecuma ierobežojums, taču vienā no pašvaldībām tika skaidrots, ka priekšroka tiek dota gados jaunām ģimenēm. Parasti šīs ģimenes jau ir sociālā dienesta klienti, un sociālais darbinieks darbā ar tām ir novērojis dažādu sociālo prasmju un iemaņu trūkumu. Taču mēdz būt gadījumi, kad pakalpojuma piešķiršanu ierosina trešās personas – bāriņtiesa, izglītības iestāde vai kāds no speciālistiem (piemēram, psihologs), netieši nosakot ģimenes atbilstību šī pakalpojuma saņemšanas kritērijiem. Gadījumos, kad ģimene iepriekš nav bijusi sociālā dienesta redzeslokā, papildus sociālā darbinieka izvērtējumam tiek veikts arī **apsekojums dzīvesvietā**. Pārējos gadījumos, lai sociālais darbinieks varētu veikt situācijas izvērtējumu, cita starpā tiek veikts ģimenes dzīves vietas apsekojums. Pēc būtības apsekojumam būtu jābūt obligātam, jo klienta raksturotie dzīves apstākļi var atšķirties no reālajiem, turklāt, mainoties dažādiem faktoriem – ģimenes locekļu skaitam, partnerim, var mainīties arī dzīves apstākļi. Tie var mainīties arī ģimenes asistenta sniegtā pakalpojuma rezultātā, tādējādi dzīves vietas apsekojuma rezultāti var kalpot arī par vienu no pakalpojuma efektivitātes rādītājiem.

Jauniešiem pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanās ģimenes pakalpojums tiek piešķirts gadījumos, kad viņiem trūkst sociālo prasmju un iemaņu patstāvīgas dzīves uzsākšanai. Piemēram, nepieciešams atbalsts finanšu pratībā, izglītības un nodarbinātības jautājumu risināšanā. Savukārt pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem ģimenes asistenta pakalpojuma saņemšanas atbilstības kritērijs ir tas, ka šīs personas ir arī bērnu vecāki un ir nepieciešams atbalsts un apmācība sociālo prasmju apgūšanā, bērnu audzināšanā un aprūpē. Šajā gadījumā tiek pieņemts, ka ģimenes asistenta pakalpojums ir nepieciešams ilglaicīgi.

Neformāls, bet ne mazāk būtisks ģimenes asistenta pakalpojuma saņemšanas atbilstības kritērijs, kā skaidroja vairāku sociālo dienestu pārstāvji, ir **klienta vēlme sadarboties**, jo, ja persona vai ģimene nav motivēta sadarboties ar ģimenes asistentu un līdzdarboties, šo pakalpojumu neesot jēgas piešķirt. Klienta līdzdarbības motivācija ir arī viens no kritērijiem, lai pagarinātu pakalpojuma sniegšanas termiņu.

Ģimenes asistenta pakalpojuma **piešķiršanas procedūra** atbilst vispārējiem sociālo pakalpojumu sniegšanas pamatprincipiem, ko nosaka Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums (31.10.2002). Likuma 4. panta pirmā daļa nosaka, ka sociālos pakalpojumus sniedz, tikai pamatojoties uz sociālā darba speciālista veiktu personas individuālo vajadzību un resursu novērtējumu. Tāpat tiek ņemtas vērā 05.04.2019. MK noteikumos Nr.138 "Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu" noteiktās normas.³³ Pašvaldību saistošie noteikumi nosaka konkrētu kārtību, kādā pakalpojuma piešķiršana tiek īstenota, sākot no personas iesnieguma un beidzot ar lēmumu par pakalpojuma piešķiršanu. Pamatā ģimenes asistenta pakalpojuma piešķiršanas formālā procedūra ģimenēm ar bērniem sastāv no četriem posmiem: (1) personas pieteikums iesnieguma formā (visbiežāk sociālais darbinieks ir konstatējis ģimenes asistenta pakalpojuma nepieciešamību un mudinājis ģimeni tam pieteikties); (2) personas vai ģimenes situācijas izvērtējums, ko veic sociālais darbinieks un kas ietver individuālo resursu un vajadzību noteikšanu; (3) sociālā dienesta lēmuma pieņemšana par pakalpojuma piešķiršanu un (4) līguma ar klientu vai savstarpējās vienošanās par pakalpojuma saņemšanu noslēgšana. Līgums ar klientu parasti tiek slēgts gadījumos, kad ģimenes asistenta pakalpojums tiek pirktis no kāda ārējā pakalpojuma sniedzēja (NVO vai individuālā pakalpojuma sniedzēja), taču savstarpējā vienošanās tiek slēgta tad, ja pakalpojumu nodrošina sociālā dienesta algots ģimenes asistents.

Jāuzsver, ka pašvaldībās pastāv četru augstāk minēto ģimenes asistenta pakalpojuma piešķiršanas procedūras posmu variācijas. Ne visās pašvaldībās ģimenes asistenta pakalpojuma saņemšanai ir nepieciešams personas iesniegums. Citviet pirms persona sagatavo iesniegumu notiek motivēšanas darbs. Šajos gadījumos persona vai ģimene jau ir sociālā dienesta klients un iespēja saņemt/ piešķirt ģimenes asistenta pakalpojumu ir kā vēl viens no resursiem ģimenei, lai uzlabotu tās situāciju. Potenciālā pakalpojuma saņēmēja situācijas izvērtējuma noslēgumā var tikt izveidots sociālās rehabilitācijas plāns, tas var būt arī klienta vajadzībās balstīts uzdevumu plāns, kas īstenojams ģimenei sadarbojoties ar ģimenes asistentu. Gadījumos, kad ģimenes asistenta pakalpojumu pašvaldība pērk no ārējā pakalpojuma sniedzēja, aprakstītajā piešķiršanas procedūrā pēc lēmuma pieņemšanas ir ietverts arī nosūtījums pie tiešā pakalpojuma sniedzēja, piemēram, NVO. Pirms pakalpojuma sniegšanas uzsākšanas var notikt arī trīspusēja tikšanās starp sociālo darbinieku, klientu un ģimenes asistentu. Visas šīs nianse ietekmē dažādi faktori, t.sk. pašvaldības lielums, ģimenes asistentu skaits, pakalpojuma pieprasījuma apjoms.

Ģimenes asistenta pakalpojuma piešķiršanas procedūra var atšķirties personām ar garīga rakstura traucējumiem. Proti, šīs mērķa grupas pārstāvjiem papildus ir jāiesniedz arī psihiatra atzinums par speciālo (psihisko) kontrindikāciju neesamību un piemērotāko sociālā pakalpojuma veidu. Šādu kārtību nosaka nacionālā līmeņa regulējums – 02.04.2019. Ministru kabineta noteikumi "Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu"³⁴. Vienlaikus jānorāda, ka minēto noteikumu 10.3. punkts nosaka, ka personām ar garīga rakstura traucējumiem psihiatra atzinums par personas psihisko veselību un speciālajām (psihiatriskajām) kontrindikācijām sociālo pakalpojumu saņemšanai nepieciešams tad, ja persona vēlas

³³ 05.04.2019. MK noteikumi Nr.138 "Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/305995> (sk. 12.12.2021.)

³⁴ 02.04.2019. MK noteikumi "Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/305995> (sk. 9.12.2021.).

saņemt noteiktus sociālos pakalpojumus: aprūpi mājās (tai skaitā drošības pogas pakalpojumu), pakalpojumu grupu mājā (dzīvoklī), pusceļa mājā, dienas aprūpes centrā, specializētās darbnīcas pakalpojumu, īslaicīgās sociālās aprūpes jeb atelpas brīža pakalpojumu vai pakalpojumu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā.

4.4. Pakalpojuma sniedzējs un iesaistīto speciālistu kvalifikācijas prasības

Pētījuma pirmā posma ietvaros aplūkotā **ģimenes asistenta pakalpojuma finansējuma avots ir pašvaldības budžeta līdzekļi**, savukārt, **pakalpojuma administrators ir konkrētais pašvaldības sociālais dienests**, par ko liecina pakalpojuma piešķiršanas procedūra. Situācija pašvaldībās ir atšķirīga atkarībā no tā, kas ir tiešais pakalpojuma sniedzējs. No 52 pašvaldības sociālajiem dienestiem, kuros ir pieejams ārpus LM pilotprojekta pašvaldības finansēts ģimenes asistenta pakalpojums, 28 gadījumos tā tiešais sniedzējs ir **NVO**. Šajos gadījumos pakalpojuma nosaukums ir “ģimenes asistents”. Attiecībā uz NVO kā tiešo pakalpojuma sniedzēju, kā liecina daļēji strukturēto interviju dati, ir prasība lai organizācija būtu reģistrēta Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā, kas vienlaikus paredz, ka konkrēto speciālistu kvalifikācija ir atbilstoša sniegtajam sociālajam pakalpojumam. Sociālo dienestu pārstāvji atsevišķos gadījumos skaidroja NVO darbinieku kā tiešā pakalpojuma sniedzēju priekšrocību iegūt lielāku uzticēšanos no klienta puses un izveidot uz sadarbību vērstas attiecības. Ja pakalpojumu sniedz sociālā dienesta darbinieks, kā liecina sociālo dienestu pārstāvju novērojumi, uzticēšanās līmenis var būt zemāks darbinieka institucionālās piederības dēļ. Vienā no gadījumiem tieši šis aspekts kalpojis par pamatu lēmumam nodrošināt ģimenes asistenta pakalpojumu pašvaldībā kā ārpalpojumu, kas tiek iepirkts no NVO.

14 gadījumos ģimenes asistenta pakalpojuma sniedzējs ir sociālais dienests – tātad **pašvaldības sociālā dienesta darbinieki**. Šajos gadījumos ģimenes asistents – persona, kas sniedz ģimenes asistenta pakalpojumu, tiek nosaukts arī kā sociālais audzinātājs (Rēzeknē), sociālais aprūpētājs (Durbes novads, Viesītes novads, Ogres novads), sociālais mentors – ģimenes asistents (Limbažu novads, Kandavas novads), sociālais rehabilitētājs (Salacgrīvas novads, Madonas novads). Šāda pēc būtības līdzīga pakalpojuma nosaukumu dažādība ir skaidrojama ar to, ka profesiju klasifikatorā ģimenes asistents nepastāv, līdz ar to pašvaldību sociālajiem dienestiem jāatrod kāds cits formālais šī pakalpojuma apzīmējums.

Savukārt, 10 gadījumos ģimenes asistenta tiešais pakalpojuma sniedzējs, kā norādījuši sociālo dienestu pārstāvji, ir **individuālie pakalpojumu sniedzēji**, t.sk. viens komercuzņēmums (Jēkabpilī). Šajos gadījumos lielāko tiesu pakalpojums tiek saukts par ģimenes asistenta pakalpojumu, tikai divos gadījumos lietots atšķirīgs nosaukums – sociālais aprūpētājs (Ķeguma novadā) un atbalsta persona (Aizputes novadā). Jānorāda gan, ka, piemēram, Aizputes novadā, kopš tika uzsākta dalība LM pilotprojektā, pašvaldības sociālais dienests vairs nesniedz atsevišķu ģimenes asistenta pakalpojumu.

Ģimenes asistenta pakalpojuma sniegšanā iesaistīto speciālistu kvalifikācijas prasības pašvaldībās var atšķirties. Raksturīga ir prasība par **augstāko izglītību** (vēlams pedagoģijā, psiholoģijā, sociālā darba

jomā) vai pirmā vai otrā līmeņa augstāko profesionālo izglītību sociālās rehabilitācijas, sociālās aprūpes jomā. Vairākos gadījumos par atbilstošu tiek atzīta arī augstākā izglītība veselības aprūpes vai medicīnas jomā, vai citu pakalpojuma sniegšanai atbilstošu izglītību. Ir pašvaldības, kurās pieļaujama ir arī nepabeigta augstākā izglītība, proti, tas attiecas uz tiem gadījumiem, kad speciālists vēl ir studiju procesā. Šāda prakse izveidojusies tāpēc, ka ir bijušas grūtības atrast un piesaistīt speciālistus ar pabeigtu augstāko izglītību. Tāpat ir iespējams sniegt šo pakalpojumu, ja ir iegūta augstākā izglītība ar iepriekš minētajām jomām nesaistītā jomā, bet ir pieredze un zināšanas par bērnu aprūpi (piemēram, Kokneses novadā, ja speciālistam nav augstākā izglītība sociālajā jomā, ir nepieciešama augstākā izglītība jebkādā citā jomā un apliecība par bērnu aprūpes kursu apgūšanu un pozitīva pieredze darbā ar bērniem).

Kā pamata vai papildu kvalifikācijas prasība (piemēram, augstākajai izglītībai vai vidējai speciālajai izglītībai) var tikt noteikta **speciālista mērķēta apmācība**, kas var tikt traktēta kā profesionālā pilnveide darbā ar bērniem, bērnu tiesību jautājumos u.tml. Ir pašvaldības, kurās ir noteikts šādas profesionālās apmācības apmērs stundās, kas variē no astoņām stundām līdz 24 stundām.

Atsevišķos gadījumos tehniskajās intervijās sociālo dienestu pārstāvji norādīja, ka ģimenes asistenta pakalpojuma sniedzējam netiek izvirzītas konkrētas prasības, bet ir nepieciešamas zināšanas un pieredze darbā ar bērniem, bērnu aprūpē, spēja komunicēt ar ģimeni, dzīves vietas atrašanās tuvu ģimenei, kurai tiek sniegts pakalpojums. Šāda pieeja konkrēto pakalpojuma sniedzēju atlasē raksturīga gadījumiem, kad pakalpojumu sniedz individuālais pakalpojuma sniedzējs. Daļas pašvaldību gadījumā, kā tehniskajās un padziļinātajās intervijās atzina sociālo dienestu pārstāvji, pat, ja konkrētas prasības netiek definētas, **ģimenes asistenta pakalpojuma sniedzējam tāpat kā jebkuram sociālo pakalpojumu sniedzējam ir jāatbilst nacionālā līmeņa normatīvajā regulējumā noteiktajām prasībām**, konkrēti - 13.06.2017. Ministru kabineta noteikumos Nr. 388 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem"³⁵ noteiktajam. Otra raksturīga prakse ir jau augstāk minētais attiecībā uz NVO kā tiešo pakalpojuma sniedzēju – tam jābūt reģistrētam Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā, tādējādi garantējot pakalpojuma kvalitāti.

4.5. Pakalpojuma intervences raksturojums

Pakalpojuma intervenci šī pētījuma ietvarā raksturo trīs galvenās pazīmes - pakalpojuma apjoms (intensitāte), kas visbiežāk ir izteikts kā stundu skaits nedēļā vienai ģimenei, pakalpojuma sniegšanas kopējais ilgums, kā arī pakalpojuma saturs – kāda veida atbalstu ģimenes saņem.

Ģimenes asistenta **pakalpojuma apjoms** pašvaldību vidū variē. Tas var tikt noteikts gan kā konkrēts stundu skaits nedēļā (līdz 15 stundas nedēļā) vai mēnesī (parasti tās ir 30 - 40 stundas mēnesī), gan kā intervāls, piemēram, no 4 līdz 30 stundām nedēļā. Stundu skaits nedēļā var atšķirties noteiktām mērķa grupām vai pakalpojuma saņēmēja atbilstībai noteiktiem kritērijiem. Piemēram, ģimenēm ar bērniem, kurām trūkst sociālās prasmes, tās var būt 4 līdz 12 nedēļā, savukārt personām ar garīga rakstura traucējumiem, ja tā ir noteikta kā mērķa grupa, tās var būt 4 līdz 30 stundas nedēļā. Šāda prakse ir

³⁵ 13.06.2017. MK noteikumi Nr. 388 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem" Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788> (sk. 6.12.2021.).

novērojama vairākās pašvaldībās un liecina par pakalpojuma pielāgošanu konkrētām mērķa grupu vajadzībām.

Lielākajā daļā pašvaldību ģimenes asistenta pakalpojums caurmērā tiek piešķirts uz laiku līdz 6 vai 12 mēnešiem, kas tātad ir **pakalpojuma sniegšanas ilgums**. Retāka prakse ir piešķirt šo pakalpojumu uz laiku līdz 3 mēnešiem. Intervijās sociālo dienestu pārstāvji atzina, ka parasti 6 mēneši nav pietiekams ilgums un pakalpojuma sniegšana tiek pagarināta vai arī tas ģimenei tiek piešķirts no jauna. Ir pašvaldības, kā piemēram tas ir Rīgā, kur pakalpojums tiek piešķirts uz nenoteiktu laiku, taču ik pa 6 mēnešiem tiek veikts pakalpojuma nepieciešamības izvērtējums. Pastāv iespēja, ka gadījumos, kad pakalpojuma sniegšana tiek pagarināta pēc ģimenes situācijas atkārtota izvērtējuma, tā apjoms stundu izteiksmē tiek samazināts vai palielināts. Tas var būt atšķirīgi gan atkarībā no mērķa grupas, gan no pašvaldības.

Informācija par pašvaldības izveidota ģimenes asistenta **pakalpojuma saturu** pamatā tika iegūta no daļēji strukturētajām intervijām ar sociālo dienestu pārstāvjiem. Dominējošā pieeja ir tāda, ka pakalpojuma saturs vai darbību plāns (konkrētās darbības un to secība) tiek veidots, balstoties uz ģimenes individuālajām vajadzībām. Tās parasti tiek noteiktas pakalpojuma piešķiršanas procedūras laikā, kad tiek veikts ģimenes situācijas izvērtējums. Atkarībā no ģimenes individuālajām vajadzībām, ģimenes asistenta pakalpojums var ietvert šāda veida atbalstu, kas saistīts ar dažādu sociālo prasmju apguvi (uzskaitījumā zemāk ir apkopota informācija no 52 pašvaldībām):

- atbalsts un izglītošana par bērnu vispārējo attīstību, vecumposma īpatnībām un vajadzībām, saskarsmes veidošanu ar bērniem;
- atbalsts bērniem izglītības procesā;
- atbalsts interešu izglītības atrašanā bērniem, kvalitatīvā brīvā laika pavadīšanā bērniem;
- atbalsts jautājumu risināšanā ar fiziskām un juridiskām personām, dokumentu kārtošanā;
- atbalsts finanšu pratībā, ģimenes budžeta plānošanā un maksājumu veikšanā;
- atbalsts veselības aprūpē un atkarību pārvarēšanā;
- atbalsts higiēnas nodrošināšanā;
- prasmju pilnveidošana bērnu aprūpē un audzināšanā;
- atbalsts mājāsaimniecības vadīšanā, t.sk. ēst gatavošanā, mājokļa uzkopšanā;
- atbalsts patstāvīgas dzīves uzsākšanā;
- citas praktiskas darbības, kas konkrētajai ģimenei ir aktuālas.

Papildus minētajiem atbalsta veidiem, ģimenes asistenta pakalpojumā ļoti retos gadījumos var tikt ietvertas arī tādas aktivitātes kā personības izaugsmes veicināšana, nodarbinātības pasākumu veicināšana, izpratnes par izglītības nepieciešamību veicināšanu. Šīs intervences jau vairāk saistītas ne tik daudz ar ģimenes funkcionēšanai nepieciešamo praktisko prasmju apguvi, kā ar plašāku personības un tās īpašību attīstību.

Kā norādīja kāda sociālā dienesta pārstāve, būtisks ģimenes asistenta pakalpojuma aspekts ir tas, ka **ģimenes asistents palīdz ģimenei apgūt konkrētās prasmes, kopā īstenojot dažādas aktivitātes, nevis**

dara tās ģimenes vai tās locekļu vietā. Ļoti retos gadījumos ģimenes asistents var arī pieskatīt bērnu, ja vecākam ir jādodas, piemēram, pie ārsta.

Kaut arī pārsvarā ģimenes asistenta pakalpojums tiek sniegts individuāli – konkrētai ģimenei, atsevišķos gadījumos, raksturojot pakalpojuma intervenci, tika norādīts, ka atbalsts var tikt sniegts kā individuāli, tā grupā. Tas nozīmē, ka ģimenes asistenta individuālais darbs ar ģimeni tiek papildināts ar ģimenes locekļu dalību atbalsta vai izglītojošās grupās, kas šajā pētījumā ir analizēts kā viens no ģimenes asistentam pielīdzināmiem sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem.

Būtisks ģimenes asistenta pakalpojuma aspekts ir tas, ka ģimenes asistents ir kā sociālā darbinieka resurss, atbalsts sociālajam darbiniekam darbā ar ģimeni. Ģimenes asistents, regulāri būdams ģimenes mājās, ir sociālā darbinieka acis un ausis ģimenē. Ir gadījumi, kad tieši pateicoties ģimenes asistentam, ir konstatēta vardarbība ģimenē, kas dažkārt publiskajā telpā, t.sk. ierodoties ģimenei vai tās locekļiem sociālajā dienestā, neatklājas.

4.6. Pakalpojuma efektivitātes novērtēšana

Ģimenes asistenta pakalpojuma sniegšanas uzraudzība kopumā pašvaldībās ir līdzīga neatkarīgi no tiešā pakalpojuma sniedzēja (NVO, individuālais pakalpojuma sniedzējs vai sociālais dienests). Lielākajā daļā gadījumu pakalpojuma uzraudzība un novērtējums **balstās uz paša pakalpojuma sniedzēja sniegto informāciju** par veiktajām darbībām un pakalpojuma sniegšanas apmēru stundu skaita izteiksmē (atskaišu formā). Šāda vairāk tehniska rakstura informācija tiek sniegta reizi mēnesī, kas ir saistīts arī ar pakalpojuma sniegšanas apmaksas kārtību tiešajam pakalpojuma sniedzējam. Vairākās pašvaldībās papildus ik mēneša atskaitēm ģimenes asistents **pārrunā mēneša laikā paveikto ar sociālo darbinieku, kurš vada klienta lietu** sociālajā dienestā (piemēram, Jelgavā, Jūrmalā, Rēzeknē). Balstoties uz sociālo dienestu pārstāvju sniegto informāciju intervijās, šādas ik mēneša atskaite nesniedz pakalpojuma efektivitātes novērtējumu pēc būtības. Vienlaikus iepriekš minētās pārrunas starp ģimenes asistentu un sociālo darbinieku nodrošina speciālistu sadarbību kopējā atbalsta sniegšanai ģimenei.

Retāki ir gadījumi, kad tiek iegūta **atgriezeniskā saite par saņemto pakalpojumu no ģimenēm**, veicot regulāras pārrunas ar pašām ģimenēm (vecākiem). Šāda prakse ir konstatēta, piemēram, Kokneses novadā un Grobiņas novadā. Pastāv arī prakse, kas papildus ģimenes asistenta ik mēneša atskaiti (konkrēta veidlapa) paredz regulāri apkopot informāciju anketas formā gan no ģimenes asistenta, gan klienta un pārrunas starp ģimenes asistentu un sociālo darbinieku (piemēram, Ogres novadā).

Plašāks novērtējums par ģimenes asistenta pakalpojumu parasti tiek veikts **reizi sešos mēnešos** jeb pusgadā (vienā no gadījumiem tas tiek darīts reizi ceturksnī) atbilstoši kopējam periodam, kurā ģimenei ir tiesības saņemt šo pakalpojumu. Šī kopējā novērtējuma ietvaros tiek veikts ģimenes situācijas un risku izvērtējums sadarbībā ar sociālo darbinieku, kura rezultātā sociālais darbinieks, kas vada klienta lietu/ gadījumu, var pārskatīt ģimenes sociālās rehabilitācijas plānu, veikt tajā nepieciešamās izmaiņas un, ja

tiek pieņemts lēmums turpināt ģimenei sniegt ģimenes asistenta pakalpojumu, pārrunāt ar ģimenes asistentu turpmāk plānotās darbības konkrētās ģimenes atbalstam.

Pašvaldības sociālo dienestu apkopotā prakse liecina, ka pamatā **tiek veikta ģimenes asistenta pakalpojuma uzraudzība**, nevis pakalpojuma rezultātu novērtējums, kas ļautu izdarīt secinājumus par pakalpojuma efektivitāti. Turklāt, balstoties uz padziļināto interviju datiem, jānorāda, ka ģimenes asistenta un tam pielīdzināmu pakalpojumu efektivitāte, apsekojot ģimeni, būtu izvērtējama noteiktu laiku pēc pakalpojuma sniegšanas pārtraukšanas (piemēram, 1-2 gadu laikā).

Izvērtējot pēdējo piecu gadu laikā notikušās **izmaiņas ģimenes asistenta pakalpojuma sniegšanā**, iegūto informāciju no sociālajiem dienestiem, kuri norādījuši, ka izmaiņas ir notikušas vienā vai otrā virzienā, var iedalīt trīs grupās. Pirmkārt, lielākās pašvaldībās (valstspilsētās īpaši) ir novērojama ģimenes asistenta pakalpojuma paplašināšanās, pieaugot ģimenes asistentu skaitam, palielinoties mērķa grupu tvērumam, palielinoties pakalpojuma apjomam (piemēram, stundu skaita izteiksmē), palielinoties arī pašvaldības finansējuma apmēram. Ir pieaugusi arī sociālo darbinieku izpratne par ģimenes asistenta pakalpojumu un tā nozīmi darbā ar ģimenēm.

Otrkārt, ir notikušas izmaiņas, kas attiecas uz pašiem ģimenes asistentiem, viņu kvalifikāciju un darba kvalitāti. No vienas puses, ir novērojumi, ka ir pieaugusi ģimenes asistentu pieredze, uzlabojusies sadarbība ar sociālā dienesta sociālajiem darbiniekiem, attīstās pakalpojuma kvalitāte. Ir aktualizējies ģimenes asistentu supervīziju nepieciešamības jautājums. No otras puses, ir konstatētas grūtības atrast šim darbam piemērotus cilvēkresursus, kā rezultātā daļā pašvaldību tikušas samazinātas ģimenes asistentam izvirzāmās kvalifikācijas prasības, piemēram, par atbilstošu tiek atzīta arī nepabeigta augstākā izglītība vai arī nav nepieciešama specifiska profesionālā izglītība, ja vien cilvēks spēj izveidot kontaktu ar ģimeni un sniegt tai nepieciešamo praktisko iemaņu apguves atbalstu.

Treškārt, daļā pašvaldību ģimenes asistenta pakalpojums ir ticis izveidots, bet dažādu apstākļu dēļ praksē nav ticis nodrošināts vispār vai ir pārtraukta tā sniegšana cilvēkresursu trūkuma un/vai pakalpojuma pieprasījuma neesamības dēļ. Ir gadījumi, kad ģimenes asistenta funkcijas pārņēmuši sociālie rehabilitētāji. Šāda prakse tiek pamatota ar nepieciešamību nodrošināt ciešāku sadarbību starp sociālo darbinieku un speciālistu, kas strādā ar ģimeni. Ja šis speciālists arī ir sociālā dienesta darbinieks, sadarbība varot notikt efektīvāk. Vienlaikus jānorāda, ka pētījumā tika konstatēti arī gadījumi, kad neatkarīgi no ģimenes asistenta institucionālās piederības sadarbība ar sociālā dienesta darbiniekiem ir sekmīga.

5. Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu specifiskām mērķa grupām izpētes rezultāti

Šajā pētījuma ziņojuma nodaļā ir sniegts pārskats par šādiem TS noteiktajiem ģimenes asistentam pielīdzināmajiem sociālajiem pakalpojumiem:

- atbalsta personas pakalpojums ģimenēm ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem (Rīgas pilsētas pašvaldība);
- sociālās rehabilitācijas programmas ģimenēm ar bērniem (Ilūkstes novada pašvaldība);
- sociālās rehabilitācijas programma jauniešiem ar uzvedības traucējumiem (Rīgas pilsētas pašvaldība, biedrība “Latvijas Samariešu apvienība”, programma “Palēciens”);
- sociālās rehabilitācijas centra pakalpojums personai pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas (Rīgas pilsētas pašvaldība, biedrība “Svētā Lūkas atbalsta biedrība”);
- sociālās rehabilitācijas pakalpojums lauku vidē, paredzēts pilngadīgām personām ar invaliditāti patstāvīgas funkcionēšanas iemaņu apguvei un sociālai integrācijai (Liepājas pašvaldība, biedrība “Liepājas Neredzīgo biedrība”);
- atbalsta personas pakalpojums personām ar garīga rakstura traucējumiem (Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem „Zelda”);
- sociālā mentora pakalpojums patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu (biedrība “Latvijas Sarkanais Krusts”);
- mentorprogrammas pakalpojums jauniešiem (organizācija “Mentor Latvia”).

5.1. Pakalpojuma mērķi un uzdevumi

Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu **virsmērķi** lielāko tiesu gadījumos ir saistīti ar personas (ģimenes) sociālās funkcionēšanas uzlabošanu, iekļaušanos dažādās sabiedrības dzīves jomās, sociālo prasmju apguvi un psihoemocionāla atbalsta sniegšanu ikdienā.

Vairāku pakalpojumu gadījumā ietverts nodarbinātības veicināšanas mērķis, stiprinot personas (ģimenes) resursus, t.sk. apgūstot konkrētas prasmes, kas ir **priekšnoteikums darba meklēšanai un nodarbinātībai**. Otra joma, caur kuru tiek veicināta mērķa grupu sociālā iekļaušanās kā pakalpojuma virsmērķis, ir tās **atgriešanās izglītības sistēmā vai mācību uzsākšana**. Šis aspekts vairāk attiecas uz jauniešiem un ģimenēm ar bērniem.

Ģimenes asistentam pielīdzināmo sociālo pakalpojumu specifiskām mērķa grupām sagaidāmais rezultāts ir pēc iespējas augstāka personas (ģimenes) **patstāvības pakāpe**, lai nodrošinātu savas vajadzības un dzīves kvalitāti. Ne visu sociālo pakalpojumu mērķa grupu gadījumā ir iespējama ilgstoša un/vai pastāvīga patstāvība, kas, attiecīgi, ietekmē šo pakalpojumu sniegšanas periodu. Proti, atsevišķos gadījumos var būt nepieciešamība pēc pastāvīga atbalsta no pakalpojuma sniedzēja puses.

Sociālās rehabilitācijas programmas ģimenēm ar bērniem mērķis ir sekmēt sociālās atstumtības riskam pakļauto personu integrāciju sabiedrībā un līdzdalību darba tirgū, izveidojot un ieviešot sociālās

rehabilitācijas programmas un atbalsta pasākumus. Pakalpojuma ietvaros tika izveidotas divas programmas. Pirmkārt, sociālo kompetenču attīstības programma vecākiem (sociālo prasmju attīstīšana un pilnveidošana atbilstoši grupas dalībnieku vajadzībām, piemēram, budžeta plānošana, saskarsme ar bērniem, bērnu audzināšana u.tml.). Otrkārt, dzīves un darba pamatprasmju attīstības programmas ģimenēm (praktisko sadzīves prasmju attīstīšana un pilnveidošana, piemēram, ēst gatavošana, mājas vides veidošana u.tml.).

Sociālās rehabilitācijas programmas jauniešiem ar uzvedības traucējumiem mērķis ir veicināt sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu sociālo integrāciju un mazinātu sociālās atstumtības riskus, attīstīt jauniešu personību, mainot jauniešu uzvedību. Programmas uzdevumi ietver paplašināt jauniešu sociālo kontaktu loku, veicināt pozitīvu mijiedarbību starp dažādām jauniešu grupām, attīstīt jaunas sociālās prasmes un stiprināt esošās, nodrošināt lietderīga brīvā laika pavadīšanas iespējas un nodrošināt starpprofesionālu sadarbību. Programmas aktivitātēs tiek izmantotas dažādas izglītības pieejas (piedzīvojuma, āra, interešu, vienaudžu), programmu veido divi posmi ar mēneša pārtraukumu. Intervence balstās uz interaktīvu mācīšanos – darot to, kas patīk un liekas interesants katram individuāli. Individuālais darbs ietver atbalstu, motivēšanu, problēmu risināšanu jeb mazināšanu, socializēšanos, psihosociālo atbalstu. Papildus tiek organizētas grupu nodarbības/radošās darbnīcas, piedzīvojumu izglītības izbraucieni grupā, vienaudžu izglītība un aktivitātes jauniešu vecākiem – gan individuālas konsultācijas un grupu nodarbības, gan kopā ar jauniešiem.

Sociālās rehabilitācijas centra pakalpojuma personai pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas mērķis ir sekmēt integrāciju sabiedrībā un līdzdalību darba tirgū, izveidojot un ieviešot sociālās rehabilitācijas programmas un atbalsta pasākumus. Pakalpojuma ietvaros tiek veidota klienta motivācija pakalpojuma saņemšanai, lai nodrošinātu motivētu līdzdarbību; sniegta palīdzība sociālā statusa atgūšanai (dzīves vietas deklarācija, reģistrācija par bezdarbnieku utt.); tiek nodrošinātas dažādas individuālās un grupas terapijas; tiek sniegts atbalsts veselības problēmu risināšanā; attīstītas nodarbinātības prasmes, t.sk. veicot brīvprātīgo darbu biedrībā (pakalpojuma sniedzējs); sniegts atbalsts, lai pakalpojuma saņēmējs iekļautos kopienā, piedaloties biedrības organizētos socializēšanās un kultūras pasākumos.

Sociālās rehabilitācijas pakalpojuma lauku vidē pilngadīgām personām ar invaliditāti mērķis ir sniegt atbalstu patstāvīgas funkcionēšanas iemaņu apguvei un sociālai integrācijai. Pakalpojums paredz dažāda veida praktisko prasmju apguvi, ņemot vērā konkrētās personas invaliditātes radītos ierobežojumus. Pakalpojuma saņēmēji var piedalīties dārza darbos, teritorijas labiekārtošanā un dažādās nodarbībās sociālās rehabilitācijas ietvaros, lai iegūtu dažādas prasmes un iemaņas, mērķtiecīgi pavadītu savu brīvo laiku lauku vidē - sociālās rehabilitācijas un izzīņas centrā “Dvēseles veldzes dārzs”. Pakalpojums nodrošina arī socializēšanās iespējas ar citiem cilvēkiem un psihoemocionālā atbalsta saņemšanu.

Atbalsta personas pakalpojuma lēmumu pieņemšanā personām ar garīga rakstura traucējumiem mērķis ir nodrošināt atbalstāmās personas cilvēktiesību ievērošanu, ieviešot atbalstāmās personas rīcībspējas ierobežošanai alternatīvu tiesību un interešu aizsardzības mehānismu – atbalstīto lemtspēju, tādējādi ieviešot praksē ANO Konvencijā ietvertās garantijas uz vienlīdzīgu tiesībspējas un rīcībspējas

īstenošanu un patstāvīgu dzīvi sabiedrībā, nodrošinot atbalstāmajai personai vienlīdzīgas tiesības pieņemt sev nozīmīgus lēmumus, un to, ka šie lēmumi tiek ņemti vērā. Pakalpojuma uzdevumi, kas vienlaikus vispārīgi raksturo tā saturu, paredz kopā ar atbalstāmo personu sagatavot atbalsta plānu, balstoties uz stipro pušu un vajadzību izvērtēšanu; palīdzēt apzināt un piesaistīt nepieciešamos resursus, veicinot pašas personas līdzdarbību problēmu risināšanā; palīdzēt sagatavot dažādus dokumentus iesniegšanai valsts un pašvaldību institūcijās; palīdzēt veidot atbalsta loku; attīstīt un veicināt atbalstāmās personas patstāvīgai dzīvei nepieciešamo lēmumu pieņemšanas prasmes.

Atbalsta personas pakalpojuma ģimenēm ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem mērķis ir radīt ģimenēm sociālai funkcionēšanai labvēlīgus apstākļus. Pakalpojuma ietvaros tiek nodrošināta bērna fiziskā aprūpe; veicinātas bērna pašaprūpes iemaņas; radīta vai nostiprināta veselīga piesaiste vecākiem, bērna pašnoteikšanās un autonomija; nodrošināta bērna drošība; veicināta vecāku motivācija un iespējas iesaistīties nodarbinātībā, tādējādi pozitīvi ietekmējot ģimenes finansiālo situāciju un stabilitāti.

Mentorprogrammas pakalpojuma jauniešiem mērķis ir sniegt individuālu emocionālu un praktisku atbalstu jauniešiem, kuri bērnībā nav izjutuši ģimenes atbalstu un rūpes, palīdzēt jauniešiem sagatavoties patstāvīgai dzīvei. Mentors kā atbalsta un uzticības persona sniedz atbalstu komunikācijas, sociālo, praktisko prasmju apguvē un personības izaugsmē, t.sk. uzklaua, pavada laiku kopā ar jauniešiem dažādās sabiedriskās aktivitātēs; sniedz padomus sadzīves situāciju risināšanai; atbalsta izglītības un profesijas izvēlē; stiprina jaunieša pārliecību par saviem iekšējiem resursiem un prasmēm; atbalsta saskarsmes prasmju veidošanā un pilnveidošanā; sniedz citu praktisko (finanšu prātība, ēst gatavošana u.tml.), sociālo un psihoemocionālo atbalstu atkarībā no jaunieša vajadzībām.

Sociālā mentora pakalpojuma patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu mērķis ir veicināt šo grupu sociālekonomisko iekļaušanos, mazinot šķēršļus nodarbinātībai un sekmējot integrāciju sabiedrībā. Ievērojot pakalpojuma saņēmēja sociālekonomiskās iekļaušanas plānu, sociālais mentors sniedz atbalstu klienta integrācijas un sociālekonomiskās iekļaušanās procesā, veidojot izpratni par dzīvi sabiedrībā, palīdzot reālā sabiedrības vidē apgūt ikdienai nepieciešamās prasmes, rosinot attīstīt jaunas iemaņas; palīdz identificēt un izvērtēt vajadzības, apzināt, piesaistīt un ieteikt nepieciešamos resursus, respektējot pakalpojuma saņēmēja pašnoteikšanos; sniedz atbalstu saskarsmē ar citām fiziskajām un juridiskajām personām; sniedz atbalstu ikdienas situāciju risināšanā; palīdz pakalpojuma saņēmējam nokļūt vietā, kur tas mācās, strādā vai saņem pakalpojumus.

5.2. Pakalpojuma mērķa grupas

Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu mērķa grupu loks aptver pamatā šādas sociālās grupas: ģimenes ar bērniem, jaunieši – gan nepilngadīgi, gan pilngadību sasnieguši jaunieši, t.sk. pēc ārpusģimenes aprūpes, personas ar invaliditāti, personas ar garīga rakstura traucējumiem. Ģimenes ar bērniem kā pakalpojuma mērķa grupa nereti tiek sašaurināta, definējot papildu pazīmes, piemēram, nepilnas un daudz bērnu ģimenes, ģimenes ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem. Jauniešu mērķa grupas gadījumā tā tiek konkretizēta pēc vecuma pazīmes (tie var būt gan nepilngadīgi, gan pilngadīgi

jaunieši) un citām pazīmēm – pēc ārpusģimenes aprūpes, bāreņi, uzvedības traucējumi. Tātad gan ģimeņu ar bērniem, gan jauniešu gadījumā tās ir t.s. sociālā riska grupas, kas nozīmē, ka šo ģimeņu un jauniešu ikdienas dzīve, viņu rīcībā esošie visa veida materiālie un nemateriālie resursi pakļauj viņus riskam būt izslēgtiem no kopienas (sociālā atbalsta loka), izglītības sistēmas, nodarbinātības, citām sabiedrības dzīves jomām. Daļā gadījumā tas jau ir noticis, tāpēc sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība ir mērķēta uz šo grupu iekļaušanu sabiedrībā un patstāvīgu sociālo funkcionēšanu.

Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu mērķa grupas var būt arī ļoti šauras un skaitliski nelielas, ņemot vērā, ka arī to ģenerālais kopums nav tik liels, kā piemēram, ģimenes ar bērniem. Pie šādām mērķa grupām pieskaitāmas būtu personas pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas, patvēruma meklētāji, bēgļi vai alternatīvo statusu ieguvušas personas.

Atsevišķa mērķa grupa ir personas ar invaliditāti. Uz šo mērķa grupu pētījumā attiecas divi pakalpojumi - sociālās rehabilitācijas pakalpojums lauku vidē pilngadīgām personām ar invaliditāti, kas sākotnēji tika veidots kā pakalpojums tikai personām ar redzes traucējumiem, bet pakāpeniski ir attīstījies un šobrīd tiek piedāvāts personām ar invaliditāti neatkarīgi no funkcionālā traucējuma veida. Otrs pakalpojums ir atbalsta persona ģimenēm ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem. Šajā gadījumā pakalpojuma mērķa grupa gan ir visa ģimene, jo atbalsts tiek sniegts kā bērnam, tā vecākam, tā arī brāļiem un māsām, kuriem nav veselības problēmu. Šis pakalpojums šobrīd vēl tiek sniegts piltoprojekta veidā, taču, kā skaidroja tā izveidotāji, viņiem ļoti svarīga ir sistēmiska pieeja ģimenei.

Vēl viena ģimenes asistentam pielīdzināmu pakalpojumu mērķa grupa ir personas ar garīga rakstura traucējumiem. Konkrētais pakalpojums ir atbalsta personas pakalpojums lēmumu pieņemšanā. Šī pakalpojuma gadījumā svarīgi uzsvērt, ka pakalpojums ir vērsts uz to, lai ne tikai sniegtu atbalstu darbībās, kuru īstenošanai pašai mērķa grupai nav pietiekams resurss, bet arī lai nodrošinātu šīs grupas rīcībspējas tiesības.

Pētījumā aplūkoti ģimenes asistentam pielīdzināmie pakalpojumus teju visos gadījumos ir izveidojis to tiešais pakalpojumu sniedzējs (piemēram, NVO, kas arī nodrošina pakalpojumu) vai arī pašvaldība ciešā sadarbībā ar tiešo pakalpojumu sniedzēju. Kopīgs šiem pakalpojumiem ir tas, ka to izveide ir balstīta padziļinātā mērķa grupas vajadzību un problēmu izpētē, radot pakalpojumu, kas ir aizpildījis iepriekš nenosegtu atbalsta nišu. Līdz ar to šie pakalpojumi ir ļoti fokusēti pēc mērķa grupas pazīmes, un tā parasti ir viena, nevis vairākas grupas.

5.3. Pakalpojuma saņemšanas kritēriji un piešķiršanas procedūra

Kopējā ģimenes asistenta pakalpojumam pielīdzināmo sociālo pakalpojuma **pieprasīšanas un saņemšanas procedūra** līdzīgi kā 3. un 4. nodaļās aplūkoto pakalpojumu gadījumā atbilst vispārējiem sociālo pakalpojumu sniegšanas pamatprincipiem, ko nosaka Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums (31.10.2002). Likuma 4. panta pirmā daļa nosaka, ka sociālos pakalpojumus sniedz, tikai pamatojoties uz sociālā darba speciālista veiktu personas individuālo vajadzību un resursu novērtējumu.

Tāpat tiek ņemtas vērā 05.04.2019. MK noteikumos Nr.138 "Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu" noteiktās normas.³⁶ Vienlaikus katrs sociālā pakalpojuma sniedzējs ir izveidojis savu iekšējo kārtību, kas tiek ievērota pirms līguma noslēgšanas par pakalpojuma sniegšanu.

Lai persona vai ģimene varētu saņemt konkrēto pakalpojumu, tai visbiežāk ir jāvērsas vispirms sociālajā dienestā ar iesniegumu. Praksē tas nereti notiek tā, ka potenciālais pakalpojuma saņēmējs ir nonācis sociālā dienesta, bāriņtiesas, izglītības iestādes sociālā pedagoga vai psihologa uzmanības lokā un tiek motivēts vērsties pēc konkrētā atbalsta – lūgt sociālo pakalpojumu. Citkārt, potenciālais pakalpojuma saņēmējs vispirms vērsas pie tiešā pakalpojuma sniedzēja – NVO, kuras speciālisti izvērtē konkrēto situāciju un, ja tiek secināts, ka pakalpojums ir piemērots cilvēkam vai ģimenei, tiek sākta formālā pakalpojuma pieprasīšanas procedūra. Var būt arī otrādi – cilvēks nonāk sociālajā dienestā, sociālais darbinieks izvērtē situāciju, vajadzības un resursus un iesaka klientam konkrēto pakalpojumu – sniedz nosūtījumu pakalpojuma saņemšanai. Padziļināto izvērtējumu jau veic tiešais pakalpojuma sniedzējs. Organizācijas "Mentor Latvia" gadījumā jauniešs pats aizpilda pieteikuma anketu par to, ka vēlas sev mentoru, kurā norāda savas vēlmes, intereses un vajadzības. Jaunieša motivāciju gan šādi ir grūti noskaidrot, tāpēc vienmēr notiek arī individuāla saruna ar jauniešu.

Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu **saņemšanas atbilstības kritēriji primāri izriet no mērķa grupas kritērijiem**. Tātad vispirms tiek noteikta personas (ģimenes) atbilstība mērķa grupai un citiem formālajiem pakalpojuma saņemšanas atbilstības kritērijiem, t.sk. personas deklarētā dzīves vieta. Potenciālā pakalpojuma saņēmēja vajadzību un resursu izvērtējumu, lai noteiktu, vai konkrētais pakalpojums ir piemērots, var veikt gan sociālais dienests, gan tiešais pakalpojuma sniedzējs (piemēram, NVO speciālisti). Jebkurā gadījumā tiešajiem pakalpojumu sniedzējiem ir izveidota sava kārtība un metodes potenciālā pakalpojuma saņēmēja atbilstības novērtēšanai.

Būtisks kritērijs, kā padziļinātajās intervijās skaidroja pakalpojumu sniedzēji, ir **personas pašas motivācija saņemt atbalstu un līdzdarboties** savas situācijas risināšanā un uzlabošanā. Ja šādas motivācijas nav, ierobežotais sociālā pakalpojuma nodrošināšanai pieejamais finanšu resurss tiekot neefektīvi izlietots. Tomēr jānorāda, ka šajā pakalpojumu grupā – ģimenes asistentam pielīdzināmi pakalpojumi specifiskām mērķa grupām – motivācijas problēmas ir mazāk raksturīgas kā 3. un 4. nodaļā aplūkoto sociālo pakalpojumu gadījumā.

Šajā pakalpojumu grupā var būt arī specifiski atbilstības kritēriji. Piemēram, sociālās rehabilitācijas pakalpojumu personām pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas nesniedz personām, kuras cieš no atkarībām, kas ir šai mērķa grupai ļoti raksturīga problēma. Šādos gadījumos vispirms tiek sniegta palīdzība un padoms atkarību ārstēšanai un tikai pēc tam tiek skatīts, vai personu iekļaut programmā. Šo konkrēto pakalpojumu var atteikt arī tad, ja personai ir smagi psihiskās veselības traucējumi.

---

³⁶ 05.04.2019. MK noteikumi Nr.138 "Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/305995> (sk. 12.12.2021.)

Divu pakalpojumu gadījumā (sociālās rehabilitācijas programma personām pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas un sociālās rehabilitācijas programma jauniešiem ar uzvedības traucējumiem) personas atbilstību sociālajam pakalpojumam un iekļaušanu sociālās rehabilitācijas programmā izvērtē visu **pakalpojuma sniegšanā iesaistīto speciālistu komanda**. Daļā sarunas piedalās arī potenciālais pakalpojuma saņēmējs. Taču pārrunas ar tiešo pakalpojuma sniedzēju, potenciālo pakalpojuma saņēmēju un dažkārt arī ar sociālā dienesta sociālo darbinieku notiek arī citu sociālo pakalpojumu atbilstības kritēriju novērtēšanas procesā.

5.4. Pakalpojuma pieejamība

Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu **administratīvi teritoriālā pieejamība ir cieši saistīta ar pakalpojuma finansējuma avotu**. Ja pakalpojuma finansētājs ir pašvaldība, kā tas ir vairumā šajā nodaļā aplūkoto pakalpojumu gadījumā, pakalpojums ir pieejams attiecīgās pašvaldības iedzīvotājiem. Izņēmums starp aplūkotajiem pakalpojumiem ir sociālā mentora pakalpojums patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, kas ir pieejams visā Latvijā un kuru finansē Eiropas Sociālais fonds (attiecīgi, arī Latvijas līdzfinansējums). Šī pakalpojuma pieejamība nākotnē visdrīzāk būs atkarīga no tam pieejamā finansējuma.

Atbalsta personas pakalpojuma lēmuma pieņemšanā gadījumā, ja pašvaldībām būtu nepieciešamais finanšu resurss un izpratne par pakalpojuma nepieciešamību, kā atzina pakalpojuma sniedzējs - biedrība “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda””, to varētu piedāvāt visā Latvijā. Laikā, kad šī pakalpojuma nodrošināšanu finansēja no Eiropas fondu līdzekļiem un citu projektu līdzekļiem, tā pieejamība aptvēra 10 pašvaldības (atbilstoši pašvaldību sadalījumam līdz 30.06.2021.) un 77 personas. Pētījuma veikšanas brīdī (2021. gada novembrī) pakalpojums bija pieejams Tukuma un Talsu pašvaldībās. Šis pakalpojums ilustrē pakalpojuma ierobežotas pieejamības risku, ja pakalpojuma finansētājs ir pašvaldība, kura vienlaikus nav pakalpojuma izveidotāja. Tātad nav tiešā veidā motivēta piedāvāt mērķa grupai pakalpojumu, ja vien mērķa grupas pārstāvji nerada sarežģījumus, kurus sociālais dienests ar savā rīcībā esošo resursu, t.sk. sociālajiem pakalpojumiem un speciālistiem, nespēj atrisināt. Pašvaldības iepirkta sociālā pakalpojuma pieejamības risks pastāv arī tajā gadījumā, ja pakalpojuma saņēmējs maina dzīves vietu, pārceļoties uz citu pašvaldību, kurā konkrētais pakalpojums netiek nodrošināts.

Vēl viens pakalpojums, kurš sākotnēji tika finansēts no Eiropas Sociālā fonda līdzekļiem, ir sociālās rehabilitācijas programma ģimenēm ar bērniem Ilūkstes pašvaldībā. Šis pašvaldības izveidotais un nodrošinātais pakalpojums bija pieejams pašvaldībā dzīvesvietu deklarējušām ģimenēm divu gadu periodā (2012.-2013. gadā), kad tika īstenots Eiropas Sociālā fonda projekts. Šis sociālais pakalpojums paredzēja divu programmu izstrādi grupu nodarbībām - “Sociālo kompetenču attīstības programma vecākiem” un Dzīves un darba pamatprasmju attīstības programmas ģimenēm”. Projekta rezultātā izveidotā grupu nodarbību metodoloģija pēc iespējas tiek pielietota, taču, kā atzina šī pakalpojuma sniedzēji, šobrīd tā nodrošināšanu kavē grūtības nokomplektēt apmācību grupu. Līdz ar to pakalpojuma sniegšana pēc būtības ir pārtraukta.

Kopējā pētījumā analizēto pakalpojumu pieejamības tendence rāda, ka **pakalpojuma pieprasījums ir augstāks par tā piedāvājumu**, kuru ierobežo pakalpojuma sniedzējam pieejamais finansējums un cilvēkresursi – tiešie pakalpojuma sniedzēji (speciālisti, atbalsta personas, mentori, sociālie darbinieki u.c.). Tā rezultātā nereti pakalpojuma sniedzējiem ir jānosaka, kuriem klientiem ir priekšroka. Zināmā mērā notiek potenciālo pakalpojuma saņēmēju atlase. Viena pakalpojuma gadījumā priekšroka tiek dota gados jaunākiem klientiem (līdz 50 gadu vecumam), citā gadījumā tiek domāts par to, vai nebūtu jānosaka vecuma ierobežojums kā pakalpojuma saņemšanas atbilstības kritērijs, lai to primāri saņemtu gados jaunāki klienti.

5.5. Pakalpojuma sniegšanā iesaistītie speciālisti un kvalifikācijas prasības

Ģimenes asistentam pielīdzināmo sociālo pakalpojumu tiešais pakalpojuma sniedzējs lielākajā daļā aplūkoto pakalpojumu ir **NVO algoti darbinieki** (ne vienmēr gan tie ir pilnas slodzes darbinieki) vai **individuālais pakalpojuma sniedzējs – pašnodarbināta persona** (NVO var arī slēgt pakalpojumu līgumu ar pašnodarbināto personu) vai pat **brīvprātīgā darba veicējs**, kā tas ir organizācijas “Mentor Latvia” sniegtā mentora pakalpojuma jauniešiem gadījumā. Tiešo pakalpojumu sniedzēju darba tiesisko attiecību statuss ir viena no administratīvajām problēmām, ar kuru saskaras NVO kā pakalpojumu sniedzēji. Grūtības ir saistītas ar to, ka iesaistītajiem speciālistiem lielāko tiesu nav iespējams nodrošināt pilnas slodzes darbu. Tas nozīmē, ka speciālisti strādā vēl citās darba vietās, kas, savukārt, var radīt grūtības apvienot visu darbu pienākumus, var ietekmēt pakalpojuma kvalitāti, var radīt speciālista izdegšanas risku. Bez tam, lai NVO kā pakalpojuma sniedzējs, kurš algo, piemēram, atbalsta personu vai sociālo darbinieku, varētu veikt arī likumā noteiktos darba devēja nodokļu maksājumus, segtu darbinieka slimības pabalsta izmaksas un nodrošinātu apmaksātu atvaļinājumu, šīs izmaksas ir nepieciešams iekļaut pakalpojuma cenā. Tas, savukārt, to sadārdzina, īpaši pašvaldības skatījumā, kas vairāk vērtē pakalpojuma pašizmaksu.

Pakalpojumu sniegšanā iesaistīto speciālistu kvalifikācijas prasības nosaka **tiesiskā regulējuma prasības**, kas ir noteiktas, piemēram, sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējiem, sociālajiem darbiniekiem, vai arī prasības, kuras nepieciešams ievērot, lai pakalpojuma sniedzējs varētu tikt reģistrēts Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā. Izņēmums ir organizācijas “Mentor Latvia” gadījums, kas ir balstīts uz starptautisku metodoloģiju. Mentorprogrammas nodrošināšanas administratīvais darbs tiek finansēts no privāto ziedojumu līdzekļiem un mentora pakalpojumus sniedz brīvprātīgie. Mentoru darba koordinators uzdevums ir atrast, piesaistīt un novērtēt mentoru piemērotību šādam darbam. Lai sniegtu mentora pakalpojumu, galvenie kritēriji ir iepriekšēja pieredze darba ar jauniešiem, mentora paša motivācija šo pienākumu uzņemties, gaidas no jaunieša. Papildus tiek lūgtas atsauksmes no diviem citiem cilvēkiem, no kuriem viens ir saistīts ar mentora kandidāta profesionālo darbību, otrs – ar privāto dzīvi (kāds no mentora kandidāta sociālā loka).

Mērķa grupas specifika ir tā, kas nosaka tiešā pakalpojuma sniedzēja kā speciālista **specifiskās kompetences**. Piemēram, lai varētu strādāt ar personām pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas ir jābūt zināšanām par darbu ar atkarīgām vai līdzatkarīgām personām; lai varētu strādāt ar sociālā riska

jauniešiem vai jauniešiem ar uzvedības traucējumiem ir jābūt zināšanām par jauniešu vecumposmiem, deviantās uzvedības pazīmēm u.tml. Īpašas zināšanas nepieciešamas, lai atbalstītu personas ar garīga rakstura traucējumiem vai ģimenes ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, personas ar redzes traucējumiem utt. Lai šīs specifiskās kompetences nodrošinātu, daļas sociālo pakalpojumu dizains paredz speciālistu – tiešo pakalpojuma sniedzēju apmācības, kuras nodrošina pakalpojuma sniedzēja organizācija. Tiešo pakalpojumu sniedzējiem nereti tiek nodrošinātas arī regulāras supervīzijas un profesionālās pilnveides iespējas, tādējādi uzturot un paaugstinot viņu darba kvalitāti.

Vienlaikus to pakalpojumu gadījumā, kuri ir vērsti vairāk uz praktisku atbalstu, piemēram, atbalsta persona ģimenēm ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, kā atzina pakalpojuma veidotāji padziļinātajā intervijā, tiešā pakalpojuma sniedzēja profesionālajai kvalifikācijai nav izšķirošā nozīmē. Svarīgākas ir konkrētas kompetences, piemēram, pirmās palīdzības sniegšana, aprūpes prasmes, komunikācijas un konfliktu risināšanas prasmes, emocionālā inteliģence, kā arī personības īpašības, piemēram, empātiska attieksme un pacietība. Līdzīgi ir arī attiecībā uz prasībām atbalsta personai lēmumu pieņemšanā personām ar garīga rakstura traucējumiem. Līdzās prasībai par augstāko izglītību kādā no sociālo vai humanitāro zinātņu jomām un valsts valodas prasmei (kā vēlamās valodas norādītas ir krievu un angļu valodas), ir noteiktas šādas kompetences: iecietība pret personām ar garīga rakstura traucējumiem, lai veidotu veiksmīgu kontaktu; spēja analizēt situāciju un identificēt iespējamus cilvēktiesību pārkāpumus pret atbalstāmo personu; spēja strādāt komandā un piemēroties mainīgiem darba apstākļiem; spēja patstāvīgi pieņemt lēmumus, komunicēt, risināt problēmas un konfliktus; spēja motivēt atbalstāmo personu pārmaiņām; spēja plānot un organizēt savu darbu; augsti ētikas standarti³⁷.

Pētot ģimenes asistenta pakalpojumam pielīdzināmos pakalpojumus, kā atsevišķa tēma izkristalizējās pakalpojumu sniedzēja loma attiecībā pret klientu **vai pakalpojuma sniedzēja un klienta sadarbība no varas un kontroles sadalījuma perspektīvas**. Mentors jauniešiem gan “Mentor Latvia” mentorprogrammā, gan sociālās rehabilitācijas programmā jauniešiem ar uzvedības traucējumiem darbojas kā jaunieša atbalsta persona, pēc iespējas ievērojot līdztiesīgas attiecības, kuras ir balstītas uz savstarpēju uzticēšanos, cieņu un sadarbību. Līdzsvarotas attiecības no kontroles perspektīvas ir arī atbalsta personas pakalpojuma lēmumu pieņemšanā gadījumā, kad pakalpojuma saņēmējs pats nosaka, kurās jomās ir nepieciešams atbalsts un kāds tieši. Vēl viens aspekts, kurā lomu spēlē kontroles sadalījums, ir sociālā pakalpojuma ietvaros īstenojamo uzdevumu noteikšana. Tos var noteikt sociālais dienests sociālā darbinieka kā gadījuma vadītāja personā, un tad tiešais pakalpojuma sniedzējs ir tas, kurš palīdz šos uzdevumus pakalpojuma saņēmējam īstenot. Šajā gadījumā pakalpojuma satura (darbību plāna un uzdevumu izpratnē) noteicējs ir pakalpojuma sniedzējs. Sociālajā pakalpojumā ietvertu darbības plānu un uzdevumus var noteikt divpusējā vai trīspusējā sadarbībā starp sociālā dienesta sociālo darbinieku, tiešo pakalpojuma sniedzēju un pakalpojuma saņēmēju. Visbeidzot ir arī tādi pakalpojumi, kuros atbalsta jomas un konkrētās darbības galvenokārt nosaka pakalpojuma saņēmējs un tiešais pakalpojuma sniedzējs

---

³⁷ Biedrība “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda”” (2020). 10. nodevums “Gala ziņojums “Atbalsta personas pakalpojuma apraksta, organizēšanas un finansēšanas kārtības izstrāde””. Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/gala-zinojums-atbalsta-personas-pakalpojuma-apraksta-organizesanas-un-finansesanas-kartibas-izstrade> (sk. 13.12.2021.).

atbalsta personu (ģimeni) tās pašas noteikto mērķu sasniegšanā, kā tas, piemēram, ir atbalsta personas pakalpojuma lēmumu pieņemšanā gadījumā.

To sociālo pakalpojumu gadījumā, kuros notiek individuāla un tieša atbalsta personas, mentora sadarbība ar pakalpojuma saņēmēju (jaunieti, ģimeni, personu ar garīga rakstura traucējumiem), pastāv iespēja **mainīt atbalsta personu vai mentoru**, ja abām pusēm neizveidojas pozitīvs, uz savstarpēju sadarbību vērsts kontakts un attiecības. Tas raksturo pakalpojuma elastības potenciālu. Parasti abām pusēm tiek dots t.s. pārbaudes laiks, lai saprastu, vai sadarbība atbalsta sniegšanā un saņemšanā ir iespējama. Biežāk nepieciešamību mainīt atbalsta personu vai mentoru pauž pakalpojuma saņēmējs, retāk – tiešais pakalpojuma sniedzējs. Šāda prakse tiek ievērota, jo savstarpējas uzticēšanās un cieņas attiecības ir viens no pakalpojuma efektivitātes priekšnosacījumiem, kā padziļinātajās intervijās atzina paši pakalpojumu sniedzēji.

5.6. Pakalpojuma intervences ilgums, intensitāte un loģika

Pakalpojuma sniegšanas jeb **intervences ilgums** šajā pakalpojumu grupā, ja neņem vērā atbalsta un izglītojošās grupas vecākiem, ir caurmērā garāks nekā pašvaldības izveidotā ģimenes asistenta pakalpojums. Vidēji tas ir viens gads (tas var būt arī summēts periods, kā piemēram, sociālās rehabilitācijas programmas jauniešiem ar uzvedības traucējumiem gadījumā, kuras pirmais posms ilgst sešus mēnešus, otrais posms, kuru turpina aptuveni divas trešdaļas no pirmā posma dalībniekiem, ilgst astoņus mēnešus). Līdzīgi kā 3. un 4. nodaļā aplūkoto sociālo pakalpojumu gadījumā, arī šīs grupas pakalpojumu sniegšanu, kas ir paredzēti specifiskām mērķa grupām, ir iespējams pagarināt, piemēram, sociālās rehabilitācijas programmā personām pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas, vai piešķirt uz nenoteiktu laiku līdz pastāv mērķa grupas vajadzību, uz kuru ir vērsts konkrētais pakalpojums, piemēram, atbalsta personas pakalpojums ģimenēm ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem.

Kopējo intervences ilgumu ietekmē mērķa grupa, tās vajadzības un resurss. Svarīgi ir nodrošināt līdzsvaru starp atbalstāmo personu (ģimeņu) vajadzībām un resursiem, kas nosaka to, vai ārējais atbalsts sociālā pakalpojums veidolā ir jāuztur pastāvīgi, jo mērķa grupai nav iespēja kļūt pilnībā neatkarīgai no šī atbalsta, vai intervence ir drīzāk uz laiku, stiprinot klientu noteiktā dzīves periodā vai palīdzot kompensēt vai attīstīt pašas personas (ģimenes) resursus, ceļot kopējo kapacitāti.

Intervences ilguma pagarinājuma nepieciešamību nereti nosaka tas, ka **intervences sākuma posmā notiek personas līdzdarbības motivācijas veidošana un stiprināšana**. Divu pakalpojumu gadījumā (sociālā rehabilitācija jauniešiem ar uzvedības traucējumiem un personām pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas) to sniedzēji atzina, ka tieši motivācijas veidošana ir pirmais intervences posms, kura ilgumu darbā ar sociālā riska mērķa grupām ir ļoti grūti iepriekš paredzēt. Vienlaikus tas ir pamats tālākajam darbam ar klientu. Kā stāstīja viens no pakalpojumu sniedzējiem, nepieciešams laiks, lai pakalpojuma saņēmējs kļūtu par klientu tādā izpratnē, ka viņu var iesaistīt pakalpojuma ietvaros paredzēto darbību īstenošanā.

Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu **intervences intensitāte** atšķiras no pakalpojuma mērķa grupas un mērķa. Pamatā tas ir noteikts stundu skaits mēnesī vai gadā. Piemēram, atbalsta personas pakalpojums ģimenēm ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem ir ikdienas atbalsts līdz 160 stundām mēnesī, kas nozīmē pilnas slodzes darbu atbalsta personai. Neraugoties uz šādu apjomu, daļai ģimeņu tas joprojām nav pietiekams, kā stāstīja pakalpojuma veidotāji un nodrošinātāji. Sociālās rehabilitācijas pakalpojums lauku vidē personām ar invaliditāti ir pieejams 100 stundu apmērā 12 mēnešu periodā. Citu pakalpojumu gadījumā, kā piemēram organizācijas “Mentor Latvia” programmā sociālā riska jauniešiem, konkrēts stundu skaits nav noteikts. Mentors ar jauniem tiek vismaz divas reizes mēnesī. Visu šajā nodaļā aplūkoto sociālo pakalpojumu intervences intensitāte ir apkopota 2. tabulā (sk. 1. nodaļu).

Vērtējot intervences ilgumu un intensitāti, īpaši to pakalpojumu gadījumā, kas var rezultēties ar pakalpojumu saņēmēju patstāvīgu spēju veikt pakalpojuma ietvaros apgūtās darbības un pielietot attīstītās prasmes, padziļināto interviju dalībnieki vērsa uzmanību uz nepieciešamību **pakāpeniski samazināt intervences intensitāti**. Tādā veidā tiek attīstīta un stiprināta klienta patstāvība, neradot līdzatkarības attiecības ar atbalsta personu vai mentoru. Intervences noslēguma posms jeb “iziešana no pakalpojuma” tiek uzskatīta par ne mazāk nozīmīgu kā intervences sākuma jeb “ieiešanas pakalpojumā” posms. Noslēguma posms paredz pārrunāt ar atbalsta saņēmēju, kā viņš turpmāk nodrošinās sev to atbalstu un resursus, kurus saņēmis pakalpojuma ietvaros, kā rīkosies krīzes situācijās. Intervences noslēguma posms ir saistīts arī ar pakalpojuma rezultātu novērtēšanu.

5.7. Pakalpojuma uzraudzība un efektivitātes novērtēšana

Ģimenes asistentam pielīdzināmo sociālo **pakalpojumu sniegšanas uzraudzības kārtību**, kas ir aktuāls jautājums gadījumos, kad pakalpojumu finansē pašvaldība vai Eiropas Savienības finanšu instruments (šajā pētījumā tas attiecas uz sociālās rehabilitācijas programmām ģimenēm ar bērniem un sociālā mentora pakalpojumu patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām, kas ieguvušas alternatīvo statusu), nosaka pakalpojuma finansētāja un pakalpojuma sniedzēja organizācijas līgums. Uzraudzības prasības, piemēram, pakalpojuma sniedzēja atskaišu regularitāti par veiktajām darbībām, pakalpojuma saņēmējiem, stundu skaitu, kas atvēlēts katram klientam un/ vai darbībai, kā arī citus nosacīti tehniskos pakalpojuma sniegšanas uzraudzības rādītājus nosaka pakalpojuma finansētājs jau iepirkuma vai konkursa procedūras ietvaros.

Pakalpojuma sniegšanas uzraudzības biežums var atšķirties. Viens no faktoriem, kas to nosaka, ir maksājumu veikšanas kārtība par sniegto pakalpojumu. Izplatīta ir prakse, saskaņā ar kuru pakalpojuma sniedzējs reizi mēnesī apkopo datus par sniegtā pakalpojuma apjomu (stundās), personām, kas saņēmušas pakalpojumus un veiktajām darbībām (vispārīgi). Balstoties uz šādām tehniskām atskaitēm, pakalpojuma sniedzējs saņem ikmēneša maksājumus par sniegto pakalpojumu. Pakalpojuma sniegšanas perioda noslēgumā tiek veikts izvērstis pakalpojuma saņēmēja situācijas izvērtējums, kas tiek salīdzināts ar sākotnējo situācijas izvērtējumu, nosakot īstenotos uzdevumus, to īstenošanas pakāpi un sasniegtos mērķus. Balstoties uz šo izvērtējumu, var tikt pieņemts lēmums par pakalpojuma sniegšanas pagarināšanu vai pārtraukšanu.

Pakalpojuma sniedzēji, kā liecina padziļināto interviju rezultāti, savām vajadzībām ir izveidojuši arī savas **iekšējās darba ar klientiem uzraudzības un kvalitātes kontroles sistēmas**. Šī informācija tiek izmantota gan iekšējai speciālistu darba koordinācijai, gan klienta progresu izvērtējumam, gan arī iespējamo problēmu un/ vai risku savlaicīgai identificēšanai. Iekšējā uzraudzības sistēma nodrošina arī informāciju, kas tiek izmantota, lai noteiktu nepieciešamās izmaiņas pakalpojuma dizainā vai papildu finansējuma pieprasījuma pamatojumam. Iekšējo atskaišu regularitāte ir pat biežāka kā reizi mēnesī. Pētījumā iekļauto pakalpojumu gadījumos sastopama prakse, kad informācija par veiktajām darbībām tiek ievadīta uzraudzības un koordinācijas sistēmā pēc katra kontakta ar klientu vai arī reizi nedēļā. Papildus šādu informācijas nodošanai tiešos pakalpojumu sniedzējus koordinējošais darbinieks sazinās arī individuāli pēc vajadzības ar katru tiešo pakalpojuma sniedzēju (atbalsta personu, mentoru u.tml.), kas reizē kalpo par atbalstu pakalpojuma sniedzējam un kvalitātes kontroles instrumentu.

Bez pakalpojuma sniegšanas uzraudzības sistēmas ģimenes asistentam pielīdzināmo sociālo pakalpojumu sniedzēji pievērš lielu uzmanību **pakalpojuma kvalitātes un efektivitātes novērtēšanai**, izstrādājot konkrētajam pakalpojumam un mērķa grupai piemērotu metodiku. Tās mērķis ir, pirmkārt, novērtēt sniegtā pakalpojuma kvalitāti, tādējādi arī pamatojot tā nepieciešamību nākotnē; otrkārt, pilnveidot pakalpojumu tajos aspektos, kuros rādītāji neatbilst plānotajam.

Efektivitātes novērtēšanā pakalpojumu sniedzēji iesaista tiešo mērķa grupu (uzraudzības sistēmā pakalpojuma saņēmējs tikai apstiprina ar savu parakstu pakalpojuma saņemšanas faktu). Izplatīta pakalpojumu kvalitātes un/vai efektivitātes novērtēšanas prakse ir novērtējuma anketu aizpildīšana un pārrunas ar pakalpojuma saņēmēju. Novērtējuma anketu aizpilda pakalpojuma sniedzējs, saņēmējs un dažos gadījumos arī trešās personas, piemēram, izglītības iestādes pārstāvis, kurš arī ir kontaktā ar pakalpojuma saņēmēju (t.s. 360° novērtējums). Pakalpojumu sniedzēji ir novērojuši, ka, uzsākot pakalpojuma saņemšanu, mērķa grupai ir tendence savu aktuālo situāciju vai prasmju līmeni novērtēt augstāk, savukārt, noslēdzoties pakalpojuma saņemšanas periodam, vērtējums jau ir kritiski izsvērtāks, kas tiek skaidrots ar mērķa grupas izpratnes palielināšanos par konkrēto prasmi vai novērtējamo aspektu. Līdz ar to, veicot tiešu “pirms un pēc” situācijas salīdzinājumu, ne vienmēr dinamika ir ļoti nozīmīga.

Kā atzina paši pakalpojumu sniedzēji, veiktās intervences efektivitāti pēc būtības var novērtēt tikai ilgtermiņā, jo pakalpojumu mērķis ir personas (ģimenes) spēja patstāvīgi sociāli funkcionēt, iekļauties kopienā un sabiedrībā, dzīvot kvalitatīvu dzīvi. Šādi pakalpojuma efektivitātes novērtējumi lielāko tiesu tiek veikti neformāli un nesistemātiski, neregulāri sazinoties ar bijušajiem pakalpojuma saņēmējiem. Lai veiktu sistemātisku novērtējumu, ir nepieciešams laiks, finanšu un cilvēkresursi. Šādu pašvaldībā pieejamo sociālo pakalpojumu novērtējumus veic, piemēram, Rīgas pašvaldība, konkrēti Rīgas domes Labklājības departamenta Nodarbinātības, sociālā darba un prakses pētījumu nodaļa.

Secinājumi un ieteikumi

Pētījuma pirmā posma secinājumu un ieteikumu daļa ir strukturēta trīs apakšsadaļās. Pirmkārt, ir sniegti secinājumi par pētījumā iekļauto sociālo pakalpojumu kopīgajām un atšķirīgajām pazīmēm, kas raksturo to savstarpējo papildinātību, pārklāšanos un savietojamību; otrkārt, secinājumi, kas raksturo ģimenes asistenta kā sociālā pakalpojuma nišu ģimenēm ar bērniem; treškārt, ieteikumi ģimenes asistenta pakalpojuma attīstīšanai, kas izriet no tam pielīdzināmo sociālo pakalpojumu izpētes.

Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu saskares punkti un specifiskās funkcijas

Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu **virsmērķis** lielāko tiesu gadījumos ir līdzvērtīgi ģimenes asistenta pakalpojumam, paredzot cilvēka (ģimenes) sociālās funkcionēšanas uzlabošanu, iekļaušanos dažādās sabiedrības dzīves jomās, īpaši izglītības un nodarbinātības jomās, sociālo prasmju apguvi un psihoemocionālo atbalstu ikdienā.

Sociālo pakalpojumu **piešķiršanas procedūra** būtiski neatšķiras un pamatā tiek organizēta atbilstoši nacionālā līmeņa normatīvajā regulējumā noteiktajam četros posmos – personas iesniegums, personas vajadzību, resursu un kopējās situācijas izvērtējums (izvērtējuma metodika un dziļums var atšķirties pašvaldībās), lēmums par pakalpojuma piešķiršanu un līgums vai vienošanās starp pakalpojuma sniedzēju un saņēmēju. Izvērstāka sociālā pakalpojuma piešķiršanas procedūra ir tiem pakalpojumiem, kuru mērķa grupām ir specifiskas pazīmes un, attiecīgi, arī vajadzības. Tā kā šo pakalpojumu tiešais sniedzējs parasti ir NVO, ar kuru sociālajam dienestam ir sadarbības līgums, tad bez sociālā dienesta veiktā personas situācijas izvērtējuma tiek veikts padziļināts pakalpojuma saņēmēja vajadzību un resursu novērtējums, attiecīgi piemērojot nepieciešamo atbalstu.

Galvenās sociālo pakalpojumu **atšķirības ir saistītas ar pakalpojuma mērķa grupu, intervenci un tiešo pakalpojuma sniedzēju kvalifikācijas prasībām**. Sociālā pakalpojuma mērķa grupa lielā mērā nosaka pakalpojuma intervences saturu un veidu, lai sasniegtu vēlamu rezultātu un nodrošinātu efektīvu, mērķa grupas vajadzībām un resursiem atbilstošu atbalstu.

Visplašākais **mērķa grupu loks** ir sociālā rehabilitētāja, sociālā mentora, pašvaldībā izveidota ģimenes asistenta pakalpojumiem, kuri, atkarībā no pašvaldības, var aptvert visas sociālo dienestu redzes lokā esošās mērķa grupas, t.sk. ģimenes ar bērniem. Ģimenes ar bērniem kā galvenā mērķa grupa ir noteikta atbalsta un/vai uzticības personas pakalpojumam un atbalsta, pašpalīdzības un izglītojošo grupu pakalpojumam. Pārējo pētījumā analizēto sociālo pakalpojumu gadījumā ģimenes ar bērniem nav to tiešā mērķa grupa. Pētījuma rezultāti vedina secināt, ka mērķa grupu ziņā universāls pakalpojums var nebūt pietiekami elastīgs, lai sniegtu pakalpojuma saņēmēja individuālās vajadzībās balstītu profesionālu un kvalitatīvu atbalstu.

Vairāki pētījumā aplūkoti sociālie pakalpojumi ir paredzēti **specifiskām mērķa grupām un problēmām**, darbā ar kurām tiešajiem sociālo pakalpojumu sniedzējiem, pirmkārt, ir nepieciešamas

īpašas zināšanas, kvalifikācija un pieredze (tādiem pakalpojumiem kā atbalsta persona lēmumu pieņemšanā personām ar garīga rakstura traucējumiem, atbalsta persona ģimenēm ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem); otrkārt, ir nepieciešams speciālistu komandas darbs, kurā katram ir sava loma un ieguldījums darbā ar mērķa grupu un pakalpojuma mērķa sasniegšanai (tādiem pakalpojumiem kā sociālā rehabilitācija personai pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas, sociālā rehabilitācija jauniešiem ar uzvedības traucējumiem).

Sociālā rehabilitētāja pakalpojums ir ģimenes asistenta pakalpojumam vispietuvinātākais sociālais pakalpojums mērķa grupu un funkciju ziņā. Pašvaldībās izpētītā prakse atklāja, ka līdz ar LM ģimenes asistenta pilotprojekta uzsākšanu vairākās pašvaldībās tika pārtraukts sociālā rehabilitētāja pakalpojums, to aizvietojo ar ģimenes asistenta pakalpojumu. Sociālais rehabilitētājs (līdzīgi kā ģimenes asistents) ir atbalsts un papildu resurss sociālajam darbiniekam darbā ar ģimeni, mēdz būt kā starpnieks starp ģimeni un sociālo dienestu (sociālo darbinieku). Pašvaldībās, kurās līdz šim nav izveidots vai pieejams ģimenes asistenta pakalpojums, bez sociālā darbinieka ģimenes asistenta funkcijas daļēji pilda sociālais rehabilitētājs un aprūpes mājās pakalpojuma tiešais sniedzējs (aprūpētājs). Daļā gadījumu šāds risinājums tiek piemērots, jo ģimenes asistents atšķirībā no sociālā rehabilitētāja nav iekļauts profesiju klasifikatorā, un līdz ar to nevar būt kā atsevišķa amata pozīcija sociālajā dienestā. Vienlaikus sociālo dienestu pārstāvju vērtējumā ģimenes asistenta pakalpojums ir darbietilpīgāks nekā sociālā rehabilitētāja pakalpojums.

Asistenta pakalpojums praktiska palīdzība personai ar funkcionāliem traucējumiem ārpus mājas, lai varētu iekļauties izglītībā un nodarbinātībā. Tas ir vērsts uz personas sociālās funkcionēšanas spēju kompensāciju, un atšķirībā no ģimenes asistenta pakalpojuma tas nav paredzēts sociālo prasmju apguvei. Būtiska asistenta pakalpojuma atšķirība no lielākās daļas pētījumā analizēto pakalpojumu, t.sk. ģimenes asistenta pakalpojuma, ir tā, ka asistenta pakalpojums ir drīzāk **pastāvīgs, nevis terminēts pakalpojums**. Līdzīgi tas ir arī citu sociālo pakalpojumu gadījumā, kuru mērķa grupa ir personas ar invaliditāti, īpaši smagu invaliditāti. Jo vajadzību, sociālā profila un resursu ziņā specifiskāka mērķa grupa, jo ilgstošāks ir pakalpojuma saņemšanas periods. Otra nozīmīga asistenta pakalpojuma atšķirība ir tā, ka šī pakalpojuma sniedzēji ir pamatā fiziskas personas (parasti personu ar invaliditāti radinieki), kurām **nav izvirzītas īpašas kvalifikācijas prasības**, bet ir pieredze saskarsmē ar cilvēku ar invaliditāti un kurai cilvēks uzticas.

Atbalsta un/vai uzticības personas pakalpojuma niša nav skaidri noteikta. Vienojošā šī pakalpojuma pazīme ir tā mērķa grupa – ģimenes ar bērniem, savukārt, pakalpojuma mērķis atšķiras pašvaldībās, paredzot gan praktisku palīdzību sadzīvē, gan sociālo prasmju pilnveidi ģimenē (līdzīgi kā tas ir ģimenes asistenta pakalpojuma gadījumā), gan atbalstu bērniem mācībās. Līdzīgi kā asistenta pakalpojuma gadījumā atbalsta un/vai uzticības personām nav noteiktas specifiskas kvalifikācijas prasības.

Atbalsta, pašpalīdzības un izglītojošo grupu pakalpojums, kas līdz pandēmijas sākumam Latvijā (2020. gada marta vidus) bija pieejams samērā plaši, ir galvenokārt ar mērķi izglītēt bērnu vecākus dažādās ģimenes dzīves jomās, attīstot kā sociālās, tā praktiskās prasmes. Galvenā atšķirība no pārējiem sociālajiem pakalpojumiem ir tā, ka šis pakalpojums tiek sniegts grupās. Papildu atšķirība no ģimenes asistenta pakalpojuma ir tā, ka grupu pakalpojums tiek sniegts ārpus ģimenes dzīvesvietas (mājām) un

paredz nepieciešamību grupu apmeklēšanas laikā nodrošināt bērnu pieskatīšanu. Šādu atbalsta un izglītojošo pakalpojums ieteicams kā ģimenes asistenta pakalpojumu papildinošs pakalpojums, kas vairāk nodrošina informatīvu un teorētisku atbalstu, kamēr ģimenes asistents, darbojoties ģimenes dabiskajā vidē, jau sniedz individuālu atbalstu grupu nodarbībās iegūto zināšanu praktiskajā pielietojumā un jauniegūto prasmju nostiprināšanā.

Ģimenes asistentam līdzīgo pakalpojumu izpētes rezultāti ir pamats secinājumam par šo **pakalpojumu intervences atšķirībām**. Pirmkārt, atšķirīgs ir intervences ilgums un intensitāte, turklāt, kā jau iepriekš norādīts, atkarībā no mērķa grupas pazīmēm un vajadzībām var būt gadījumi, kad pakalpojums ir piešķirams pastāvīgi vai uz nenoteiktu laiku. Otrkārt, kaut arī lielākā daļa pakalpojumu tiek sniegti individuāli, ir arī pakalpojumi, kuros tiek kombinēts individuālais un grupu darbs. Šāda kombinēta pieeja var tikt izvērtēta arī ģimenes asistenta pakalpojumam. Treškārt, intervence atšķiras atkarībā no tiešā pakalpojuma sniedzēja lomas attiecībā pret klientu vai pakalpojuma sniedzēja un klienta sadarbības veida. Ir pakalpojumi, kuros pakalpojuma pamatā ir svarīgas līdzvērtīgas abu pušu – pakalpojuma sniedzēja un saņēmēja – attiecības, nosakot intervences uzdevumus un to īstenošanu; ir pakalpojumi, kuros intervences saturu un formātu pamatā nosaka pakalpojuma sniedzējs. Ceturtkārt, pakalpojumi var atšķirties pēc intervences konfidencialitātes pakāpes, ar to saprotot, ka ir informācija, kura ir zināma tikai tiešajam pakalpojuma sniedzējam, piemēram, atbalsta personai vai mentora, kura netiek izpausta sociālajam dienestam (sociālajam darbiniekam) kā pakalpojuma administrētājam (netieši – finansētājam). Ir pakalpojumi, kuru sniegšanā konfidencialitātei ir būtiska nozīme, lai starp tiešo pakalpojuma sniedzēju un pakalpojuma saņēmēju pastāvētu dziļas uzticēšanās attiecības, kas ir viens no pakalpojuma efektivitātes priekšnoteikumiem.

Ģimenes asistenta pakalpojuma niša

Pētījumā ietverta sociālo pakalpojumu, t.sk. ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu, mērķa grupu izpētes rezultātā secināms, ka ģimenes asistenta pakalpojuma galvenā **mērķa grupa ir ģimenes ar bērniem, īpaši ģimenes ar nepilngadīgiem bērniem, kurās pastāv dažāda veida un pakāpes sociālie riski**. Šāds pozicionējums izriet no šobrīd Latvijā ierastās prakses ģimenes asistenta pakalpojumu piešķirt pirmām kārtām ģimenēm ar bērniem, turklāt tādu pakalpojuma ietvaru atzīst un pieņem kā daļa sociālo dienestu, tā NVO sektora organizācijas, kas darbojas sociālajā jomā. Pārējām mērķa grupām (personas ar invaliditāti, personas, kurām dažādu sociālu un ekonomisku iemeslu dēļ ir grūtības iekļauties sabiedrībā), kuras šobrīd arī ir noteiktas kā ģimenes asistenta mērķa grupas, kā pauž izpētes dalībnieki, ir nepieciešams specializētāks atbalsts, kas izriet no specifiskām šo mērķa grupu vajadzībām. Šāda specializēta atbalsta tiešajiem sniedzējiem nepieciešamas arī īpašas kompetences, t.i., specializācija.

Pētījumā tika konstatēts, ka lielākajā daļā sociālo pakalpojumu, kuri ir mērķēti uz specifiskām mērķa grupām, tiešie pakalpojuma sniedzēji iziet speciālas sagatavošanās apmācības pirms darba uzsākšanas. Līdz ar to citām mērķa grupām ģimenes asistenta pakalpojums var tikt pozicionēts kā papildu resurss kopējā ģimenes atbalsta sistēmā. Izņēmums varētu būt **pilngadību sasnieguši jaunieši pēc ārpusģimenes aprūpes**, kuri uzsāk patstāvīgu dzīvi. Ņemot vērā nevienmērīgo mentora pakalpojumu pieejamību šai

mērķa grupai, kā arī jauniešu mentoram nepieciešamās kompetences, ģimenes asistenta pakalpojums varētu būt līdzvērtīgs jauniešu mentora pakalpojumam ikdienas dzīves prasmju apguvē. Specifiskā jauniešu mentora pakalpojuma intervences niša ir atbalsts jauniešiem profesionālās dzīves uzsākšanā, karjeras izvēlē, saskarsmes veidošanā ar vienaudžiem un citiem sabiedrības locekļiem.

Ģimenes asistenta pakalpojuma **piedāvājums ir zemāks par tā pieprasījumu**, ko ietekmē ierobežotie finanšu resursi un cilvēkresursi – ģimenes asistentu trūkums. Tajā pašā laikā ne visas ģimenes, kurām sociālā dienesta vērtējumā šāds pakalpojums būtu nepieciešams, piekrīt šim pakalpojumam. Tas, savukārt, liecina par nepieciešamību ieguldīt darbu ģimeņu motivēšanā pakalpojuma saņemšanai. Šāda pieeja, par vienu no pakalpojuma piešķiršanas kritērijiem nosakot **personas pašas motivāciju saņemt atbalstu un līdzdarboties** savas situācijas risināšanā un uzlabošanā, tiek piemērota arī darbā ar tādām mērķa grupām kā jaunieši ar uzvedības traucējumiem un personas pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas.

Ģimenes asistenta pakalpojums ir vērsts uz **ģimeni kā sistēmu**, lai attīstītu tās patstāvīgas funkcionēšanas spējas un celtu visu ģimenes locekļu ikdienas dzīves kvalitāti. Īpaši tas attiecas uz ģimenēm, kurās ir specifiskām mērķa grupām piederoši ģimenes locekļi, kuriem līdzās ģimenes asistenta pakalpojumam ir nepieciešami konkrēti uz šo specifisko sociālo grupu vajadzībām mērķēti pakalpojumi, piemēram, ģimenei, kurā kāds no tās locekļiem ir atbrīvots no ieslodzījuma vietas, būtu jābūt pieejamam gan ģimenes asistentam, gan mentoram personām pēc ieslodzījuma.

Nozīmīga ģimenes asistenta pakalpojuma pazīme ir tā sniegšana un saņemšana **ģimenes dabiskajā vidē – dzīvesvietā (mājās)**, retāk – ārpus mājas, lai attīstītu kādas konkrētas sociālās un/vai komunikācijas prasmes sadarbībai sociālajā vidē, piemēram, ar citiem pakalpojumu sniedzējiem (izglītības iestādes, valsts un pašvaldību iestādes u.tml.). No pētījumā ietvertajiem sociālajiem pakalpojumiem tikai daži ir tādi, kuri tiek sniegti ģimenes dzīves vietā – atbalsta persona ģimenei ar bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, daļēji dzīves vietā tiek sniegts atbalsta personas lēmumu pieņemšanā personām ar garīga rakstura traucējumiem, sociālā rehabilitācija jauniešiem ar uzvedības traucējumiem, sociālā rehabilitētāja pakalpojums. Šo ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu gadījumā liela uzmanība tiek pievērsta pakalpojuma saņēmēja un pakalpojuma sniedzēja (atbalsta personas, mentora) savstarpējās uzticēšanās attiecību izveidošanai, konfidencialitātes ievērošanai, kas ir pamatā drošas vides konceptam.

Ģimenes asistenta pakalpojuma efektivitātes viens no būtiskiem priekšnosacījumiem ir **ģimenes asistenta un ģimenes savstarpējā sadarbība un uzticēšanās**, īpaši ņemot vērā, ka šis pakalpojums tiek sniegts ģimenes dzīves vietā (mājās). Balstoties sociālo pakalpojumu sniedzēju novērojumos, secināms, ka augstāka uzticēšanās ir gadījumos, kad ģimenes asistenta pakalpojuma tiešais sniedzējs ir nevis sociālā dienesta, bet, piemēram, NVO algots darbinieks vai individuālais pakalpojuma sniedzējs (pašnodarbināta persona). Sociālā dienesta darbinieks tiek uztverts kā pašvaldības iestādes pārstāvis, kuram var būt institucionāla stigma. Vienlaikus, tā kā ģimenes asistenta pakalpojums paredz sadarbību ar sociālo darbinieku, kas vada ģimenes sociālo gadījumu vai ģimenes kā klienta lietu, tad ģimenes asistenta regulāra

mijiedarbība ar ģimeni tās dabiskajā sociālajā vidē, ir būtisks informatīvs un praktisks resurss sociālajam darbiniekam darbā ar konkrēto ģimeni.

Attiecībā uz intervences saturu jeb veidu, kādā tiek sasniegts pakalpojuma mērķis, ģimenes asistenta niša izpētīto pakalpojumu daudzveidībā ir tieši **ikdienas dzīves pamatprasmju un sociālo prasmju individuāla apguve** ģimenes dabiskajā vidē vai retāk – sociālajā vidē. Tā kā ģimenes asistenta intervence paredz ikdienas dzīves vadības prasmju un sociālo prasmju apguvi un patstāvīgu pielietojumu un ir sagaidāms, ka pakalpojuma saņēmējs iegūst iepriekš trūkstošos resursus (prasmes), lai spētu patstāvīgi sociāli funkcionēt, tad ģimenes asistenta pakalpojums ir kategorizējams kā **laika ziņā terminēts, nevis pastāvīgs pakalpojums**.

Tā kā ģimenes asistentam ir regulārs un tiešs kontakts ar ģimeni tās dzīves vietā, ģimenes asistenta pakalpojums ietver **preventīvo funkciju** tādā nozīmē, ka ir iespējams savlaicīgi identificēt augstas pakāpes sociālos riskus, t.sk. vardarbības izpausmes ģimenes, un atbilstoši rīkoties (piesaistīt nepieciešamos speciālistus, papildu pakalpojumus u.tml.). Šāda preventīva darbība mazina riskus, ka bērni nonāk ārpusģimenes aprūpē un nevar augt savā bioloģiskajā ģimenē.

Ieteikumi ģimenes asistenta pakalpojuma attīstīšanai

Ģimenes asistentam pielīdzināmo pakalpojumu padziļinātā izpēte ir pamats secinājumam, ka labā prakse ir veidot un attīstīt sociālo pakalpojumu, balstoties pakalpojuma tiešās **mērķa grupas vajadzību izpētē un ciešā sadarbībā ar tiešajiem pakalpojumu sniedzējiem**. Šāda pieeja ļauj veidot mērķētu un efektīvu pakalpojumu un pēc iespējas precīzāk noteikt nepieciešamos visa veida resursus pakalpojuma nodrošināšanai. Tā kā ģimenes asistenta pakalpojuma mērķa grupa ir kvantitatīvi un kvalitatīvi plaša (daudzveidīga), tā visplašākās mērķa grupas – ģimeņu ar bērniem – vajadzību izvērtējums ir veicams gan plašā mērogā, monitorējot iespējamās ģimeņu ar bērniem vajadzību izmaiņas, t.sk. pilsētās un lauku teritorijās, un nosakot jomas, kuras nepieciešams aptvert darbā ar mērķa grupu, gan šauri fokusēti uz konkrēto pakalpojuma saņēmēju – ģimeni, uzsākot pakalpojuma sniegšanu un tā laikā. Tāpat ir ieteicams regulāri iegūt informāciju par pakalpojuma sniegšanas procesu no tiešajiem pakalpojuma sniedzējiem, lai sniegtu tiem nepieciešamo metodisko atbalstu.

Nozīmīgs priekšnosacījums kvalitatīvam pakalpojumam ir tā **regulārs efektivitātes novērtējums**, ko veido iesaistītās puses, īpaši pakalpojuma tiešais sniedzējs, pakalpojuma saņēmējs, pakalpojuma koordinators (tas var būt arī sociālais darbinieks kā gadījuma vadītājs). Balstoties sociālo darbinieku pieredzē un skatījumā, kā ģimenes asistenta pakalpojuma efektivitātes rādītāji cita starpā var tikt ieteiktas izmaiņas ģimenes dzīves vietas apstākļos, samazināti riski bērniem nonākt ārpus ģimenes aprūpē un vecāku aizgādības tiesību atņemšanas riski. Pētījuma otrajā posmā ģimenes asistenta pakalpojuma efektivitātes novērtēšana tiks pētīta padziļināti, balstoties uz pilotprojekta pieredzi. Pētījuma pirmā posma rezultāti ir pamats atziņai, ka sociālā pakalpojuma efektivitātes novērtējuma rezultātus ieteicams izmantot sociālā pakalpojuma pilnveidošanai, piemēram, veicot izmaiņas pakalpojuma saņēmēju atbilstības kritērijos, pakalpojuma intensitātē, pakalpojumā ietvertās intervences veidos un/vai secībā. Līdz ar to,

attīstot ģimenes asistenta pakalpojumu, ieteicams izveidot konkrētajam pakalpojumam paredzētu tā novērtēšanas metodiku, aptverot gan pakalpojuma sniegšanā (ģimenes asistents, sociālais darbinieks) un saņemšanā iesaistītās puses, gan, iespējams, arī citas – netieši iesaistītās puses, piemēram, izglītības iestādes pārstāvi, ģimenes ārstu, kurām ir saskarsme ar ģimeni sociālajā vidē un kas var novērtēt ģimenes sociālās funkcionēšanas spēju izmaiņas. Papildus, tā kā ģimenes asistenta pakalpojumu plānots attīstīt nacionālā mērogā, piedāvājot šo pakalpojumu visās pašvaldībās, ir svarīgi veikt pakalpojuma novērtējumu nacionālā līmenī, lai pakalpojuma pieejamība un kvalitāte būtiski neatšķirtos pašvaldībās.

Ģimenes patstāvīgas sociālās funkcionēšanas nodrošināšanai pēc ģimenes asistenta pakalpojuma noslēguma un līdzatkarības attiecību veidošanās riska novēršanai pakalpojuma sniegšanas periodā paredzēt posmu, kurā **pakāpeniski samazināt atbalsta intensitāti**, samazinot ģimenes asistenta stundu skaitu ģimenē. Samazināts stundu skaits varētu tikt noteikts arī tajos gadījumos, kad ģimenes asistenta pakalpojuma sniegšana tiek pagarināta.

Nemot vērā, ka ģimenes asistenta pakalpojums tiek sniegts ģimenes dzīvesvietā (mājās), tas ir individuāls pakalpojums un ir svarīga ģimenes motivēta līdzdarbība, būtisks šī pakalpojuma efektivitātes priekšnosacījums ir **ģimenes asistenta un ģimenes savstarpējā uzticēšanās, kas veido pakalpojumam drošu psihoemocionālo vidi**. Lai to nodrošinātu, ir ieteicams izvērtēt un noteikt informācijas apjomu un saturu, kuru ģimenes asistents sniedz pakalpojuma koordinatoram un/vai sociālā dienesta sociālajam darbiniekam par sniegto pakalpojumu. Šāda pieeja ļautu, no vienas puses, nodrošināt pakalpojuma uzraudzībai un finansēšanai nepieciešamos datus, no otras puses, tā būtu iespējams noteikt konfidencialitātes ievērošanas robežas, nosakot, kāda intervences gaitā iegūtā informācija ir konfidenciāla un nav izpaužama.

Lai varētu visā Latvijā attīstīt un nodrošināt ģimenes asistenta pakalpojumu, ir jāiegulda resursi **ģimenes asistentu sagatavošanā, cilvēkresursu attīstīšanā**, jo viens no šī pakalpojuma ierobežotās pieejamības iemesliem ir speciālistu – ģimenes asistentu – trūkums. Šī uzdevuma izpildei, savukārt, ir nepieciešams noteikt obligātās minimālās kvalifikācijas prasības (piemēram, izglītības līmenis un jomas) un kompetences, kuras potenciālais ģimenes asistents var apgūt profesionālās pilnveides apmācībās. Pētījuma pirmā posma rezultātā secināts, ka tiešie pakalpojuma sniedzēji, kas strādā ar specifiskām mērķa grupām, apgūst īpašas kompetences (katrai mērķa grupai tās var būt atšķirīgas). Ja ģimenes asistenta pakalpojuma mērķa grupu loku paplašinātu, salīdzinot ar šī brīža praksi, kurā dominē ģimenes ar bērniem, būtu nepieciešams ievērojams resurss ģimenes asistentu sagatavošanai. Turklāt pastāv risks, ka tas negatīvi ietekmētu potenciālo ģimenes asistentu motivāciju darīt šo darbu – spēt strādāt ar ļoti daudzveidīgām mērķa grupām. Tāpēc, ja tiek plānots paplašināt ģimenes asistenta mērķa grupu loku, ir ieteicams izvērtēt ģimenes asistentu gatavību šādam darbam, kas nozīmētu apgūt arī plašu kompetenču klāstu vai iezīmēt noteiktas specializācijas atbilstoši tam, ar kādām mērķa grupām ģimenes asistentam vislabāk izdodas nodibināt kontaktu.

Nemot vērā jau esošo sociālo pakalpojumu sniedzēju pieredzi darbā ar tiešajiem pakalpojumu sniedzējiem (atbalsta personām), ir ieteicams, lai ģimenes asistentiem būtu iespējams nodrošināt **pilnas slodzes darbu**,

ievērojot normatīvajā regulējumā noteiktās darba tiesības, t.sk. apmaksātu darbsnespēju un ikgadējos atvaļinājumus. Pretējā gadījumā sociālā pakalpojuma sniegšana tiek veikta darbu apvienošanas kārtībā, kas rada papildu izdegšanas riskus un var atstāt negatīvu ietekmi uz darba kvalitāti. Lai nodrošinātu kvalitatīvu sociālo pakalpojuma sniedzēju darbu, ļoti svarīgi, lai tiem būtu iespēja regulāri apmeklēt supervīzijas.

Pilnvērtīgam sociālajam darbam ar ģimeni ir ieteicama **dažādu sociālo pakalpojumu kombinēšana, nevis vairāku ģimenes asistentam pielīdzināmo sociālo pakalpojumu integrēšana**. Kaut arī, no vienas puses, šāda pieeja ir resursu ietilpīga, no otras puses, tā ir augstāko efektīva rezultāta potenciālu. Ir svarīgi ņemt vērā katram sociālajam pakalpojumam noteikto mērķi, uzdevumus, pakalpojuma saņēmēja vajadzības un tiešā pakalpojuma sniedzēja kompetences robežas. Gadījumos, kad resursu dēļ nav iespējams nodrošināt visus ģimenes situācijai atbilstošos pakalpojumus, ieteicams piešķirt to pakalpojumu, kas ir vērsts uz prioritāro vajadzību apmierināšanu.

Izmantotie informācijas avoti

Nacionālā līmeņa normatīvie akti

Invaliditātes likums (20.05.2010.). Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/211494> (sk. 10.12.2021.)

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums (31.10.2002.). Pieejams: <https://m.likumi.lv/ta/id/68488> (sk. 10.12.2021.)

MK noteikumi Nr. 1472 “Kārtība, kādā Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošina tehniskos palīgīdzekļus – tiflotehniku un surdotehniku” (15.12.2009.) Pieejami: <https://likumi.lv/doc.php?id=202630> (sk. 10.12.2021.)

MK noteikumi Nr. 942 “Kārtība, kādā piešķir un finansē asistenta pakalpojumu pašvaldībā, augstskolā un koledžā” (18.12.2012.). Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/253781> (sk. 10.12.2021.)

MK noteikumi Nr. 250 „Kārtība, kādā Latvijas Neredzīgo biedrība un Latvijas Nedzirdīgo savienība sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus un nodrošina tehniskos palīgīdzekļus - tiflotehniku un surdotehniku” (20.04.2021.). Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/322623> (sk.10.12.2021.)

MK noteikumi Nr. 316 “Noteikumi par asistenta, pavadona un aprūpes pakalpojumu personām ar invaliditāti” (18.05.2021.). Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/323301> (sk. 10.12.2021.)

MK noteikumi Nr.138 (05.04.2019.) “Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/305995> (sk. 12.12.2021.)

MK noteikumi Nr. 388 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” (13.06.2017.). Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291788> (sk. 6.12.2021.).

MK noteikumi Nr. 461 “Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un Profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību” (18.05.2010.). Pieejami: <http://likumi.lv/doc.php?id=210806> (sk. 10.12.2021.)

MK noteikumi Nr.1075 “Valsts un pašvaldību institūciju amatu katalogs” (30.11.2010.). Pieejami: <http://likumi.lv/doc.php?id=222271> (sk. 10.12.2021.)

MK noteikumi Nr. 662 “Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai” (28.09.2021.). Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/326513> (sk. 10.12.2021.)

Pašvaldību saistošie noteikumi

Aizkraukles novada domes saistošie noteikumi Nr.2018/12 “Par sociālajiem pakalpojumiem Aizkraukles novada pašvaldībā”, 28.11.2018. Pieejams: http://www.aizkraukle.lv/wp-content/uploads/2020/09/SN_Soci%C4%81lie_pakalpojumi_2018-12.pdf (sk. 20.12.2021.)

Alojas novada domes saistošie noteikumi Nr. 14 “Alojas novada pašvaldības sniegto pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtība”, 23.12.2014., ar grozījumiem, kas veikti 25.08.2016. Pieejami: https://drive.google.com/file/d/0B2_0GOP-0r4OZ2hYVjJmMjFUY0E/view?resourcekey=0-EbU94WGbX1_ikAypM_Przg (sk.20.12.2021.)

Aknīstes novada domes saistošie noteikumi Nr.18/2016 “Ģimenes asistenta pakalpojuma saņemšanas kārtība Aknīstes novada pašvaldībā”, 25.05.2016.

Alūksnes novada domes saistošie noteikumi Nr. 15/2018 “ Par sociālajiem pakalpojumiem Alūksnes novada pašvaldībā”, 30.04.2020., Pieejami: https://aluksne.lv/s_noteikumi/2020/0306/Saistosie_noteikumi_Nr_15_socialie_pakalpojumi.pdf (sk.20.12.2021.)

Ādažu novada domes saistošie noteikumi Nr. 18 “Saistošie noteikumi par sociālo pakalpojumu piešķiršanas kārtību Ādažu novadā”, 24.05.2011., ar grozījumiem, kas veikti līdz 26.01.2021. Pieejams: https://www.adazi.lv/wp-content/uploads/2021/02/SNOT_Socialo-pakalpojumu-pieskirsanas-kartiba-1.pdf (sk.20.12.2021.)

Bauskas novada domes saistošie noteikumi Nr.16 “Par sociālajiem pakalpojumiem Bauskas novadā”, 28.11.2019. Pieejami: https://www.bauska.lv/allfiles/files/Saistosie%20noteikumi/1_sn%20par%20soc%20pakalpojumiem.pdf (sk. 20.12.2021.)

Beverīnas novada domes saistošie noteikumi Nr. 10/2016 “Par sociālo palīdzību Beverīnas novadā”, 29.12.2016. Pieejami: <http://www.beverinasnovads.lv/index.php/kontakti-2/socialais-dienests> (sk.20.12.2021.)

Burtnieku novada domes saistošie noteikumi Nr. 4/2013 “Burtnieku novada pašvaldības sniegto sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtība”, 14.04.2013. Pieejami: https://www.burtniekunovads.lv/upload/File/BNP_4_2013_SN_BNP_SOC_PAK_SAN_UN_SAM_KA_RTIBA_precizetie.pdf (sk. 20.12.2021.)

Cēsu novada Priekuļu apvienības pārvalde (20.12.2021). Sociālais dienests. Pieejams: <http://www.priekuli.lv/sd> (sk.20.12.2021.)

Daudzfunkcionālais sociālo pakalpojumu centrs (20.12.2021.) Pieejams: <https://www.aizputesnovads.lv/pasvaldiba/pasvaldibas-iestades/socialais-dienests/socialie-pakalpojumi/krizes-centrs> (sk. 20.12.2021.)

Daugavpils pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.21 “Daugavpils pilsētas pašvaldības sociālie pakalpojumi”, 08.06.2017. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=291649> (Sk. 20.12.2021.)

Daugavpils novada domes saistošie noteikumi Nr.6 “Par sociālajiem pakalpojumiem Daugavpils novada pašvaldībā”, 28.04.2016. Pieejams: https://www.daugavpilsnovads.lv/Media/Default/documents/publiskie_dokumenti/SN/soc_pak/07.pdf (sk. 20.12.2021.)

Dobeles novada domes saistošie noteikumi Nr. 4 “Dobeles novada pašvaldības sniegto sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtība”, 27.02.2014., ar grozījumiem, kas veikti 29.01.2015. Pieejami: https://www.dobele.lv/sites/default/files/document_files/kons.nr_.4_preciz.ar_27.03.2014._ar_groz.29.01.2015.pdf (sk. 20.12.2021.)

Dundagas novada domes saistošie noteikumi Nr.10 “Par sociālajiem pakalpojumiem Dundagas novadā”, 27.11.2011., ar grozījumiem, kas veikti līdz 22.09.2017. Pieejami: https://www.dundaga.lv/files/2018/3/1/Dundaga_saistosie_noteikumi_nr10.pdf (sk. 20.12.2021.)

Engures novada domes saistošie noteikumi Nr.9 “Engures novada pašvaldības sniegto sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtība”, 28.12.2017. Pieejami: <http://www.enguresnovads.lv/saistosie-noteikumi244> (sk. 20.12.2021.)

Ģimenes asistenta pakalpojumi (20.12.2021.) Pieejams: <https://saulkrasti.lv/pakalpojumi/socialais-dienests/gimenes-asistenta-pakalpojumi/> (sk.20.12.2021.)
Iecavas novada domes saistošie noteikumi Nr.2 “Par sociālajiem pakalpojumiem Iecavas novada pašvaldībā”, 29.01.2019. Pieejami: https://iecava.lv/files/pasvaldiba/dokumenti/saistosienoteikumi/2019/Saistosie_noteikumi_par_socialajiem_pakalpojumiem_2019_lab.pdf (sk. 20.12.2021.)

Ikšķiles novada domes saistošie noteikumi Nr. 2/2020 “Pašvaldības sociālie pakalpojumi Ikšķiles novada iedzīvotājiem”, 26.02.2020.

Ilūkstes novada domes saistošie noteikumi Nr. 2/2018 “Par sociālajiem pakalpojumiem Ilūkstes novada pašvaldībā”, 31.01.2018. Pieejami: https://www.ilukste.lv/images/stories/Dokumenti_pdf/Sezu_protokoli/2018/Sede_2018_4/94_saist_not_2_2018.pdf (sk. 20.12.2021.)

Inčukalna novada domes saistošie noteikumi Nr.2/2018 “Sociālie pakalpojumi Inčukalna novadā”, 21.02.2018., ar grozījumiem, kas veikti 16.10.2019. Pieejami: <https://www.incukalns.lv/upload/File/Pakalpojumi%202018.pdf> (sk.20.12.2021.)

Jelgavas pilsētas saistošie noteikumi Nr.18-8 “Par sociālajiem pakalpojumiem Jelgavas valstspilsētas pašvaldībā”, 22.03.2018. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/298327-par-socialajiem-pakalpojumiem-jelgavas-pilsetas-pasvaldiba> (sk. 20.12.2021.)

Jelgavas valstspilsētas pašvaldības domes saistošo noteikumi Nr. 21-25 “Par sociālajiem pakalpojumiem Jelgavas valstspilsētas pašvaldībā”, 22.03.2018. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/298327-par-socialajiem-pakalpojumiem-jelgavas-pilsetas-pasvaldiba> (sk. 20.12.2021.)

Kandavas novada domes saistošie noteikumi Nr.9 “Kandavas novada pašvaldības sniegto sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtība”, 27.06.2019., ar grozījumiem, kas veikti līdz 21.06.2021. Pieejami: <http://kandava.lv/saistosie-noteikumi/par-socialo-palidzibu-socialajiem-pakalpojumiem-un-citiem-at-balsta-veidiem-kandavas-novada-pasvaldiba> (sk. 20.12.2021.)

Krimuldas novada domes saistošie noteikumi Nr.2 “Par sociālajiem pakalpojumiem Krimuldas novada pašvaldībā”, 28.02.2020., ar grozījumiem, kas veikti 31.07.2020. Pieejami: <https://www.krimulda.lv/parvalde/normativie-akti/saistosie-noteikumi-2/> (sk.20.12.2021.)

Kuldīgas novada domes saistošie noteikumi Nr. 2015/10 “Sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtība”, 28.05.2015., ar grozījumiem, kas veikti līdz 29.11.2018., Pieejams: https://socialais.kuldiga.lv/wp-content/uploads/2019/10/2015_10.pdf (sk. 20.12.2021.)

Lielvārdes novada domes saistošie noteikumi Nr. 29 “Par Lielvārdes novada domes sociālajiem pakalpojumiem”, 28.10.2009., ar grozījumiem, kas veikti līdz 03.03.2021. Pieejami: http://www.lielvarde.lv/images/extrainfo/6819192/attach/konsolid%202021_soc.pakalpojumi.pdf (sk. 20.12.2021.)

Liepājas pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.2 “Par Liepājas pilsētas pašvaldības sociālajiem pakalpojumiem”, 21.01.2010. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/206325-par-liepajas-pilsetas-pasvaldibas-socialajiem-pakalpojumiem> (sk. 20.12.2021.)

Līvānu novada domes saistošie noteikumi Nr. 10 “Par sociālajiem pakalpojumiem Līvānu novada pašvaldībā”, 30.06.2020. Pieejami: <https://www.livani.lv/lv/media/12768/download> (sk. 20.12.2021.)

Lubānas novada domes saistošie noteikumi Nr. 4 “Par sociālajiem pakalpojumiem Lubānas novadā”, 29.03.2019., ar izmaiņām 29.10.2020. Pieejams: <http://www.lubana.lv/index.php/lv/publiskie-dokumenti/saistosie-noteikumi> (sk.20.12.2021.)

Madonas novada domes saistošie noteikumi Nr.11 “Par sociālajiem pakalpojumiem Madonas novadā”, 23.07.2019. Pieejami: <https://madona.lv/lat/domes-dokumenti> (sk. 20.12.2021.)

Mārupes novada domes saistošie noteikumi Nr. 3/2017 “Mārupes novada pašvaldības sniegto sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtība”, 18.01.2017. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/314002->

[marupes-novada-pasvaldibas-sniegto-socialo-pakalpojumu-sanemsanas-un-samaksas-kartiba](#) (sk. 20.12.2021.)

Mērsraga novada domes saistošie noteikumi Nr. 8/2018 “Par sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtību Mērsraga novadā”, 19.06.2018. Pieejami:

http://www.mersrags.lv/get.php?o=1&f=filelists/1535004041-2018socialie_pakalpojumsaistosie_noteikumi.pdf (sk. 20.12.2021.)

Naukšēnu novada domes saistošie noteikumi Nr.12/2015 “Naukšēnu novada pašvaldības sniegto sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtība”, 16.12.2015., ar grozījumiem, kas veikti līdz 15.11.2017. Pieejami:

http://www.naukseni.lv/upload/images/dokumenti/saistosie/2020/SN_konsolidets_pakalpojumi_ar_grozijumiem_16.09.2020.pdf (sk. 20.12.2021.)

Olaines novada domes saistošie noteikumi Nr. 4 “Sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtība Olaines novada pašvaldībā”, 26.01.2011., Grozījumi: 27.02.2013. Olaines novada domes saistošie noteikumi Nr. 6, kas stājas spēkā ar 29.04.2013. Pieejami: <https://www.olaine.lv/lv/pasvaldiba/saistosie-noteikumi#gsc.tab=0> (sk.20.12.2021.)

Ozolnieku novada domes saistošie noteikumi Nr. 11/2020 “Par sociālajiem pakalpojumiem Ozolnieku novada pašvaldībā”, 25.06.2020. Pieejami: <https://www.ozolnieki.lv/aktualitates/saistosie-noteikumi/11-2020-par-socialajiem-pakalpojumiem-ozolnieku-novada-pasvaldiba?lpp=1> (sk.20.12.2021.)

Pašvaldības sociālie pakalpojumi Babītes novada deklarētām personām (21.09.2021.) Pieejams: <http://www.babite.lv/lv/iedzivotajiem/socialais-dienests/#1491900959975-01847ed9-cbb7> (sk. 20.12.2021.)

Plaviņu novada domes saistošie noteikumi Nr. 20 “ Par sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtību Plaviņu novadā”, 27.09.2012., ar grozījumiem, kas veikti līdz 30.12.2019., Pieejami: <https://www.plavinunovads.lv/sites/default/files/10.2.konsolideta.pdf> (sk.20.12.2021.)

Rīgas domes saistošie noteikumi Nr.3 “Rīgas pilsētas pašvaldības sniegto sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtība”, 06.03.2020. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/313649> (sk. 20.12.2021.)

Rēzeknes pilsētas domes saistošie noteikumi Nr.28 “Par sociālajiem pakalpojumiem Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā”, 23.12.2011. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/243771-par-socialajiem-pakalpojumiem-rezeknes-pilsetas-pasvaldiba> (sk. 20.12.2021.)

Rojas novada domes saistošie noteikumi Nr. 2/2017 “Par sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtību Rojas novadā”, 17.01.2017. Pieejami: http://roja.lv/pictures/2_2017_PRECIZETI_Par_socialo_pakalpojumu_sanemsanas_un_samaksas_kartibu_Rojas_novada.docx (sk.20.12.2021.)

Rūjienas novada domes saistošie noteikumi Nr. 23/2014 “Par Rūjienas novada pašvaldības sniegto sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtību”, 18.12.2014., ar grozījumiem, kas veikti līdz 15.02.2018. Pieejami: https://www.rujienu.lv/files/raksti/socdienests/dokumenti/SN_Nr_23_2014_par%20soc.pak_konsol_psihologs.pdf (sk.20.12.2021.)

Salaspils novada domes saistošie noteikumi Nr. 9/2019 “Ģimenes asistenta pakalpojumu sniegšanas kārtība Salaspils novadā”, 11.04.2019. Pieejami: <https://salaspils.lv/lv/node/191> (sk. 20.12.2021.)

Saldus novada domes saistošie noteikumi Nr. 50 “Par sociālajiem pakalpojumiem Saldus novadā”, 28.10.2021. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/328086-par-socialajiem-pakalpojumiem-saldus-novada> (sk. 20.12.2021.)

Saulkrastu novada sociālais dienests. (20.12.2021.). Atbalsta grupu organizēšana un vadīšana pirmskolas bērnu un pusaudžu vecākiem. Pieejams: <https://saulkrasti.lv/pakalpojumi/socialais-dienests/atbalsta-grupu-organizesana-un-vadisana-pirmskolas-bernu-un-pusaudzu-vecakiem/> (sk. 20.12.2021.)

Siguldas novada domes saistošie noteikumi Nr.8 “Par sociālajiem pakalpojumiem Siguldas novadā”, 12.08.2021. Pieejami: https://www.sigulda.lv/public/lat/pasvaldiba/dokumenti1/saistosie_noteikumi/ (sk.20.12.2021.)

Skrīveru novada domes saistošie noteikumi Nr.8 “Par sociālo pakalpojumu sniegšanu Skrīveru novadā”, 29.10.2009. (konsolidēti) Pieejami: <https://www.skriveri.lv/lv/pasvaldiba/dokumenti/saistosie-noteikumi/socialie-jautajumi/> (sk.20.12.2021.)

Skrundas novada domes saistošie noteikumi Nr. 10/2017 “Par sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtību Skrundas novadā”, 26.10.2017. Pieejami: http://www.skrunda.lv/images/userfiles/noteikumi/saistosie%20noteikumi_10_2017_soc.pak.pieskirsanas%20kartiba_precizeti.pdf (sk. 20.12.2021.)

Smiltenes novada domes saistošie noteikumi Nr.11/19 “Par sociālajiem pakalpojumiem Smiltenes novada pašvaldībā”, 29.05.2019. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/309296-par-socialajiem-pakalpojumiem-smiltenes-novada-pasvaldiba> (sk.20.12.2021.)

Sociālā dienesta sniegtie pakalpojumi (20.12.2021.) Pieejams: <http://www.dagda.lv/pasvaldiba/socialais-dienests/pakalpojumi.html> (sk.20.12.2021.)

Talsu novada domes saistošie noteikumi Nr.11 “Par sociālajiem pakalpojumiem”, 26.08.2021. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/326931-par-socialajiem-pakalpojumiem> (sk. 20.12.2021.)

Valmieras novada sociālais dienests (05.10.2021.). Sociālie pakalpojumi ģimenēm ar bērniem 2021.gadā. Pieejami: <https://www.valmierasnovads.lv/pakalpojums/socialie-pakalpojumi-gimenem-ar-berniem-2020-gada/> (sk.20.12.2021.)

Valmieras pilsētas saistošie noteikumi Nr.268 “Par sociālajiem pakalpojumiem Valmieras pilsētā”, 27.10.2016. Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/287351-par-socialajiem-pakalpojumiem-valmieras-pilseta> (sk. 20.12.2021.)

Ventspils pilsētas domes saistošie noteikumi Nr. 4 “Par Ventspils pilsētas pašvaldības sociālajiem pakalpojumiem”, 18.05.2018. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/299472-par-ventspils-pilsetas-pasvaldibas-socialajiem-pakalpojumiem> (sk.20.12.2021.)

Viļānu novada pašvaldības saistošie noteikumi Nr. 84 “Sociālie pakalpojumi un to piešķiršanas kārtība Viļānu novadā”, 19.05.2016. Pieejami: https://www.vilani.lv/uploads/files/editor/2019/12/11/precizetie_saistosie_84.pdf (sk.20.12.2021)

Citi avoti

Biedrība “Sarkanais krusts” (17.12.2020.). Starpposma ziņojums par sociālā darbinieka un sociālā mentora pakalpojumu nodrošināšanu patvēruma meklētājiem un personām ar bēgļa vai alternatīvo statusu laika posmā no 2020. gada 1. jūnija- 2020. gada 30.novembrim. Pieejams: <https://www.redcross.lv/uploads/2021/01/starpposma-zinojums-17-12-2020.pdf> (sk. 08.12.2021.)

Biedrība “Sarkanais krusts” (16.06.2021.). Starpposma ziņojums par sociālā darbinieka un sociālā mentora pakalpojumu nodrošināšanu patvēruma meklētājiem un personām ar bēgļa vai alternatīvo statusu laika posmā no 2020. gada 1. decembra - 2021. gada 31. maijam. Pieejams: https://www.redcross.lv/uploads/2021/07/lsk_begli_starpposma-zinojums-16-06-2021.docx.pdf (sk. 08.07.2021.)

Biedrība “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda”” (n.d.). “Informācija par atbalsta personas pakalpojuma izmēģinājumuprojektu”. Pieejams: https://zelda.org.lv/wp-content/uploads/file/Inform%C4%81cija_AP_pakalpojums.pdf (sk. 08.12.2021.)

Biedrība “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda”” (2020). 9. nodevums “Rokasgrāmata atbalsta personas pakalpojuma sniedzējiem (aprobētā versija)”. Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/media/10793/download> (sk. 13.12.2021.).

Biedrība “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda”” (2020). 10. nodevums “Gala ziņojums “Atbalsta personas pakalpojuma apraksta, organizēšanas un finansēšanas kārtības izstrāde””. Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/media/10789/download> (sk. 13.12.2021.).

Biedrība “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda”” (2020). 12. nodevums “Gala ziņojums “Atbalsta personas pakalpojuma izmēģinājumuprojekta rezultātu izvērtējums””. Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/media/10781/download> (sk. 13.12.2021.).

Informatīvs materiāls par Labklājības ministrijas un pašvaldību sadarbību ģimenes asistentu apmācību un pilotprojekta norisei un izdevumu kompensācijai. Pieejams: [pirmais-informativais-materi.docx \(live.com\)](https://pirmais-informativais-materi.live.com) (sk. 08.12.2021.)

Konceptuālais ziņojums “Par asistenta pakalpojuma pašvaldībā pilnveidošanu” (2020). 09.10.2020. MK rīkojums Nr. 592. 18. lpp. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40480510> (sk. 10.12.2021.)

Labklājības ministrija (2021). Asistenta pakalpojums pašvaldībā cilvēkiem ar invaliditāti. Infografika. Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/media/15212/download> (sk. 10.12.2021.)

Latvijas Nedzirdīgo savienības Rehabilitācijas centrs (2021). Kas ir Rehabilitācijas centrs. Pieejams: <https://rc.lns.lv/par/> (sk. 10.12.2021.)

Latvijas Neredzīgo biedrības Rehabilitācijas centrs (2021). Kontakti. Pieejams: <http://www.lnbrc.lv/kontakti.htm> (skatīts 10.12.2021.)

Latvijas Neredzīgo biedrības Rehabilitācijas centrs (2021). Rehabilitācija. Pieejams: <http://www.lnbrc.lv/rehabilitacija.htm> (sk. 10.12.2021.)

Latvijas Nedzirdīgo savienības Rehabilitācijas centrs (2021). Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu komplekss personām ar dzirdes traucējumiem. Pieejams: <https://rc.lns.lv/pakalpojumi/socialas-rehabilitācijas-pakalpojumu-komplekss-personam-ar-dzirdes-traucējumiem/> (sk. 10.12.2021.)
Mentor Latvia (n.d.). Rokasgrāmata. Tev, kurš gatavojas kļūt par mentoru.

Rīgas domes Labklājības departaments (2020). Pētījums “Atbalsta pakalpojums ģimenēm, kurās aug bērns ar funkcionāliem traucējumiem”. Pieejams: <https://ld.riga.lv/files/Prezentācijas/PetijumaApraksts.pdf> (sk. 10.12.2021.).

Pielikumi

1. pielikums. Daļēji strukturēto interviju ar pašvaldību sociālo dienestu darbiniekiem anketa

PAMATA INFORMĀCIJA PAR PAŠVALDĪBU

Aizpilda intervētājs pirms intervijas, pēc nepieciešamības precizējot informāciju.

1. Administratīvās vienības nosaukums [atbilstoši administratīvi teritoriālajam iedalījumam līdz 30.06.2021.]

2. Pašvaldības nosaukums [atbilstoši administratīvi teritoriālajam iedalījumam no 01.07.2021.]

3. Kods:

4. Reģions

Rīga	1
Rīgas reģions	2
Vidzeme	3
Kurzeme	4
Zemgale	5
Latgale	6

JAUTĀJUMI PAR SOCIĀLAJIEM PAKALPOJUMIEM

5. Lūdzu, norādiet, kuri no norādītajiem sociālajiem pakalpojumiem ir pieejami jūsu pašvaldības/ sociālā dienesta apkalpotās teritorijas iedzīvotājiem! Atzīmēt visus atbilstošos.

Asistenta pakalpojums	1,
Sociālā rehabilitācija redzes invalīdiem	2,
Sociālā rehabilitācija dzirdes invalīdiem	3,
Sociālā mentora pakalpojums ³⁸	4,
Sociālā rehabilitētāja pakalpojums	5,
Pašvaldībā izveidots ģimenes asistenta pakalpojums	6

6. Kā tiek sniegts sociālā mentora pakalpojums jūsu sociālā dienesta klientiem? Atvērtais jautājums. Pierakstīt respondenta atbildi brīvā formā. Jautājuma mērķis ir iegūt informāciju, kā pēc būtības tiek sniegts sociālā mentora pakalpojums – kādi ir pakalpojumu nosaukumi vai kādu citu pakalpojumu ietvaros ir pieejami sociālā mentora pakalpojumi.

³⁸ Šeit un turpmāk: ja ir vairāki pakalpojumi, kas atbilst sociālajam mentoram un/vai sociālajam rehabilitētājam, apkopot informāciju par katru pakalpojumu.

7. Kā tiek sniegts sociālā rehabilitētāja pakalpojums jūsu sociālā dienesta klientiem? *Atvērtais jautājums. Pierakstīt respondenta atbildi brīvā formā. Jautājuma mērķis ir iegūt informāciju, kā pēc būtības tiek sniegts sociālā rehabilitētāja pakalpojums – kādi ir pakalpojumu nosaukumi vai kādu citu pakalpojumu ietvaros ir pieejami sociālā rehabilitētāja pakalpojumi, kādas ir sociālās rehabilitācijas programmas.*

8. Kā tiek sniegts ģimenes asistenta pakalpojums jūsu sociālā dienesta klientiem? *Atvērtais jautājums. Pierakstīt respondenta atbildi brīvā formā. Jautājuma mērķis ir iegūt informāciju, kā pēc būtības tiek sniegts sociālā rehabilitētāja pakalpojums – kādi ir pakalpojumu nosaukumi vai kādu citu pakalpojumu ietvaros ir pieejami sociālā rehabilitētāja pakalpojumi, kādas ir sociālās rehabilitācijas programmas.*

9. Kas ir tiešais sociālā mentora, sociālā rehabilitētāja un ģimenes asistenta pakalpojumus sniedzējs? *Atzīmēt visus atbilstošos par katru pakalpojumu.*

Tiešais pakalpojuma sniedzējs	Sociālais mentors	Sociālais rehabilitētājs	Ģimenes asistents (pašvaldības izveidots)
Sociālais dienests			
Pašvaldības ³⁹ iestāde (piemēram, dienas centrs)			
Cita pašvaldība			
Nevalstiskā organizācija			
Komercuzņēmums			
Cits (<i>precizēt</i>)			

10. Lūdzu, precizējiet informāciju par minētajiem sociālajiem pakalpojumu atbilstoši tabulā norādītajiem kritērijiem. *Atzīmēt par katru kritēriju, par kuru nav iegūta informācija no dokumentu analīzes. Pēc iespējas precizēt dokumentu analīzes rezultātā iegūtos datus katrā kritērijā.*

Sociālais pakalpojums	Mērķis	Saņemšanas kritēriji	Piešķiršanas procedūra (darbību secība)
Sociālā mentora pakalpojums			
Sociālā rehabilitētāja pakalpojums			
Pašvaldībā izveidots ģimenes asistenta pakalpojums			

³⁹ Sociālā dienesta apkalpotās teritorijas iestāde (pašvaldību sadalījums līdz 30.06.2021.)

11. Kurām mērķa grupām ir pieejami tabulā norādītie sociālie pakalpojumi? *Atzīmēt visus atbilstošos par katru pakalpojumu. Precizēt dokumentu analīzes rezultātā iegūtos datus.*

Mērķa grupas	Sociālais mentors	Sociālais rehabilitētājs	Ģimenes asistents (pašvaldības izveidots)
Ģimenes ar bērniem			
Personas ar invaliditāti			
Pilngadīgas personas ar GRT			
Personas, kuras cietušas no vardarbības			
Personas, kuras cieš no atkarībām			
Personas pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas			
Pilngadību sasnieguši jaunieši pēc ārpusģimenes aprūpes izbeigšanas			
Ilgstošie bezdarbnieki			
Cita mērķa grupa (precizēt)			

12. Kādas kvalifikācijas prasības ir tabulā norādīto sociālo pakalpojumu sniedzējiem/ speciālistiem? *Atvērtais jautājums. Pierakstīt atbildes brīvā formā par katru pakalpojumu.*

Sociālais pakalpojums	Kvalifikācijas prasības: izglītība, pieredze, profesija u.c.
Sociālā mentora pakalpojums	
Sociālā rehabilitētāja pakalpojums	
Pašvaldībā izveidots ģimenes asistenta pakalpojums	

13. Kādi ir tabulā norādīto pakalpojuma finansējuma avoti? *Atzīmēt visus atbilstošos par katru pakalpojumu.*

Sociālais pakalpojums	Valsts	Pašvaldības	Cits (precizēt kāds?)	Komentāri
Sociālā mentora pakalpojums				
Sociālā rehabilitētāja pakalpojums				
Pašvaldībā izveidots ģimenes asistenta pakalpojums				

14. Kāda ir tabulā norādīto sociālo pakalpojumu intervences loģika – pakalpojuma saturs, darbību secība? *Atvērtais jautājums. Pierakstīt atbildes brīvā formā par katru pakalpojumu.*

Sociālais pakalpojums	Intervences loģika – pakalpojuma saturs, apjoms (stundas, dienas u.tml.), darbību secība
Sociālā mentora pakalpojums	
Sociālā rehabilitētāja pakalpojums	
Pašvaldībā izveidots ģimenes asistenta pakalpojums	

15. Kuriem no šiem pakalpojumiem tiek veikts pakalpojuma efektivitātes novērtējums? Ja ir vairāki pakalpojumi, kas atbilst sociālajam mentoram un/vai sociālajam rehabilitētājam, apkopot informāciju par katru pakalpojumu.

Sociālais pakalpojums	Tiek veikts	Netiek veikts	Komentāri
Asistenta pakalpojums			
Sociālā rehabilitācija redzes invalīdiem			
Sociālā rehabilitācija dzirdes invalīdiem			
Sociālā mentora pakalpojums			
Sociālā rehabilitētāja pakalpojums			
Pašvaldībā izveidots ģimenes asistenta pakalpojums			

16. Kā tiek veikta sociālo pakalpojumu efektivitātes novērtēšana? Jautāt par tiem pakalpojumiem, par kuriem tā tiek veikta (atbilstoši atbildēm uz iepriekšējo jautājumu). Atvērtais jautājums. Pierakstīt respondenta atbildi brīvā formā.

17. Vai sociālo pakalpojumu saņem visas personas/ ģimenes, kurām tas būtu nepieciešams? Ja nē: Cik liels daudzums pieprasījuma nav apmierināts? Kāds tam ir iemesls? Atvērtais jautājums. Pierakstīt respondenta atbildi brīvā formā.

18. Kādas ir bijušas galvenās izmaiņas [apvienoti pakalpojumi, nošķirti pakalpojumi, likvidēti pakalpojumi u.tml.] sociālā mentora, sociālā rehabilitētāja un ģimenes asistenta pakalpojuma nodrošināšanā jūsu sociālā dienesta aptvertajā administratīvajā teritorijā [pēc būtības tiek domāts pašvaldību sadalījums līdz 30.06.2021.] pēdējo piecu gadu laikā? Atvērtais jautājums. Pierakstīt respondenta atbildi brīvā formā par katru no pakalpojumiem.

Sociālais pakalpojums	Izmaiņas pakalpojuma nodrošināšanā
Sociālā mentora pakalpojums	
Sociālā rehabilitētāja pakalpojums	
Pašvaldībā izveidots ģimenes asistenta pakalpojums	

18. Kādi vēl ģimenes asistentam pielīdzināmi pakalpojumi ir pieejami jūsu klientiem/ iedzīvotājiem? Atvērtais jautājums. Pierakstīt respondenta atbildi brīvā formā.

NOSLĒGUMA JAUTĀJUMS

19. Ko Jūs vēl vēlētos piebilst pie apspriestajiem jautājumiem? Atvērtais jautājums.

2. pielikums. Padziļināto interviju vadlīnijas ar sociālo pakalpojumu sniedzējiem

Ievada jautājumi

NVO: Pastāstiet, lūdzu, par savu organizāciju. Kādi ir tās darbības mērķi un mērķa grupas? Kāda ir organizācijas pieredze sociālo pakalpojumu sniegšanas jomā? Kādus tieši sociālos pakalpojumus sniedz organizācija?

Pašvaldības: Pastāstiet, lūdzu, par savu profesionālo darbību – kāda ir Jūsu atbildības joma? Cik ilga ir Jūsu pieredze darbā šajā pašvaldībā? Kādus sociālos pakalpojumus Jūs sniegsat? *Vai: Kādu sociālo pakalpojumu nodrošināšanā Jūs esat iesaistīta/-s?*

Jautājumi par sociālo pakalpojumu

Kāds ir sociālā pakalpojuma [tiek nosaukts konkrēts pakalpojums] **mērķis un uzdevumi**?

Kad sociālais pakalpojums tika izveidots?

Kāds ir sociālā pakalpojuma **finansējuma avots/-i**? Kāda ir finansējuma regularitāte? Kā finansējuma avots ietekmē sociālā pakalpojuma ilgtspēju?

Kā Jūs vērtējat esošo sociālā pakalpojuma finansēšanas kārtību? Kādi ir trūkumi šajā zinā? *Ja ir trūkumi: Kādus šķēršļus tas rada pakalpojuma sniegšanā un saņemšanā?*

Kādām **mērķa grupām** šis pakalpojums ir paredzēts? Kādas mērķa grupas to reāli saņem?

Kā tika noteikts, ka konkrētajām mērķa grupām ir vajadzīgs šāds pakalpojums? *Pašvaldībām jautāt: Kas trūka/nebija nodrošināms pietiekamā apmērā atbilstoši mērķa grupas vajadzībām ar citiem pašvaldības sociālajiem pakalpojumiem šīm mērķa grupām? Kā tiek noteiktas šī pakalpojuma mērķa grupu vajadzības?*

Papildinošs jautājums iepriekšējiem jautājumiem par pakalpojuma saistību ar mērķa grupas vajadzībām: Ar ko šis sociālais pakalpojums atšķiras no citiem pakalpojumiem šai mērķa grupai?

Kādi **speciālisti** nodrošina sociālā pakalpojuma sniegšanu? Kādas ir kvalifikācijas (izglītības, pieredzes u.tml.) prasības tiešajiem šī pakalpojuma sniedzējiem?

Kā šie speciālisti tiek piesaistīti/ rekrutēti/ atlasīti?

Kāds ir šo speciālistu nodarbinātības statuss – pašnodarbinātas personas, pašvaldības amatpersona, NVO darbinieks u.c.? Kādi faktori nosaka to, ka tiešā pakalpojuma sniedzēja nodarbinātības statusam jābūt tādām vai tādām?

Cik liels ir pakalpojuma sniegšanā iesaistīto speciālistu skaits? *Ja tie ir vairāki speciālisti:* Kāda ir katra speciālista loma – uzdevumi, funkcijas u.tml.? Kā tiek koordinēta šo speciālistu darbība?

Kādi ir **sociālā pakalpojuma saņemšanas kritēriji** potenciālajam klientam? Kā tie ir noteikti?

Kā Jūs vērtējat kritēriju atbilstību klientu reālajai situācijai? Kādas izmaiņas būtu nepieciešams izdarīt šajos kritērijos? Kāpēc?

Kāda ir **sociālā pakalpojuma pieejamība** Latvijā, proti, vai tas ir pieejams visiem iedzīvotājiem, tikai konkrētu pašvaldību iedzīvotājiem? Kādi faktori ietekmē sociālā pakalpojuma pieejamību?

Raksturojiet, lūdzu, pakalpojuma saņemšanas **procedūru/kārtību soli pa solim**.

Kā Jūs vērtējat šīs **procedūras sarežģītības pakāpi**? Kā pakalpojuma saņemšanas procedūra, Jūsprāt, ietekmē: a) pakalpojuma pieprasījumu; b) pakalpojuma saņemšanas ātrumu (cik ilgi klientam tas ir jāgaida?); c) intervences efektivitāti (piemēram, procedūra ir vienkārša un iespējams pēc iespējas ātrāk uzsākt intervenci vai arī procedūra ir sarežģīta, laikietilpīga, kā rezultātā intervence var būt novēlota)?

Raksturojiet, lūdzu, pakalpojuma **intervences loģiku**. Kādu tieši atbalstu, darbības paredz konkrētais pakalpojums? Kā tiek noteikta darbību secība pakalpojuma sniegšanā?

Kā Jūs vērtējat ar šī pakalpojuma sniegšanu un saņemšanu saistīto **administratīvo slogu** (piemēram, visa veida dokumentācija u.c. aspekti):

- a) pakalpojuma sniedzējam;
- b) pakalpojuma saņēmējam.

Kā tiek **novērtēta sociālā pakalpojuma efektivitāte**? Pēc kādiem kritērijiem tiek veikts novērtējums? Kurš to veic?

Kā Jūs vērtējat pakalpojuma efektivitātes novērtējuma nepieciešamību? Kā Jūs vērtējat šādas novērtēšanas formalitātes pakāpi?

Kā tiek izmantoti pakalpojuma novērtējuma rezultāti: a) administratīvi; b) praktiski?

Sociālā pakalpojuma salīdzinājums ar ģimenes asistenta pakalpojumu

Vai Jūs esat informēts/ zināt par ģimenes asistenta pakalpojumu? *Ja respondents ir informēts, tad intervētājs turpina uzdot nākamās jautājumus. Ja nav informēts, raksturo ģimenes asistenta pakalpojumu atbilstoši tam, kāds tas ir izveidots LM pilotprojektā.*

Kā sociālais pakalpojums, par kuru runājām intervijā, atšķiras no ģimenes asistenta pakalpojuma? Kuros aspektos tie pārklājas? Kuros aspektos tie būtiski atšķiras?

Ko Jūs vēlētos piebilst par intervijā apspriestajām tēmām? Vai ir kādi ar sociālo pakalpojumu saistīti aspekti, par kuriem intervijā netika jautāts? *Ja tādi ir:* Lūdzu, pastāstiet par tiem. Kāpēc tie ir svarīgi?

3. pielikums. Padziļināto interviju ar sociālo pakalpojumu sniedzējiem dalībnieku saraksts

Nr.p. k.	Interv. nr.	Vārds, uzvārds	Iestāde vai organizācija/ Amats	Intervijas formāts	Intervijas datums
1.	1	Iveta Skudra	Ilūkstes sociālais dienests Sociālā darbiniece darbam ar ģimenēm un bērniem	Attālināti	04.10.2021.
2.	2	Mārtiņš Krūklis	Biedrība "Svētā Lūkas atbalsta biedrība" Valdes priekšsēdētājs	Klātienē	04.10.2021.
3.	2	Eduards Soskovs	Biedrība "Svētā Lūkas atbalsta biedrība" Sociālais darbinieks	Klātienē	04.10.2021.
4.	3	Maija Bērziņa	Biedrības "Latvijas Samariešu apvienība" Jauniešu sociālās rehabilitācijas un atbalsta nodaļas vadītāja	Klātienē	13.10.2021.
5.	4	Līga Tetere	Rīgas domes Labklājības departaments Sociālās pārvaldes Sociālo pakalpojumu administrēšanas nodaļas ģimenēm un bērniem vadītāja	Attālināti	27.10.2021.
6.	4	Marina Fiļipova	Rīgas sociālais dienests Sociālā darba nodaļas vadītāja	Attālināti	27.10.2021.
7.	4	Inga Ozola	Rīgas sociālais dienests Sociālā darba nodaļas vadītājas vietniece	Attālināti	27.10.2021.
8.	4	Juris Osis	Rīgas domes Labklājības departaments Nodarbinātības, sociālā darba un prakses pētījumu nodaļa Nodaļas vadītājs	Attālināti	27.10.2021.
9.	5	Ulla Zumente-Steele	Nevalstiska labdarības organizācija "Mentor Latvia" Jauniešu sociālās mentorprogrammas vadītāja	Attālināti	29.10.2021.
10.	6	Ieva Leimane – Veldmeijere	Biedrība "Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem „Zelda”" Direktore	Attālināti	03.11.2021.

Nr.p. k.	Interv. nr.	Vārds, uzvārds	Iestāde vai organizācija/ Amats	Intervijas formāts	Intervijas datums
11.	6	Sigita Zankovska-Odiņa	Biedrība "Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem „Zelda”” Atbalsta personu koordinatore	Attālināti	03.11.2021.
12.	6	Aleksandra Pavlovska	Biedrība "Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem „Zelda”” Sociālā darbiniece	Attālināti	03.11.2021.
13.	7	Sigita Vītola	Liepājas pilsētas pašvaldības administrācija Sociālais dienests Sociālo pakalpojumu daļa vadītāja	Attālināti	025.11.2021 .

4. pielikums. Ģimenes asistenta un tam pielīdzināmo pakalpojumu apsekojuma datu bāze (pievienots Excel formātā)